CLUBTURE

KULTURA KAO PROCES RAZMJENE 2002.–2007.



CLUBTURE

KULTURA KAO PROCES RAZMJENE 2002.–2007.

clubture CT

clubture CT

studeni 2007.

IZDAVAČ Savez udruga Klubtura/Clubture

GLAVNA UREDNICA Dea Vidović

AUTORI Sanjin Dragojević, Kruno Kardov, Ivana Pavić, Katarina Pavić, Janja Sesar, Dea Vidović, Emina Višnić

LEKTURA & KOREKTURA Nataša Sulić

PRIJEVOD Tatjana Vlašić

PROOF READING Sara Nikolić

DIZAJN & ILUSTRACIJE Jadranko Marjanović

FINANCIJE Sofija Dobrić & Ružica Gajić

ADRESA SU Klubtura, Svačićev trg 1, Zagreb

TEL +385 1 45 72 591

FAX +385 1 45 72 592

E-MAIL clubture@clubture.org

URL http://www.clubture.org

TISAK Gipa

NAKLADA 750

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva

“Tiskanje ove publikacije omogućeno je temeljem financijske potpore Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u skladu s Ugovorom broj 421-02/04-PP-7/01-2. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva, Zagreb, Kušlanova 27, http://zaklada.civilnodrustvo.hr”

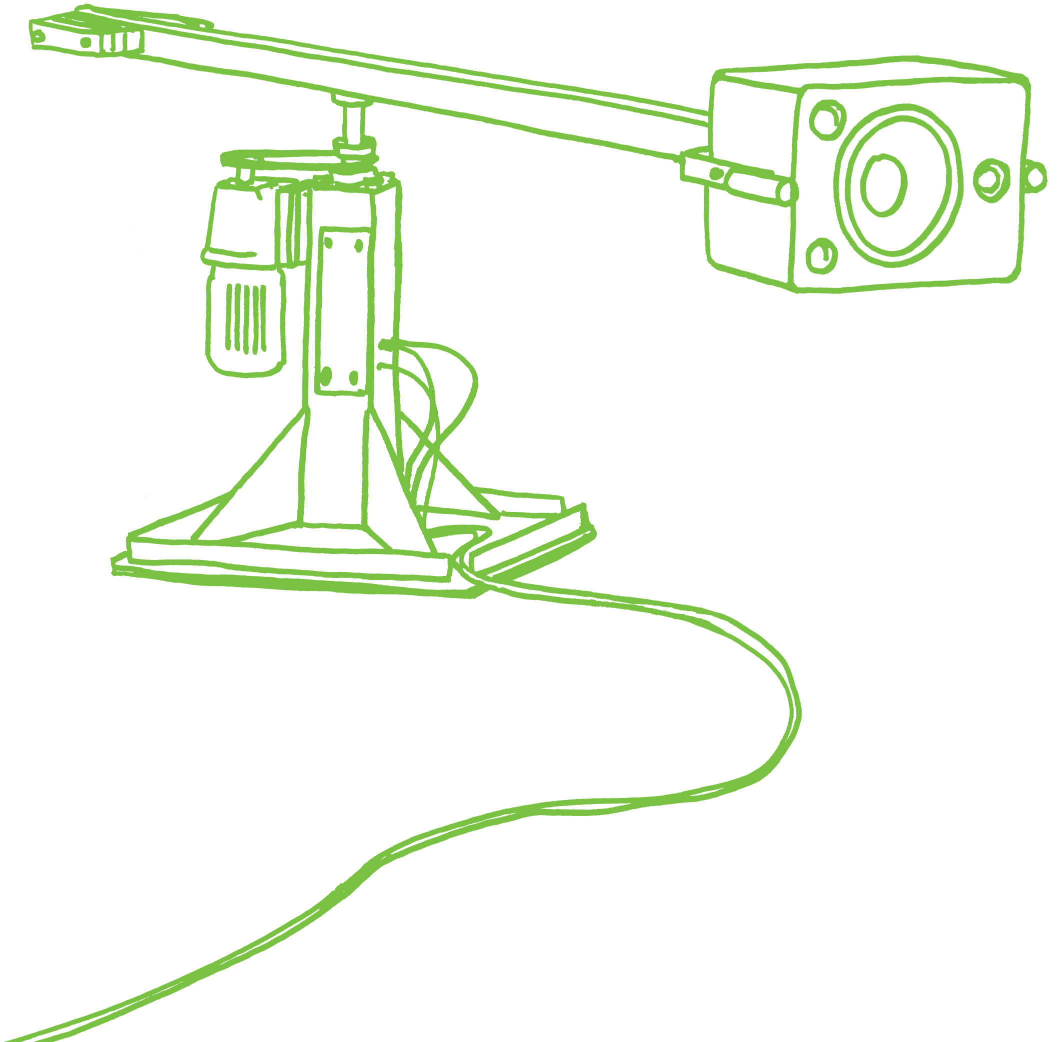
Republika Hrvatska Ministarstvo kulture *Republic of Croatia Ministry of Culture*

Ministrastvo kulture Republike Hrvatske

ISBN 978-953-95994-0-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 650514.

SADRŽAJ



VAŽNOST MIKROIMPULSA U KULTURI: PRIMJER CLUBTUREA

Petogodišnjica jedne organizacije ili mreže ne ukazuje na dugo razdoblje ukoliko se ne radi o neprofitnom sektoru, odnosno civilnom društvu. Tada se ukupno viđenje mijenja i ovakva obljetnica govori u prilog tvrdnji kojom se daje priznanje onima koji su ih ne samo utemeljili već i vodili. To je još točnije ukoliko je riječ o **Jugoistočnoj Europi** u razdoblju koje karakterizira sveopće smanjenje međunarodnog interesa za regiju i regionalne inicijative.

U čemu se dakle krije tajna uspjeha **Clubturea**, ne samo u okviru hrvatskih već i regionalnih te posebice europskih razmjera? Prije svega, radi se o novoj generaciji mreža projektnog tipa. Mreže osamdesetih i devedesetih godina – razdoblje koje obilježava bujanje nadnacionalnih, posebice strukovnih mreža u kulturi – vođene su načelom "biti prisutan i uspostaviti kontakt". To su prije svega informacijsko-komunikacijske mreže čija projektna pozadina postoji u vidu jačanja informacijskog kapitala i kapitala zagovaranja pojedinih inovativnih inicijativa i shema suradnje. Pojedine zemlje **Europske Unije,** jednako kao i međunarodni projektni i koprodukcijski natječaji i oblici suradnje, omogućuju i projektnu suradnju kao izvedenu i drugu po važnosti.

Nasuprot tome, nove mreže prije svega funkcioniraju kao horizontalne projektne suradničke platforme operativnog tipa. Jedino projektna suradnja daje pojedinim članicama mogućnost opstanka

unutar mreže. Otud one osnažuju i prepoznaju kulturne i sociokulturne razvojne mikroimpulse kao dominantnu odrednicu djelovanja. Djeluju, dakle, u decentraliziranom okružju i od kulturne politike (bez obzira radi li se o nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini) traže decentraliziranje svih njezinih instrumenata (prije svega planiranja, zakonodavstva i financiranja) i mjera (natječaji, nagrade, subvencije, utemeljivanje zaklada itd.).

Otud je i u petogodišnjem razdoblju mreže Clubture moguće zamijetiti tri razvojna ciklusa: razdoblje utemeljenja (prve dvije godine), razdoblje izrazito intenzivne projektne suradnje (sljedeće dvije godine) te naposljetku razdoblje orijentacije prema organizacijskom razvoju, podizanju kapaciteta te strateškom planiranju, kako na razini ukupne mreže tako i unutar svake organizacije članice. Ovakav dinamičan razvoj nije ostao nezamijećen unutar europskih okvira, tako da se govori o zagrebačkom iskustvu decentraliziranog djelovanja, odnosno o participativnoj kulturnoj politici koja biva zavijena odozdo.

To što je ovaj razvojni ciklus prepoznat prije svega kao zagrebački govori i o nužnosti daljnjeg decentraliziranja mreže unutar hrvatskih ali i europskih prilika, i to prije svega kad je riječ o Jugoistočnoj Europi. Akumulacija znanja i njegovo kodificiranje (pokazuje to i ova publikacija) nesumnjivo jamče uspješno započinjanje novog razvojnog ciklusa klupski utemeljene kulture kao jednog od najinventivnijih izvoznih proizvoda hrvatske kulturne scene.

—Sanjin Dragojević



UVOD

Prijatelji mi često kažu da ne kuže gdje radim. Ja im na to odgovorim da moja mama na takav upit kratko odvrati da ne radim u banci.

Ili:

Prije nekog vremena vozim se tramvajem. Idem u ured. Vozim se bez karte. I naravno, uđe kontrolor. Vidim ga. Nisam raspoložena za nadmudrivanje.

On: *Kartu*.

Ja šutim i gotovo k'o iz revera isučem osobnu. On pogleda mene pa osobnu pa mene pa kao da mu nije baš najjasnije zašto mu dajem osobnu, a ne kartu, pita bih li imala nešto protiv da siđemo na sljedećoj stanici. Dapače sjajno, to je moja stanica. Napustimo tramvaj i kontrolor odmah priupita zašto nemam kartu. Krenem s pričom o žurbi, živčanoći, danu koji je neka strka-frka...

Taman što završih nabrajati, upita me: *A gdje radite?*

Rekoh: *Pa u Clubtureu*.

U butiku?, odvrati mi kontrolor.

Ma ne, u Clubtureu, to vam je NGO.

Kontrolor me upitno pogleda. Kažem: *pa nevladina organizacija koja djeluje u kulturi, zapravo na nezavisnoj kulturnoj sceni, okuplja organizacije sa scene iz cijele zemlje, potičemo suradnju među njima, ali i razmjenu njihovog programa...*

Ma joj, idi više da te ne slušam, i evo ti osobna! Osobna mi se našla u rukama, a noge već krenuše dalje od kontrolora dok sam još govorila i govorila i govorila.

Nekako se i danas pitam je li me pustio zato što sam mu bila simpatična ili zato što mu se svidio Clubture?

—Dea Vidović


TITO
L.A.E

DEA VIDOVIĆ

RAZVOJ HRVATSKE NEZAVISNE KULTURNE SCENE (1990.–2002.) ILI ŠTO SVE PRETHODI MREŽI CLUBTURE

POGLED IZVAN DVORIŠTA

Tehnološke transformacije koje se temelje, kako **Manuel Castells** [Castells, 2000.] opisuje, na informacijskoj tehnologiji u **Sjedinjenim Američkim Državama** 1970-ih vode prema uspostavljanju interakcije između društva te globalne ekonomije i svjetske geopolitike, čije se posljedice očituju u novim načinima proizvodnje, komunikacije i življenja. Ova je tehnološka promjena bila osnova za društveno-ekonomske procese restrukturiranja tijekom 1980-ih, a potom i 1990-ih. Fleksibilnost upravljanja, nova i jeftina radna snaga, decentralizacija i umreženost poduzeća, sve veća industrijalizacija i fleksibilno "radno mjesto" potaknuli su brojne reorganizacije u poslovnim tvrtkama, ali i brojne druge dramatične posljedice u tehnološkom, političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu.

Na polju kulture dolazi do standardiziranja unutar kojeg američka kultura lako zauzima glavne pozicije širom svijeta i preuzima dominaciju u lokalnim kulturama. Kao odgovor na to dolazi do sve veće brige za lokalno i regionalno, koju sve jasnije i intenzivnije promoviraju i europske kulturne politike. Ekonomija je neodvojiva od novih tehnologija i vezana je uz njihovu kontrolu. No, kako nas **Frederic Jameson** upozorava, možemo govoriti i o vezama kulturnog i ekonomskog, gdje se proizvodi kupuju prije svega zbog imidža a ne toli-

ko zbog njihove uporabne funkcije. Uostalom, Jameson nadalje izlaže da je formirana cijela industrija kojoj je cilj bio osigurati što bolju tržišnu poziciju svakog proizvoda. Naravno, riječ je o marketingu koji dizajnira imidž roba, pa tako on postaje ta važna spona kulture i ekonomije. Društvo devedesetih je društvo imidža, u kojem se roba naprosto estetski konzumira. I tu Jameson nalazi vezu ekonomskog i društvenog [Jameson, 2003.], pri čemu se taj efekt ponajbolje vidi u svakodnevnom življenju kulturne potrošnje, gdje se sve ljudske aktivnosti pretvaraju u kupovanje, a i **Michael Hardt** i **Antonio Negri** u *Imperiju* upozoravaju na neke postmoderne teorije koje *vide neprestanu kupovinu i potrošnju roba te slike koje ih predstavljaju kao paradigme postmodernog iskustva, naše kolektivno putovanje kroz hiperstvarnost* [Hard i Negri, 2003: 134].

Važno je istaknuti da su devedesete unutar kulturnog polja donijele još jedan fenomen, a to je učestalo formiranje kulturnih mreža koje u to vrijeme postaju vrlo popularna organizacijska infrastruktura u **Europi.** Neke od njih su nacionalne, dok brojne druge zapravo pokrivaju područje koje je šire od državnoga, te su tako formirane internacionalne mreže. Osnovane su radi fleksibilnih načina suradnje te susreta svojih članova koji dijele slične ili iste probleme i zajedničke interese. Njihova popularnost proizašla je iz činjenice da su svojim članovima osigurale različite kanale komunikacije i suradnje kroz razmjenu informacija putem *mailing*-lista, kroz redovne susrete na konferencijama, seminarima, radionicama, kroz zajednički rad na projektima ili kroz kombinaciju navedenih mogućnosti. Međutim, do danas nisu uspostavljeni kriteriji na temelju kojih bi bilo moguće valorizirati rad mreža, pa je teško govoriti koje su se od njih pokazale uspješnijima i funkcionalnijima od drugih. Ovaj trend slijedile su i posttranzicijske zemlje koje pokreću i uključuju se u brojne mreže.

U razmatranju političkog, kolektiviteti zauzimaju važno mjesto i to upravo ono mjesto koje je politički odgovor na globalizaciju. Zato se i uspostavljaju programi kolektiviteta i njegovog očuvanja, nauštrb individualnog i pojedinačnog koje propagira novi globalni sustav. Ne zaboravimo da su devedesete propagirale ideologiju *Just do it!* i *Be yourself!* Tako devedesete, kako nas upozorava **Charles Esche**, i u okviru likovnih umjetnosti nastoje sustav prilagoditi individualnom umjetniku, a ne preispitati sam sustav [Esche, 2003: 102].

Unutar takvog sustava, lokalne inicijative koje su se raširile od sredine devedesetih predstavljale su otvoren i nesputan prostor društvenog, umjetničkog i kulturnog eksperimenta, iskoraka i odgovora na postojeću kulturnu ponudu. Esche ističe da su *umjetnici i kulturni radnici koji promiču i zagovaraju takvu djelatnost smješteni unutar političke i gospodarske hegemonije kapitalizma* [Esche, 2003: 103]. No, koliko god ta hegemonija ugrožava njihovu poziciju, ona je ujedno i opravdanje za drugačije tipove djelovanja. Njihovi projekti mogu

djelovati kao angažirani i nezavisni elementi, koji iako su u sustavu, imaju prava na druga pravila jer su njihovi instrumenti prije svega umjetnički i kulturni. Ovi projekti su, posežući za drugačijim i različitim pristupima i odnosima, upozorili na to da kultura nacije, spektakla i potrošnje nije jedina moguća opcija.

Ekonomski rast i industrijska proizvodnja u razvijenim zemljama osigurale su fleksibilnost rada, smanjenje radnih sati i povećanje bogatstva. Stvaranjem slobodnog vremena i osiguravanjem dovoljno sredstava, radnici su sposobni sudjelovati u masovnoj proizvodnji i konzumaciji roba. Međutim, razvoj tehnologije i formiranje novih društvenih uvjeta utjecalo je na formiranje novih mogućnosti. Esche ističe važnost različitih mogućnosti koje nas u okviru kolektivnog djelovanja potiču na nove opcije promišljanja i oblikovanja te nas čine drugačijima od onog našeg uobičajenog. Nadalje, on smatra da takve mogućnosti treba stvoriti za umjetnike, kulturne radnike, publiku i gradove. Istovremeno naglašava da su mogućnosti promjenjive i neodvojivo povezane s kontekstom unutar kojeg nastaju. Stoga, da bi se one pojavile, *mora postojati mjesto, trenutak i skupina ljudi* [Esche, 2003: 104]. Kada je riječ o **Hrvatskoj**, postojeći prostori kulture nisu bili mjesta ovakvih promišljanja. Stoga su organizacije nezavisne kulture bile one koje su stvorile mjesto i trenutak za razmišljanja koja nadilaze pitanja nacionalne kulturne politike i uspostavljaju nova, otvorena i nezavisna gledišta. Pogledajmo kako se priča razvijala...

OKVIR ZA SLIKU

Početkom 1990-ih, s raspadom komunizma, višestranačkim izborima i proglašenjem nezavisnosti, Republika Hrvatska započinje tranzicijski proces. Njega na samom početku prate, otežavaju i usporavaju ratna razaranja koja postaju opravdanje za sve popratne negativne manifestacije tranzicije. Rat i ekonomska recesija koja mu se pridružila zajednički vode k velikom društvenom raslojavanju i osiromašenju. Mnogobrojno stanovništvo ostaje bez zaposlenja i bez osnovnih prihoda, dok istovremeno malobrojni pojedinci stječu bogatstvo preko noći i ulaze u javnu sferu. Usmjerenost na obranu zemlje i dezorijentiranost koja vlada u svim segmentima društva utjecali su na smanjenje kulturne proizvodnje javnog sektora.

Prestankom rata i povratkom preostalog teritorija, Hrvatska, kako navodi **Vjeran Katunarić**, ulazi u novu fazu svoje tranzicijske povijesti, koja se usredotočila na *gospodarski i kulturni razvitak* [1998: 227]. Unatoč ovom lijepom određenju hrvatske politike, stvarnost je bila nešto drugačija. Zemlju prati privatizacija i korupcija te klijentelističke mreže u javnim ustanovama i poduzećima. Ovakva situacija ne pogoduje demonopolizaciji medija, restrukturiranju pravnog su-

stava te stvaranju civilne kulture, što bi osiguralo razvoj demokracije. Hrvatska se zapravo nosi s onim istim izazovima koji su pogodili i druge postkomunističke zemlje [Søberg, 2006: 35]. Iako stanovništvo prihvaća nove elemente i načela liberalne demokratizacije, ono, kako pokazuje istraživanje *Sociokulturni aspekti tranzicije*, ipak iskazuje nezadovoljstvo zbog korupcije ustanova i novog poduzetničkog sloja koji funkcioniraju prema principima veza a ne sposobnosti [Katunarić, 1998].

Jedan od rezultata ukupnog stanja jest i svojevrsni povratak tradicijskoj kulturi koja svoje utočište ima u političkom, društvenom i kulturnom konstruktu koji vlada u Hrvatskoj. Tadašnja hrvatska kultura ocjenjivala se kao nacionalna i zatvorena, urbana kultura i kultura mladih je zapostavljena, a odlučivanja u kulturi nisu bila javna i transparentna [Cvjetičanin, Katunarić, 2001.]. **Andrea Zlatar** kulturu 1990-ih određuje kao etnocentričnu, neokonzervativnu, upućenu u prošlost, autoreferentnu, autističnu i ksenofobičnu te naglašava da je ovakva kultura rezultat kulturne politike **Hrvatske demokratske zajednice** (**HDZ**) [Zlatar, 2001b].

Kulturna programska djelatnost je smanjena, kulturna baština zapostavljena, a obnova kulturne infrastrukture se ne provodi. Usprkos takvom stanju, možemo konstatirati da je Hrvatska, za razliku od nekih drugih tranzicijskih zemalja **Jugoistočne Europe**[1], uspjela sačuvati svoj kulturni pogon. Naime, kulturne su ustanove uspjele opstati i nastaviti funkcionirati, a u drugoj polovici 1990-ih čak je i povećano njihovo financiranje. Osim toga, većina objekata kulture (izuzev npr. kino dvorana) nije rasprodana, te tako ostaju u vlasništvu države ili gradova, čime je sačuvana njihova javna, kulturna funkcija. Iako ovaj trend ima niz katastrofalnih učinaka na nastanak i razvoj drugih oblika i aktera u kulturnom životu zemlje, on ipak djelomično pogoduje formiranju nezavisne kulturne scene. Zahvaljujući opstanku tog kulturnog polja koji je zastao na ostavštini iz vremena socijalizma i nije proveo strukturnu tranziciju, novoosnovane kulturne i umjetničke organizacije imale su okoštali i zastarjeli sustav koji ih je mobilizirao i motivirao na djelovanje koje uvodi nove načine organiziranja i funkcioniranja te promovira drugačije i otvorenije kulturne i umjetničke proizvode.

KULTURNA POLITIKA NA DOPUSTU

Promjene koje su zahvatile sve segmente društva i prouzročile poli-

1 Albanija, Bugarska i Rumunjska su one tranzicijske zemlje Jugoistočne Europe kod kojih je došlo do gotovo potpunog kolapsa kulturne proizvodnje. Državna ulaganja svedena su na minimum, a posljedice takve prakse vidljive su u velikom postotku (u Albaniji skoro 70%) zatvorenih kulturnih institucija, divljoj privatizaciji, migraciji umjetnika prema drugim zemljama i sl.

tičke, socijalne i gospodarske krize u kulturi su naišle na prostor koji nije bio spreman na njih. Uostalom, od kulture se očekivalo da transformaciju provede samostalno i bez podrške politike, gospodarstva i društva. Postojeći kulturni pogon nije stimuliran na kreativnost, niti je stimuliran za transformacije na razini proizvodnje i estetike.

U ratnim je godinama u kulturi očit povratak identifikacijskom modelu koji izjednačava državu, naciju i kulturu, a kulturna politika je implicitna i ona koja je najmanje radikalno mijenjana. Kako Zlatar naglašava, *mogla bi se konstatirati potpuna odsutnost kulturne politike tog vremena* [Zlatar, 2001a]. Tako se o njoj ne može govoriti na razini strateški osmišljenog i usvojenog dokumenta[2], već eventualno na razini postupaka i stavova. Država se za kulturu brinula na razini financiranja i kontrole ravnateljskih pozicija javnih institucija u kulturi prema principima političke podobnosti i nepotizma, a sve snage je usmjeravala na povratak tradicijskoj kulturi, podržavanje kulture s nacionalnim predznacima i povijesnim spektaklima. Izostala je briga za drugo i manjinsko, međunarodna suradnja nije viđena kao poželjna i potrebna, a odsustvo dijaloga i otvorenosti prema korisnicima uobičajena su slika.

Financijske potpore bile su rezervirane za javne ustanove u kulturi, dok za ostale izvan javnog sektora nisu postojali kriteriji i načela financiranja. Pritom je središnje mjesto u administraciji i odlučivanju imalo **Ministarstvo kulture RH**. S uvođenjem tzv. "modela javnih potreba" 1993. otvaraju se jednogodišnji javni natječaji na koje se mogu prijaviti institucije, pojedinci i grupe sa svojim programima, o kojima onda, po principu onoga što je u interesu Republike Hrvatske, odlučuju komisije koje imenuje Ministarstvo. Dakako, odluke su se donosile prema ideološkom ključu i metodi koja je odobravala ono što je služilo promociji nacionalnog. Vodeći se ovim principima, komisije su nerijetko ostavljale po strani mnogobrojne umjetničke programe i projekte [Zlatar, 2001a].

Zbog nemogućnosti financiranja od strane nacionalne i lokalnih razina, brojni akteri na kulturnoj i umjetničkoj sceni okreću se međunarodnim fondacijama, a kao jedna od vodećih fondacija pokazala se ona **Soroseva** tj. **Institut otvoreno društvo – Hrvatska**. Međutim, svi oni koji su dobili potporu navedenog Instituta bili su ocijenjeni kao nepodobni i opasni za državu. Usprkos takvoj etiketi, oni su uspjeli osigurati prepoznavanje u zajednici, na način da su ponudili drugi tip kulturne i umjetničke prakse te tako Hrvatsku držali u doticaju sa suvremenim svjetskim trendovima na kulturnoj i umjetničkoj sceni.

Pored navedenih ideoloških uvjetovanja pri financiranju, postojali

2 Prvi dokument, *Kulturna politika Republike Hrvatske: Nacionalni izvještaj*, napravljen je na poticaj Vijeća Europe u okviru *Europskog programa vrednovanja nacionalnih kulturnih politika*, a objavljen je 1998. na hrvatskom i engleskom jeziku.

su, a i do danas su se uglavnom održali, principi po kojima se svima onima koji ne pripadaju javnom sektoru u kulturi mogu financirati samo njihovi programi, ali ne i osnovni troškovi infrastrukture, tzv. hladni pogon. Ova logika financiranja prisutna je kako na nacionalnoj tako i na lokalnim razinama, pa tako u njihov sustav financiranja navedenih troškova ulaze isključivo institucije koje su im u vlasništvu. Pritom na navedene stavke otpada oko 75% ukupnog godišnjeg budžeta, a onaj mali ostatak namijenjen je kulturnim i umjetničkim programima za koji se natječu i kulturne ustanove i svi oni koji pripadaju privatnom ili civilnom sektoru, a djeluju u području kulture. Njihov je opstanak tako konstantno upitan. U ovakvim okolnostima nejednakih uvjeta za sve, javni kulturni sektor nije bio stimuliran za provođenje transformativnih modela, već se u stalnom strahu za održavanjem uljuljkao u vlastitu tromost i nesposobnost da odgovori na nove društvene i kulturne izazove.

Kulturu tranzicijskih zemalja tijekom devedesetih prati i pitanje vlasništva, odnosno pritisak otvaranja prema kulturnom tržištu. Naime, privatizacija koja je zahvatila gospodarstvo prenesena je i na polje kulturne proizvodnje, i to jednako netransparentno, nesustavno i s krajnje devastirajućim posljedicama. Tako je većina zemalja privatnom sektoru započela prodavati kulturne institucije koje su bile u vlasništvu države, a područje koje je obuhvatio ovaj proces jest prije svega kulturna industrija. Proces privatizacije se među tranzicijskim zemljama razlikuje samo u normiranosti i brzini njegove provedbe. U Hrvatskoj se tako privatizacija ponajviše osjetila u izdavaštvu te filmskoj i glazbenoj industriji, koje su u takvim okolnostima gotovo u potpunosti nestale te su s privatizacijom zapravo samo započele težak, dug i iscrpljujući oporavak.

SLOBODA UDRUŽIVANJA

Udruženja građana utisnuta su u same temelje demokracije pa stoga niti ne čudi da je pravo na udruživanje standard razvijenih demokratskih sredina. Pojedinci udruživanjem postižu zajedničke ciljeve, a ujedno dobivaju institucionalni okvir i stabilnost djelovanja. Udruženja obavljaju neprofitne djelatnosti, što znači da ne postižu profit, a ukoliko ga ostvaruju, onda se on direktno vraća u organizaciju ili koristi za buduće programske aktivnosti.

Promjene uzrokovane tranzicijom imale su izravne posljedice na razvoj i ulogu civilnog društva koje poprima sve važniju ulogu u političkom, gospodarskom i društvenom razvoju zemlje. Ono se pojavljuje kao ozbiljan posrednik socijalnih interesa građana i tako postaje konkurent postojećem sustavu. Pritom civilno društvo tranzicijskih zemalja nailazi na niz problema, koji se prije svega mogu vidjeti u političkoj kulturi koja ne osigurava uvjete za razvoj ovog sektora. Slična

je situacija i u Hrvatskoj, gdje je devedesetih struktura civilnog društva još uvijek nerazvijena, a njegov je utjecaj u područjima javnih politika nedovoljan. Na njegov razvoj i status zasigurno utječu nasljeđa iz vremena socijalizma te ratna stradanja, humanitarna i gospodarska kriza, ali i autoritativan politički režim. U to se vrijeme formiraju udruge koje su usmjerene na razvoj ljudskih prava, demokratizacije, humanitarna pitanja i sl. Iako brojne međunarodne organizacije podupiru njihovo djelovanje, država i javne institucije ne prihvaćaju suradnju s ovim sektorom. Službena politika civilno društvo vidi kao područje koje zagovara nehrvatske interese [Bežovan, 2004.].

Razvoj civilnog društva svakako je usporilo i neučinkovito zakonodavstvo koje je tek 1997. prihvatilo **Zakon o udrugama**. Kako upozorava **Gojko Bežovan**, Hrvatska je među svim tranzicijskim zemljama imala zasigurno najduži proces donošenja zakona kojim se regulira ljudsko pravo na slobodno udruživanje. Dužina ovog procesa te niz neustavnih odredbi kojima se ograničava sloboda udruživanja, a koje su bile sastavni dio prvog Zakona o udrugama iz 1997., samo su potvrda da Hrvatska krajem 20. stoljeća nije zadovoljavala europske standarde civilnog društva. Aktivnosti udruga bile su pod konstantnom paskom Države, a mogućnosti zabrane njihovog rada predstavljale su otvorenu prijetnju. Zakon je revidiran 2001. i tada je konačno ukinuto njegovih 16 neustavnih odredbi [Bežovan, 2004.].

Prvi značajan pomak u odnosu prema civilnom društvu možemo vidjeti u 1998., kada se osniva **Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske**, koji pokušava omogućiti financiranje udruga na trogodišnjoj razini. Ovo nastojanje je, smatra Bežovan, svojevrsni poticaj razvoju civilnog društva u nas. No, značajniji se pomak ostvaruje tek nakon 2000. kada se povlače međunarodne fondacije, ali kada se istovremeno otvaraju i novi izvori financiranja na državnoj[3] i lokalnim[4] razinama.

PARALELNI SVIJET

Devedesete su se pokazale kao godine koje su itekako bile pogubne za tipove kulturnog i umjetničkog promišljanja koji nisu bili nositelji dominantnih estetskih, ideoloških te političkih koncepata i ideja. Paralelno s ovom kulturom "od stoljeća sedmog" počela je nastajati skupina organizacija koja je hrvatsko društvo osvježila novim kreativnim snagama umjetničkog, kulturnog i društvenog djelovanja.

3 Sabor je 2001. donio Zakon o kulturnim vijećima pri Ministarstvu kulture.

4 Pri Gradskom uredu za kulturu Grada Zagreba djeluje Komisija (danas Vijeće) za urbanu kulturu i kulturu mladih koja ima savjetodavnu ulogu oko odlučivanja financiranja programa udruga građana koje djeluju na ovom području kulture. Tek 2004. s donošenjem Zakona o osnivanju kulturnih vijeća županija i gradova koji imaju više od 30 tisuća stanovnika i drugi hrvatski gradovi osnivaju slična vijeća.

Takve organizacije čine nezavisnu kulturu. Radi se o samoosnovanim organizacijama koje nisu u vlasništvu države, grada ili nekih trećih subjekata, u kojima osnivači i članovi samostalno odlučuju i upravljaju organizacijama, a financijski ne ovise isključivo o jednom izvoru financiranja te samostalno odlučuju o njima. Unutar ovog polja formira se scena oko koje su okupljene organizacije koje funkcioniraju tako da su usmjerene na nove oblike organiziranja te nove načine i sadržaje djelovanja. Njihova organizacijska struktura najčešće je postavljena horizontalno, a novim načinima djelovanja pomiču granice te preispituju i razmatraju kulturu, umjetnost, društvo, ekonomiju i politiku. Nadalje, one su otvorene za sudjelovanje, dinamične su i fleksibilne u radu i djelovanju te su orijentirane prema lokalnim sredinama, a entuzijazam i često volonterski rad njihova su prednost.

Akteri nezavisne kulturne scene stvaraju preduvjete za realizaciju umjetničkog i kulturnog, gdje pojedinci okupljeni u grupe djeluju kao suvremeni kulturni menadžeri. Njihov način organiziranja vodi prema formiranju onih sadržaja koji stvaraju novu publiku. Nezavisne kulturne organizacije javljaju se u području transformacije ondašnje kulturne svakodnevnice, kao provoditeljice inovativnih, a često i provokativnih umjetničkih i kulturnih praksi, ali i kao važni akteri u oblikovanju kritičke svijesti. Ti pojedinci i grupe otvaraju novi prostor društvenog angažmana, traže drugačiji tip društvene komunikacije i zalažu se za slobodno iskazivanje najrazličitijih stavova.

Nezavisna kulturna scena dugo se vremena povezivala s alternativnom kulturom. Tako brojni autori, govoreći o njoj, posebice kada govore o kontekstu devedesetih, posežu za terminom "alternativna". Tako npr. Andrea Zlatar, govoreći o kulturi s kraja prošlog stoljeća, alternativom označava *područje svih onih kulturnih i umjetničkih inicijativa koje su se – međusobno nepovezane održale mimo državnog financiranja i podupiranja kulture* [Zlatar, 2001a: 67]. Kako nadalje Zlatar pojašnjava, radi se o onim projektima koji *nemaju zajednički nazivnik u poetičkom, estetskom ili ideološkom smislu* [Zlatar, 2001a: 67], te naglašava kako ova "alternativna kultura" nije ista ona koju nalazimo na Zapadu. Zlatar smatra da ono što veže aktere ovako označene alternative jest njihov vrijednosni sustav koji je u mogućnosti *produkte umjetničke i kulturne scene valorizirati u suvremenom međunarodnom kontekstu* [Zlatar, 2001a: 67].

Alternativnu kulturu razmatra i **Dejan Kršić**, koji smatra da je ona tijekom devedesetih prošla kroz nekoliko faza. Prvu vidi kao nastavak na 70-te i 80-te i tu je ona svojevrsni izazov dominantnoj, elitnoj, tradicionalnoj i visokoj kulturi. Ona, smatra Kršić, inzistira na radikalnom. To je, kako smo već upozorili, ista ona kulturna proizvodnja koja nema osiguranu financijsku potporu od strane države ili gradova, već je usmjerena na međunarodne fondove. U svoju drugu fazu

alternativna kultura ulazi kada postaje marginalna i subkulturna, a svoje utemeljenje nalazi u etičkom, zagovarajući nenasilje, borbu protiv diskriminacije, ravnopravnost, jednake mogućnosti i slično. Takva alternativa prema Kršiću *naglašava otvorenost prostora za Drugoga, za Druga i Drugačija mišljenja i prakse* [Kršić, 2001: 214].

Kršić drži da tijekom 90-ih ovakvu *politiziranu i alternativnu kulturno-političku praksu* [Kršić, 2001: 214] nije u potpunosti podržao ni hrvatski Institut otvoreno društvo, koji ju je vidio više kao *nužno zlo* [Kršić, 2001: 214] i paralelni sustav koji će nadoknaditi ono što državne i gradske ustanove ne uspijevaju. Nadalje, Kršić smatra da zbog ovakvog stava prave alternativne i subkulturne organizacije nastaju tek krajem 90-tih, kada se formiraju organizacije poput **Alternativne tvornice kulture – ATTACK!** ili **Multimedijalnog instituta** (**MI2**). Ovdje Kršić ističe da je to vrijeme povlačenja međunarodnih fondacija, čime je njihov opstanak u okvirima potenciranja tržišno orijentirane kulture potpuno delikatan i neizvjestan.

Nadalje, kako bi razjasnio zašto početkom 2000. ne postoji alternativna kultura, Kršić upozorava da se ona pojavljuje tamo gdje je riječ o dualizmu a ne o raznovrsnosti i potom razmatra kontekst tog vremena. Stoga i postavlja pitanje: *zar se upravo u tom mnoštvu životnih stilova, u toj slavljenoj toleranciji (kulturne, etničke, vjerske, seksualne...) različitosti, u ideologiji multikulturalizma, ne krije bauk Jednog, dominantnog, onog što se ne dovodi u pitanje, a to je globalna i sveprotežna logika kapitala* [Kršić, 2001: 215]? Unutar ovakvog okruženja slobodnog tržišta, gdje pojedinac ima slobodan izbor da bira prema vlastitom nahođenju, Kršić smatra da nema alternativne kulture *kad se sve, svaka "avangarda", "subverzija", apsorbira kao moda, ukratko kao isključivo kulturna alternativa, dakle u razdoblju kulturalizacije svega postojećeg* [Kršić, 2001: 215].

Pored pojma "alternativna kultura", uz ovu scenu se često vezuju i termini kao što su "kultura mladih", "urbana kultura", "podkultura", "subkultura", "kontra-kultura", pri čemu se svaki od njih odnosi samo na jedan aspekt djelovanja i društvene funkcije koju imaju organizacije nezavisne kulturne scene. Osim toga, svi navedeni pojmovi označavaju one akcije koje su suprotstavljene zatvorenom polju dominantne kulture, pa stoga ne opisuju primjereno načine funkcioniranja nezavisne kulturne scene koja primjenjuje principe stalne korelacije i pregovaranja s vlasti. Radi se zapravo o zasebnom polju koje, mogli bismo reći, formira paralelni svijet koji je trajno obilježio hrvatsko društvo.

Djelovanje nezavisne kulturne scene pomoglo je u usvajanju pojmova kao što su "kulturna demokracija", "kultura za sve", "kultura animacije", "kulturna raznolikost" i slično. Njihove akcije oblikovale su i mijenjale kontekst i pripremale ga za nove modele, nove načine mišljenja, teme, ideje, reakcije i sl. Ovi kulturni aktivisti organizacija

civilnog društva bore se protiv nejednakosti, isključivosti i svih oblika diskriminacije. U borbi za javni prostor oni jačaju i svijest o važnosti kulture u javnom društvenom i političkom životu. Nezavisna kulturna scena ne preuzima samo informacije i utjecaje iz inozemstva, već ih promišlja, prerađuje i prilagođava lokalnom kontekstu koji joj je vrlo često u samom središtu djelovanja.

ZRNO PO ZRNO – GROZD

Svaki pokušaj prikazivanja povijesnog pregleda nastanka i razvoja nezavisne kulturne scene suočen je s jednim očiglednim problemom. Naime, još uvijek ne postoje podaci okupljeni na jednom mjestu koji bi nam pružili jednostavan uvid u početke, prve korake i ranu mladost scene. No, zasigurno možemo utvrditi da u prvim godinama nastaju raznovrsne organizacije koje pokrivaju gotovo sve oblike suvremene umjetnosti i kulture. Te su organizacije tijekom devedesetih prije svega usmjerene na sebe i svoj programski razvoj, pokretanje novih, suvremenijih oblika kulturne i umjetničke proizvodnje kroz realiziranje izložbi, kazališnih i plesnih predstava, koncerata, razgovora, radionica i sl. Osim toga, kako smo već istaknuli, mnoge se organizacije angažiraju oko društvenih pitanja. Njihovo je djelovanje ujedno izazvano tadašnjom situacijom u kojoj je jedina opcija kulture bila već spomenuta tradicijska i nacionalna kultura.

Među najstarijim organizacijama zasigurno je dubrovačka **Art radionica Lazareti** (**ARL**), koja je osnovana kao umjetnička inicijativa još 1988., s namjerom da okupi umjetnike, filozofe, pisce, teoretičare i druge te da istražuje suvremenu umjetnost, kulturu, društvo i politiku i njihove međuodnose. **Slaven Tolj**, umjetnik koji je osnovao ARL, početkom devedesetih koristi umjetnički aktivizam kako bi kroz performanse i akcije reagirao na tadašnju napetu svakodnevnicu. ARL 1993. ulazi u jedan dio dubrovačkih **Lazareta**. Nakon prikupljanja donacija ARL se do kraja devedesetih proširuje i uspijeva obnoviti još neke zapuštene objekte Lazareta.

Na drugom kraju Hrvatske 1991. osnovan je **Labin Art Express** (**LAE**), koji nekoliko godina kasnije pokreće nezavisni **Radio L.A.E.** Odmah nakon svog osnivanja, LAE je od **Grada Labina** zatražio prostor nekadašnjeg rudnika. Prostor **Lamparne** dobiven je na dugogodišnje korištenje tek 1994./1995., a nakon prikupljanja donacija i uređenja prostora (dvorana za 1500 posjetitelja, galerija i drugi prostori) otvoren je nezavisni **Kulturni centar Lamparna** koji postaje živo mjesto kulturnih i umjetničkih programa iz zemlje i inozemstva. Tijekom ranih devedesetih u **Puli** na različitim lokacijama počinje djelovati nekoliko samoorganiziranih kolektiva, od kojih se 1993. formalno registrira **Kreativno istraživački tim, gradska radionica mladih**, poznatiji kao **KIT GRM**. Negdje u to vrijeme održava

se prvi festival *Prvomajski juriš*, koji predstavlja pulske i inozemne demo glazbene skupine, a organiziranjem *punk* i *hardcore* koncerata počinje i **Monteparadiso** koji je formalizirao svoje djelovanje nekoliko godina kasnije.

Od sredine devedesetih počinju se sve intenzivnije formirati kulturne i umjetničke organizacije i inicijative širom Hrvatske. Tako u **Splitu** djeluje udruga **Gripe Art Projekt** (**GAP**) koja odabire ime prema prostoru u kojem je realizirala većinu izložbi u to vrijeme. Umjetnička udruga **URA** iz **Rijeke** organizirala je brojne izložbe s namjerom da osvoji dio prostora za kulturu. Nešto kasnije u Rijeci počinje s djelovanjem udruga **Spirit** te jedna od prvih nezavisnih profesionalnih kazališnih produkcija **Trafik**. U **Zadru** je 1997. osnovan **Zadar snova** koji počinje s realizacijom istoimenog festivala. Svima njima zajednička je usmjerenost prema produkciji i promociji suvremene umjetnosti i kulture te stvaranju novih oblika komunikacije i druženja s publikom.

Iako se iz navedenog jasno vidi da se nezavisna kulturna scena formira diljem Hrvatske, ona je ipak većim dijelom koncentrirana na glavni grad zemlje. Soroseva fondacija, kao i u drugim tranzicijskim zemljama, 1993. otvara i u Hrvatskoj **Institut za suvremenu umjetnost** (**SCCA**) koji sredinom devedesetih nastavlja svoj rad kao samostalna organizacija. SCCA je bio jedan od 5 *spin-offova* Instituta otvoreno društvo – Hrvatska, među kojima su za nezavisnu kulturnu scenu posebno važna dva, **Centar za dramsku umjetnost** (**CDU**) i Multimedijalni institut. CDU počinje s radom 1995., a unutar njega se formiraju dva polja – ono koje je usmjereno prema izvedbenoj umjetnosti (časopis **Frakcija** i biblioteka **Akcija**) i ono koje promovira i producira dokumentarni film (**FACTUM**). Multimedijalni institut nastaje nešto kasnije (1999.), a njegovo djelovanje se početkom drugog tisućljeća pokazalo izrazito značajnim za nezavisnu kulturnu scenu. Institut otvoreno društvo – Hrvatska imao je važnu ulogu za ove organizacije jer im je osigurao inicijalna sredstva na višegodišnjoj razini.

Udruženje za razvoj kulture (**URK**) 1995., tada još uvijek samo kao neformalna inicijativa, u suradnji sa **Zelenom akcijom** organizira prve **Ponikve** na kojima sviraju slovenski i hrvatski bendovi. Ista suradnja ponovljena je na Ponikvama i godinu dana kasnije. Krajem te 1996. počinju sa serijom koncerata i promoviranjem glazbenih skupina iz **Izdavačke kućice Kekere Aquarium**, ali i drugih hrvatskih i inozemnih grupa. Budući da u to vrijeme URK nema svoj prostor, koncerte održava u klubovima, napuštenim kino dvoranama, vatrogasnim domovima i otvorenim prostorima širom grada **Zagreba**, ali posjećuje i **Koprivnicu**, **Ivanić-Grad**, **Sv. Klaru** i dr.

Ovo ulaženje u raznovrsne prostore širom grada nije svojstveno samo URK-u, već i Autonomnoj tvornici kulture, poznatijoj kao

ATTACK! koja od 1997. djeluje na nekoliko lokacija u Zagrebu i osvaja javne otvorene prostore te ih koristi kao poligon za svoja aktivistička djelovanja (položaj žena i anarhofeminizam, antifašizam, ksenofobija, *queer*-politika, antiglobalizam, ekologija itd.). ATTACK! pokreće **Festival alternativnog kazališnog izričaja**[5] (**FAKI**) te brojne druge projekte, od kojih su se neki poput **Fade In**-a kasnije i osamostalili te nastavili svoj rad kao autonomni subjekti.

Teško je utvrditi točan početak i navesti događaj s kojim ova scena ulazi u našu stvarnost. No, moguće je pronaći nekoliko važnih akcija, događaja i trenutaka s kojima je ona prepoznata te zabilježena u sjećanju javnosti. Tako **Marko Golub** spominje **25. Salon mladih** iz 1998. koji je pozvao organizacije iz **Dubrovnika** (ARL), Rijeke (URA), Splita (GPA i **21. proljeće**[6]) i Zagreba (ATTACK!) da izaberu umjetnike i organiziraju izložbe, projekte i akcije. 25. Salon je pošao od ideje da je umjetničko djelovanje tog vremena određeno sadržajem, kontekstom, umjetničkim medijem i društveno-političkim okruženjem koje ga je približilo neumjetničkom životu. Polazeći od takve ideje Salon se odlučuje za navedene organizacije koje, kako u konceptu stoji, povezuje sličnost u odabiru tema i njihovom *promišljanju identiteta i pitanja koji globalno pritišću generacije odrasle u devedesetim*[7]. U njihovom načinu organiziranja, funkcioniranja i pristupanju temama Salon nalazi karakteristike tog vremena. Golub u ovoj usredotočenosti Salona na samoosnovane organizacije nalazi potvrdu za njihovo *rano prepoznavanje i u službenim krugovima* [Golub, 2004: 33] te stoga i upozorava na ovaj događaj.

Kao drugi važan događaj iz iste 1998. Golub navodi rad *Knjiga i društvo – 22%* koji su zajednički potpisali **Igor Grubić** i ATTACK!, a koji je okupio tridesetak hrvatskih umjetnika i skupina različitih generacija, poput **Toma Gotovca, Andreje Kulunčić**, **Mladena Stilinovića**, **Schmrtz teatra** i dr. U nizu uličnih istupa i performansa umjetnici okupljeni oko ovog *happeninga* izrazili su svoje javno negodovanje zbog nameta od 22%, tj. uvođenja PDV-a na knjigu. Ovaj umjetnički rad imao je onu dimenziju na kojoj sve pokrenute inicijative i organizacije inzistiraju, a to je komponenta koja je usmjerena na preispitivanje kulturne, društvene, ekonomske, tehnološke i političke svakodnevnice. Golub ističe da je ovaj *happening* okupio

5 ATTACK! je kroz sve svoje projekte upozoravao na ideologijsku zagađenost javne sfere pa je tako već na prvom FAKI-u, na Cvjetnom trgu organizirao performans skupine Bijesne gliste koja je dijelila pastu i četkice za zube kako bi se ovaj trg očistio od "zagađenosti" do koje su dovele arhitektonske i urbane devastacije.

6 21. proljeće nije udruga već projekt koji je okupio umjetnike i kritičare oko zajedničkog strateškog djelovanja u javnim prostorima grada Splita. Zbog vrlo jasnog koncepta i objedinjujućeg naziva za niz akcija, performansa, instalacija itd., Salon je projektu 21. proljeće pristupio kao organizaciji.

7 Iz autorskog koncepta 25. Salona. Više na: http://public.carnet.hr/hdlu/salon/hrvatski/milovac0.htm

sve buduće važne protagoniste urbane zagrebačke scene, te podsjeća da ga mnogi vide kao početak djelovanja nezavisne kulturne scene u glavnom gradu. Koliko je ova Golubova tvrdnja točna, teško je procijeniti jer, kao što smo već naveli, jako je malo pisanih tragova tog vremena pa je usmena predaja gotovo glavni instrument bilježenja vremena i prostora.

Za formiranje i jačanje scene važna je još jedna godina i ovog je puta vezana uz Zagreb. Nekadašnja tvornica benzinskih crpki **Jedinstvo**[8] "osvojena" je 1999. akcijom *Juriš na Jedinstvo*, koja je inicijalno 1998. dodijeljena kazališnoj družini **KUFER** koja je zbog nezadovoljavajućih uvjeta za rad nakon nekoliko godina bila prisiljena napustiti ovaj prostor. Akcijom iz 1999. u tvornicu se useljavaju Autonomna tvornica kulture i Udruženje za razvoj kulture i otvaraju svoje klubove. Naime, kada je u javnost dospjela informacija da je tvornica Jedinstvo dodijeljena Uredu za kulturu Grada Zagreba te nakon brojnih spekulacija oko toga kome će prostor biti dodijeljen[9], Attack! i URK su se odlučili djelovati, okupiti se ispred tvornice, žonglirati, bubnjati, jesti te se doslovce popeti i osvojiti krov Jedinstva. Iako je URK nešto ranije u **Runjaninovoj ulici** otvorio **klub Močvara**, svojim preseljenjem u Jedinstvo, ATTACK!-ovim (lipanj 2000.) ulaskom u prostor tvornice te djelovanjem **Parainstituta Indoš**, po prvi je put osiguran prostor koji će u Zagrebu, ali i šire, biti prepoznat kao prostor urbane i nezavisne kulturne scene.

Prvi važniji pomak u financiranju, koji je ostavio značajan trag na razvoj nezavisne kulturne scene, nalazimo u 2001. kada se donosi **Zakon o kulturnim vijećima**, na temelju kojeg se formiraju kulturna vijeća koja odlučuju o financiranju javnih potreba u kulturi. Tada dolazi do jednog važnog pomaka koji pokazuje da je Država konačno počela uvažavati nezavisnu kulturnu scenu. Naime, tada je formirano **Vijeće za medijsku kulturu** (kasnije **Vijeće za nove medijske kulture**)[10] čiji je fokus djelatnost nezavisne kulture i novi oblici koje ona proizvodi i promovira.

Međutim, druga Vijeća koja pokrivaju tzv. stare djelatnosti, poput kazališta, filma, glazbe i sl., ni nakon toga nisu prepoznala ove organizacije. Tako je nerijetko slučaj da nezavisne organizacije koje se prijavljuju na druga Vijeća u konačnom omjeru dobivenih novaca za programe prođu puno lošije od javnih institucija. Nesrazmjer iznosa samo je jedna u nizu potvrda da hrvatska kulturna politika i dalje funkcionira prema modelu nejednakih uvjeta za sve.

Na taj način navedeni pomaci u financiranju ne rezultiraju značaj-

---

8 Za više informacija o tvornici Jedinstvo i akterima koji djeluju u njoj vidi: HTTP://WWW.JEDINSTVO.INFO/POZADINA/

9 U medijima su se pojavljivala različita imena, a među njima Darko Putak, Tjedan suvremenog plesa i Eurokaz. [*Newsletter* Autonomne tvornice kulture, 11/99]

10 O promjeni imena Vijeća i akciji koja je pokrenuta kako bi se ono sačuvalo vidi na str. 39

nim promjenama koje bi osigurale stabilniji razvoj nezavisnih kulturnih organizacija. Naime, vladajuće snage, kako na nacionalnoj tako i na lokalnim razinama, pokazuju da ne uvažavaju nezavisnu kulturnu scenu kao pokretača i nositelja suvremenih umjetničkih, kulturnih i društvenih tendencija. A podrška koju joj daju samo je ona na razini programskog, i to jednogodišnjeg, financiranja. I dalje nema višegodišnjeg financiranja niti financijskih potpora za tzv. hladni pogon, nema promjena u legislativi niti vrednovanja i evaluacije programa, a problemi s prostornim resursima za realizaciju programa se ne rješavaju.

Pa ipak, početkom 21. stoljeća započinje pravi bum rađanja novih organizacija koje se počinju javljati u svim krajevima Hrvatske, od **Osijeka** i **Vukovara** preko **Kutine**, **Križevaca**, Zagreba, **Pule**, Rijeke i **Knina** do Splita i Dubrovnika. Sve novonastale organizacije kreiraju programe kojima u svojim lokalnim sredinama formiraju prostore za kreativno provođenje slobodnog vremena posjetitelja, a organiziraju i izložbe, koncerte, predstave, predavanja, festivale, akcije, radionice i sl. Njihovu djelatnost prati prepoznatljiv i nekonvencionalan dizajn plakata, letaka, kataloga i fanzina kojima promoviraju svoje kulturne i umjetničke programe ili društveno angažirane akcije i reakcije. U to vrijeme organizacije počinju udruživati svoje snage u borbi za ostvarenje zajedničkih interesa ili se okupljaju oko suradničkih projekata.

Među prvim većim okupljanjem skupina studentskih i kulturnih udruga, književnih časopisa i studentskih medija[11] u Zagrebu bio je **Pokret studentskih inicijativa** (**PSI**). Inicijativa je nastala 2000. s ciljem da se smijeni tadašnji ravnatelj **Studentskog centra, Zdenko Protuđer,** zbog lošeg stanja u samom Centru. Izravni povod za akciju i pokretanje peticije za smjenu ravnatelja bili su cenzura časopisa **Libra** i netransparentna smjena uredništva časopisa **Godine**, čiji je izdavač bio Studentski centar. Udruženim snagama okupljene organizacije prikupile su 5000 potpisa, u javnosti progovorile o problemima Studentskog centra i djelomično doprinijele kasnijoj smjeni ravnatelja Protuđera. Godinu dana kasnije Split je postao poprište novog organiziranog djelovanja udruga. Nakon dugogodišnjih problema nepostojanja prostora za djelovanje nezavisnih organizacija mladih i kulture i njihovih pojedinačnih nastojanja, 6 splitskih or-

11 ATTACK! – Autonomna tvornica kulture, Diskrepancija – Klub studenata sociologije (Filozofski fakultet), DIM – Demokratska inicijativa mladih, Fade In – aktivistički video centar, *Godine* – časopis za kulturu, *Godine nove* – kulturni magazin, KSET – Klub studenata elektrotehnike, KSFF – Klub studenata Filozofskog fakulteta, *Libra Libera* – književni časopis, Radio.Active – udruga za promicanje medijskog aktivizma, Radio Student, Savez studenata Zagreba, Savez studentskih udruga Filozofskog fakulteta, SIC – Studentski informacijski centar, Studentska udruga *Revolt*, Udruga studenata filozofije i URK – Udruženje za razvoj kulture.

ganizacija[12] okuplja se u **Koaliciju udruga mladih** (**KUM**) i započinje zajedničko djelovanje na ostvarenju istih ciljeva – dobivanju prostora za kontinuirano provođenje programa. Nakon višemjesečne kampanje splitska Gradska uprava je popustila i KUM-u dodijelila podrum nekadašnjeg **Doma omladine**. Koalicija je ovaj zapušteni prostor uredila i u njemu otvorila klub **Kocka**.

Pored ovih udruživanja oko postizanja zajedničkih ciljeva, nezavisne organizacije u kulturi počinju suradnički rad na pojedinim projektima. Među njima svakako je važno izdvojiti međunarodnu izložbu *Što, kako i za koga* koja je priređena povodom 152. obljetnice objavljivanja **Marxova** i **Engelsova Komunističkog manifesta.** Izložba je rezultat suradnje magazina **Arkzin, Hrvatskog društva likovnih umjetnika (HDLU),** Multimedijalnog instituta te kustosica **Nataše Ilić** i **Ane Dević**, i koordinatorice izložbe **Sabine Sabolović,** koje će kasnije osnovati organizaciju za koju preuzimaju ime ove izložbe. Godinu dana kasnije održava se **26. Salon mladih** koji privremeno naseljava **5. paviljon Zagrebačkog velesajma** i u njega unosi 52 kontejnera, koji funkcioniraju kao okviri za radove umjetnika i skupina. Ovim napuštanjem tradicionalnog galerijskog prostora 26. Salon želio je umjetnost smjestiti u prostore koji nisu uobičajeni za umjetničku praksu. Međutim, Salon je važan i zbog toga što je predstavio neke od organizacija i projekata (ATTACK! i 21. proljeće) s prošlog izdanja, ali im pridružio i druge, poput udruge URK i MI2. Osim toga, kontejneri su poslužili kao inspiracija za ime kasnije osnovane organizacije, koju pokreću dvije članice (**Sunčica Ostoić** i **Olga Majcan**) organizacijskog odbora Salona. A za postav izložbe pobrinula se skupina mladih arhitekata okupljena oko imena **Platforma 9,81**.

Bili su ovo samo počeci suradnji i udruživanja...

PRIPREMA-POZOR-SAD

Razmatrajući nezavisnu kulturnu scenu u razdoblju od 1990. do 2002., možemo ustvrditi da je ona u svom razvojnom procesu prošla kroz prvu, inicijalnu fazu formiranja atomiziranog polja nezavisne kulture i samostalnog djelovanja organizacija te da je s 2000. otvorila drugu fazu svoga razvoja, u kojoj se nazire osnaživanje scene, vidljivo u povećanju broja aktera i programa, ali i prvi koraci njenog povezivanja. Međutim, tada još uvijek na nacionalnoj razini ne postoje prakse suradnje i zajedničkog djelovanja oko programskih aktivnosti ili povezivanja u svrhu transformacije institucionalnog okvira za poboljšanje uvjeta njihovog djelovanja.

---

12 Kulturno umjetnička udruga – Uzgon, Pokret za kulturu mladih – PKM, Kulturno umjetnička udruga ROMB, AKTIVIST – udruga za promicanje aktivizma i vrijednosti civilnog društva, sportska udruga ATLANTIS i SOK – udruga za promicanje i razvoj slobodnog govora.

Uloga i važnost nezavisne kulturne scene u korekciji hrvatske kulturne, umjetničke, političke, ekonomske i društvene stvarnosti tada još uvijek nije dovoljno prepoznata. U situaciji kada se povlače i smanjuju međunarodni fondovi, za opstanak i razvoj nezavisne kulture više nego ikad su važne nacionalne i lokalne kulturne politike. Pa ipak, kao što smo ovdje prikazali, postojeći sustav tek je djelomično počinje uvažavati na razini financiranja, ali šire legislativne promjene, te promjene u sustavu planiranja, vrednovanja i evaluacije potpuno izostaju. Također, sve je jasnije da nositelji institucionalne kulture, kao ni kulturna vlast na nacionalnoj i lokalnim razinama, neće biti ti koji će pokrenuti transformaciju sveukupnog kulturnog sustava koji bi pogodovao dinamizaciji i održivom razvoju kulturnog polja u cjelini, te da će tu ulogu na sebe morati preuzeti upravo sami akteri scene.

Akteri ovu ulogu preuzimaju na sebe u drugoj fazi svoga djelovanja, kada započinju s praksama povezivanja i suradnje na nacionalnoj razini te kada su one sve vidljivije i na lokalnim razinama. Formiranjem mreže **Clubture** nezavisna kulturna scena stvara svoj vlastiti okvir za zajedničko djelovanje i borbu za korekciju sustava koja će pogodovati njenom stabilnijem i održivijem razvoju. Tako organizacije nezavisne kulturne scene, pored bogatog kulturnog i umjetničkog programa, te uz usmjerenost na međunarodna gostovanja i suradnje, stvaraju nove mehanizme i institucije povezivanja, razmjene i kolektivne kreativnosti. U takvom kolektivu umjetnika, kustosa, kulturnih menadžera i publike stvaraju se uvjeti za aktivno promišljanje kulturnih i društvenih tema.

LITERATURA

Bežovan, Gojko (2004.) *Civilno društvo*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Castells, Manuel (2000.) *Informacijsko doba: Ekonomija, društvo i kultura. Svezak 1: Uspon umreženog društva*. Zagreb: Golden Marketing.

Cvjetičanin, Biserka i **Katunarić, Vjeran** (ur.) (2001.) *Hrvatska u 21. stoljeću. Kultura*. Zagreb: Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske.

Golub, Marko (2004.) "Obrnuto ispričana priča: uzroci urbane scene Zagreba". *Život umjetnosti*. 38(4)73: 30-39.

Esche, Ch. (2003.) "Unutar kapitalističkog okvira – mogućnosti, umjetnost & demokratske devijacije". U: Ćurlin, I. et al. *Što, kako i za koga*. Zagreb: Arkzin d.o.o., Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, Što, kako i za koga. Str. 102-105.

Hardt, Michael i **Negri, Antonio** (2003.) *Imperij*. Zagreb: Arkzin&Multimedijalni institute

Jameson, Frederic (2003.) "Globalizacija i politička strategija". U: Ćurlin, I. et al. *Što, kako i za koga*. Zagreb: Arkzin d.o.o., Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, Što, kako i za koga. Str. 49-62.

Katunarić, Vjeran (1998.). "Sociokulturni kapital budućnosti: neoklasični i drugi pristupi". U: Meštrović, Matko i Štulhofer, Aleksandar (ur.) *Sociokulturni kapital i tranzicija u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo. Str. 205–231

Kršić, Dejan (2001.) "Alter-native". *Reč, časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*. 62/8: 208–217

Søberg, Marius (2006.) "Hrvatska nakon 1989. godine: HDZ i politika tranzicije". U: Ramet, Sabrina P. i Matić, Davorka (ur.) *Demokratska tranzicija u Hrvatskoj*. Zagreb: Alinea. Str. 35 – 64

Zlatar, Andrea (2001a) "Kulturna politka". *Reč, časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*. 61/7: 57 – 74

Zlatar, Andrea (2001b) "Zagovaranje kulture – uloga medija u promociji novih kulturnih vrijednosti". Policies for Culture. URL: HTTP://WWW.POLICIESFORCULTURE.ORG/RESOURCES_CAT.PHP?ID=33&T=H&PAGINARE=2 (18. listopada 2007.)


OVAJ MOST JE OPASAN, ALI MINE SU OPASNIJE

EMINA VIŠNIĆ

MREŽA CLUBTURE

Mreža **Clubture**[1] okuplja organizacije nezavisne kulture iz **Hrvatske** te funkcionira kao suradnička platforma unutar koje one razmjenjuju programe, odnosno izravno surađuju na specifičnim projektima. Zahvaljujući raznolikosti i širokom rasponu njihova djelovanja, dinamičnosti i brojnosti programa te inovativnom modelu suradnje i odlučivanja, mreža je postala značajan akter nezavisne kulturne produkcije u Hrvatskoj, i to prvenstveno u relativno novim (i graničnim) poljima, kao što su urbana kultura, kultura mladih, interdisciplinarni umjetnički i kulturni projekti, aktivistički i socijalno angažirani programi itd. Povezujući aktere koji su dobrim dijelom orijentirani prema svojim lokalnim zajednicama, ali i one koji se istovremeno okreću regionalnoj i široj međunarodnoj suradnji, noseći u svojim temeljima razmjenu kulturnih sadržaja između različitih gradova i manjih mjesta u Hrvatskoj, permanentno radeći na jačanju vidljivosti nezavisne kulture i komunikaciji prema javnosti, razvijajući programe jačanja kapaciteta i akumulacije znanja te inzistirajući na široj participaciji u kulturnim politikama, ona značajno doprinosi kulturnoj demokraciji te je važan sudionik u ukupnom kulturnom razvitku.

1 Savez udruga Klubtura formalni je, službeni naziv mreže, no engleska inačica *Clubture* bolje je prihvaćena i češće upotrebljavana.

PROGRAMSKA PLATFORMA PRIJE SVEGA

Kultura kao proces razmjene[2] temeljna je ideja oko koje se oblikuje mreža Clubture. Njezin osnovni cilj jest omogućiti i poticati izravna partnerstva među organizacijama nezavisne kulture u Hrvatskoj, što se postiže kroz precizno definirani **model suradnje i razmjene programa**[3] koji i čini osnovu mreže. Na taj je način ona prije svega programska platforma. Za razliku od većine kulturnih mreža koje su zasnovane na formalnom članstvu i reprezentaciji, ona je formirana kao mreža organizacija i neformalnih inicijativa koje se okupljaju isključivo kroz aktivno sudjelovanje u proizvodnji i distribuciji programa. Stoga je programska aktivnost pojedine organizacije jedini kriterij za njezino uključivanje u mrežu.

Programi se ostvaruju isključivo kroz izravnu suradnju organizacija, na način da one stvaraju svoje manje ili više trajne mreže okupljene oko pojedinih projekata. Pritom one potpuno samostalno biraju partnere – bez obzira na to radi li se o organizacijama koje su prethodno bile uključene u Clubture ili ne. Suradnja se odvija prema unaprijed postavljenom strukturnom modelu koji istovremeno omogućuje stabilizaciju i daljnji razvoj postojećih suradnji, ali i širenje i izgradnju novih, uključujući sve veći broj aktera koji djeluju na raznolikim poljima te kroz različite forme.

Tako je u posljednjih pet godina oko platforme Clubture okupljeno i povezano preko 80 organizacija iz različitih krajeva Hrvatske. Kroz određene kolaborativne formate unutar programa **Clubture–HR** dosad je ostvareno više od 100 programa, unutar kojih više od 1000 raznolikih javnih događanja koja su se odvijala u više od 50 gradova, pri čemu su ravnopravno bili uključeni kako veći gradovi tako i manje sredine.

PARTICIPATIVNO ODLUČIVANJE

Mreža je prema svom modelu odlučivanja, koji je izravno vezan uz model programske razmjene i suradnje, a zasnovan je na procesu zajedničkog donošenja strateških, programskih i financijskih odluka, visoko decentralizirana i izuzetno participativna. Formalno tijelo odlučivanja jest **Skupština** koju čine organizacije članice. Budući da je članstvo izgrađeno na otvorenom modelu participacije i uključivanja koji je utemeljen na programskom sudjelovanju, svaka organizacija koja inicira i provodi program postaje punopravna članica mreže, dok svaka organizacija koja ugošćuje program postaje pridružena člani-

---

2 Proces razmjene u ovom kontekstu uključuje različite oblike razmjene, od programa preko ideja i informacija do znanja i vještina.

3 Model suradnje i razmjene ostvaruje se unutar temeljnog programa mreže Clubture–HR. Više na str. 49

ca. Svi akteri koji predlažu programe (bili oni dio formalnog članstva ili ne) istovremeno i vrednuju sve programe. Na taj se način rješava selekcija programa i donosi se odluka o financiranju iz zajedničkog budžeta. Tako će proći upravo oni programi koji će unutar ove mreže biti prepoznati kao društveno i kulturno važni – kako iz perspektive cjeline mreže tako i iz perspektive pojedinih sredina. Sociokulturni kapital koji nose, a ne eventualne estetske vrijednosti koje pronose, temelj su kriterija prema kojima se odlučuje.

Sjednice Skupštine, koje se odvijaju u pravilu dva puta godišnje, funkcioniraju kao skupovi unutar kojih se opisani model odlučivanja provodi. Pored toga one imaju i svoju uobičajenu formalnu funkciju, ali i izuzetno važnu ulogu u određivanju smjerova djelovanja mreže. One su prije svega forumi koji okupljaju relevantan broj aktera nezavisnog kulturnog sektora u Hrvatskoj, na kojima se raspravlja o pojedinačnim i zajedničkim problemima i potrebama te se formuliraju ključni ciljevi razvoja sektora. Upravo ti ciljevi tako postaju odrednice na temelju kojih se definiraju aktivnosti i programi koje Clubture provodi. Tako je mreža, pored opisanog oblika izravne suradnje, razvila i druge aktivnosti (zagovaračke, obrazovne, medijske), o čijim temeljnim razvojnim pravcima odlučuje Skupština, a oblikovane su na dva načina: (1) određena organizacija razvija svoj skup aktivnosti u određenom kontekstu i preuzima odgovornost za njihovu provedbu (na primjer u lokalnom zagovaranju); (2) aktivnosti koje su oblikovane tako da služe mreži u cjelini (ili nezavisnoj kulturi općenito) te ih provode zaposlenici mreže u suradnji s njenim članicama (kao što su portal ili časopis).

SKICA PROGRAMSKOG DJELOVANJA

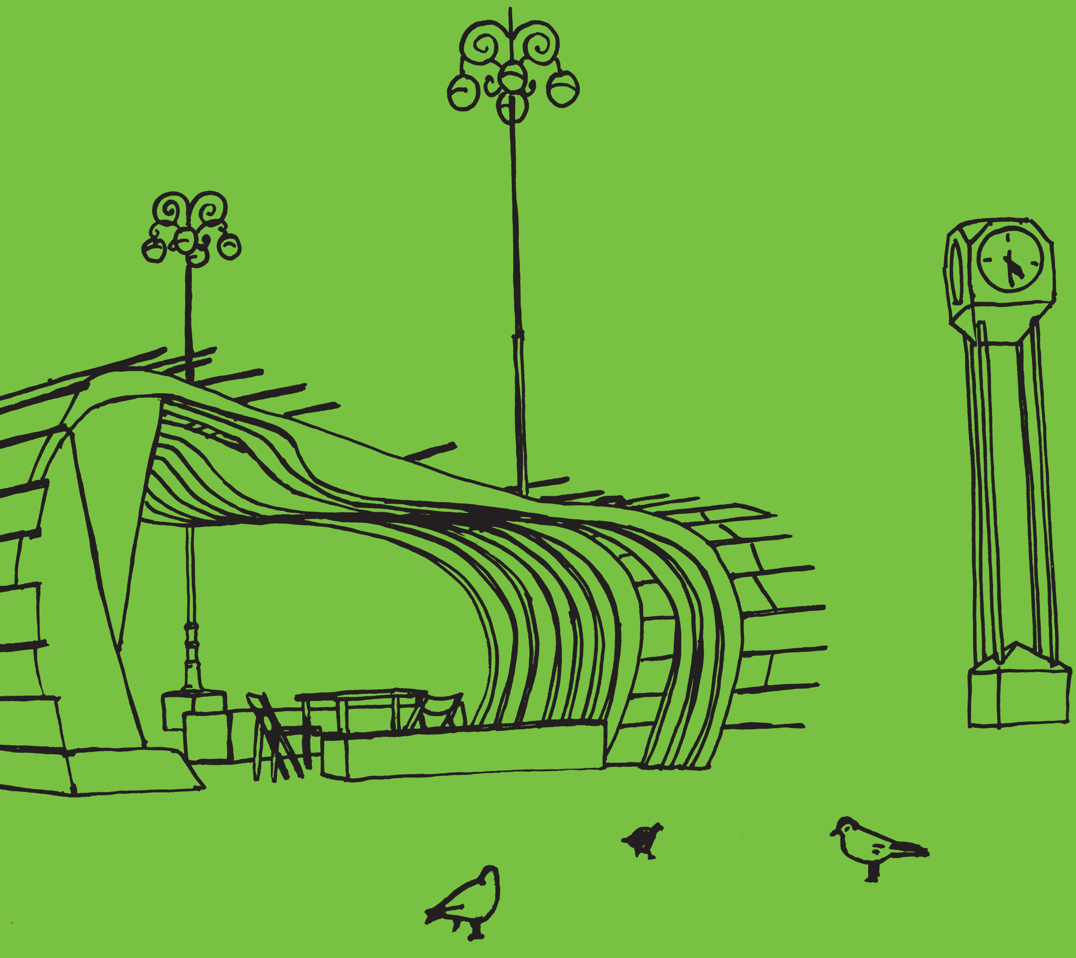
Nakon prvog trogodišnjeg razdoblja mreža proširuje svoje strateške ciljeve, pa tako i područja djelovanja. Osim navedene programske suradnje u Hrvatskoj radi se na stvaranju preduvjeta za internacionalizaciju djelovanja te se kreće i u projekte kulturne suradnje u regiji. Tako je pokrenuta programska platforma pod nazivom **Regionalna inicijativa Clubturea,** unutar koje je dosad ostvareno osam suradničkih projekata koji povezuju organizacije iz Hrvatske s organizacijama iz **Srbije**, **Slovenije**, **Bosne i Hercegovine** i **Makedonije**. U regionalnoj kulturnoj suradnji sudjelovalo je 19 organizacija koje su u samo nekoliko mjeseci ostvarile više od 30 javnih događanja u desetak različitih gradova.

Mreža i oko nje okupljeni akteri također uviđaju nužnost iniciranja promjena na sadržajnoj i proceduralnoj razini u donošenju i provedbi nacionalnih i lokalnih javnih politika koje se dotiču ovog sektora. To se odnosi, očito, na kulturne politike, ali i na druge javne politike koje više ili manje izravno utječu na stabilnost, rast i razvoj neza-

visne kulture. Prije svega to su urbane politike, politike upravljanja prostorom te politike za mlade. Kroz program **Kultura Aktiva** organizacije iz različitih većih i manjih sredina stekle su osnovna znanja o kulturnim politikama, lobiranju, zagovaranju i praćenju javnih politika. Istovremeno su pokrenule zagovaračke procese u svojim sredinama te su postigle određene konkretne rezultate i stekle značajna iskustva koja su nastavile razmjenjivati kroz mrežu.

Clubture je također, kako bi odgovorio na nedovoljnu i nekvalitetnu medijsku prisutnost nezavisne kulturne produkcije u medijima, pokrenuo i portal **Kulturpunkt.hr** te časopis **04, megazin za hakiranje stvarnosti**. Portal tako, osim što prije svega promovira i prezentira nezavisnu kulturnu scenu, prati i uz nju vezane građanske inicijative, usmjerene prema širim društvenim pitanjima. Pored ovog fokusa, portal razvija i instrumente za analitički i kritički pristup temama iz područja kulture općenito. Časopis *04* pratio je suvremenu nezavisnu kulturnu produkciju (primarno onu koja je usmjerena na širi društveni angažman) u Hrvatskoj, dovodeći je u kontekst sa srodnim tendencijama u inozemstvu, osobito u regiji, istovremeno prateći šira društvena i civilna pitanja.

Od svojih početaka mreža je uviđala i važnost organizacijskog razvoja, odnosno izgradnje specifičnih znanja, sposobnosti i vještina, tako da je komponenta transfera znanja i iskustva u neformalnom obliku kroz niz suradničkih programa oduvijek bila važna. Međutim, uvidom u stanje kapaciteta organizacija te u prednosti i opasnosti koje donose nove okolnosti, Clubture se usmjeruje prema jasno strukturiranom, projektno definiranom i pomno planiranom **obrazovnom programu** te akumulaciji i dugoročnom transferu znanja unutar sektora. Tako je dobar dio organizacija osposobljen za strateško planiranje vlastitog organizacijskog i programskog razvoja te je stekao i druga važna znanja relevantna za neprofitni kulturni menadžment, što je bitno doprinijelo jačanju njihove stabilnosti i daljnjem razvoju kako pojedinih organizacija tako i scene u cjelini.



EMINA VIŠNIĆ

CLUBTURE VREMEPLOV

Clubture od samih početaka prati i reagira na društveni i kulturni kontekst, pa ga tako korigira i uspostavlja nove smjernice razvoja te inicira nove programe i aktivnosti. U prvih pet godina Clubture je prošao kroz tri razvojne faze: Inicijativa i širenje veza; Jačanje vidljivosti i utjecaja te Širenje djelatnosti/faza tranzicije.

PRVA FAZA RAZVOJA

INICIJATIVA I ŠIRENJE VEZA (2001.–2003.)

Krajem prošlog stoljeća i početkom 2000. hrvatska kulturna scena prvenstveno je bila obilježena tromom i tradicionalnom produkcijom unutar kulturnih institucija, ali i neprepoznavanjem novih, inovativnih, nezavisnih kulturnih i umjetničkih praksi, kako od strane tzv. oficijelne kulture i institucija kulturne politike tako i od strane medija i javnosti. Ujedno, ovo razdoblje karakterizira i nepostojanje bilo kakvih stabilnih i održivih praksi povezivanja, suradnje i umrežavanja. Kao odgovor na tadašnju generalnu situaciju **Multimedijalni institut** [**MI2**] 2001. inicirao je proces izgradnje programske platforme nezavisnih kulturnih organizacija, inicijativa i neprofitnih klubova koji je rezultirao kasnijim osnivanjem mreže Clubture.

Organizacije koje stoje iza zagrebačkih klubova (**Mama**, **Močvara**, **ATTACK!** i **KSET**), okupljene u **Inicijalni tim**, u tri putovanja po

Hrvatskoj komunicirale su s 10-ak uglavnom većih i stabilnih organizacija iz drugih gradova, s ciljem uspostavljanja mreže klubova koji bi međusobno razmjenjivali kulturne sadržaje. Međutim, vrlo se brzo ustanovilo da bi ograničavanje na klubove značajno smanjilo programske i druge potencijale mreže, budući da ova scena raspolaže s vrlo oskudnim prostornim resursima. Tako je na samom početku Clubture definiran kao programska platforma koja povezuje nezavisne klubove i inicijative/organizacije koje im gravitiraju, da bi se uskoro proširila na programsko djelovanje šireg kruga organizacija.

Proces je u cjelini vođen "odozdo", na način da je okupljen prvi krug stabilnijih organizacija (njih 15 iz cijele Hrvatske) koje su kreirale, a kasnije i implementirale inicijalni krug suradničkih programa. One su zajednički definirale i ključne ciljeve, aktivnosti te model suradnje i odlučivanja. Na temelju predloženog akcijskog plana uspostavljeno je trogodišnje partnerstvo s **Institutom Otvoreno društvo – Hrvatska** te su prvi suradnički projekti započeli u veljači 2002. Tri mjeseca kasnije (svibanj 2002.) održana je i prva formalna sjednica **Skupštine** mreže te je osnovan pravni subjekt pod nazivom **Savez udruga Klubtura**.

S obzirom da je inicijativa krenula iz Zagreba, velika većina prvih projekata bila je postavljena tako da su im zagrebačke organizacije bile nositeljice. Kako bi se što aktivnije uključili i drugi gradovi, pred kraj godine u **Rijeci** je organiziran **Tjedan Clubture**[1]. Održan je i dvodnevni skup na kojem se okupilo preko 50 aktera, među kojima su bile i nove, dotad neuključene, organizacije. Kreirano je nekoliko novih projekata, evaluiran je i djelomično adaptiran model suradnje i razmjene te su detektirani ključni problemi scene u cjelini. Na temelju toga definirani su i drugi ciljevi umrežavanja (jačanje vidljivosti, orijentacija prema utjecaju na kulturne politike, izgradnja kapaciteta organizacija). Nakon uspješne realizacije prve programske godine, od svibnja 2003. počinje se primjenjivati utvrđeni model i procedura kreiranja suradničkih programa, odlučivanja o njihovoj realizaciji te implementacija. Paralelno se radi i na informiranju i motiviranju drugih organizacija da se priključe platformi.

DRUGA FAZA RAZVOJA

JAČANJE VIDLJIVOSTI I UTJECAJA (2003.–2004.)

Tijekom 2003. mreža Clubture počinje zauzimati važnu ulogu kao akter čiji je cilj osigurati bolje prepoznavanje specifičnih kvaliteta

1 Sličan događaj organiziran je i nekoliko mjeseci kasnije u Splitu (siječanj, 2003.). Kroz Tjedan Clubture prezentirani su raznoliki programi organizacija iz nekoliko hrvatskih gradova te temeljna ideja mreže. Pored toga, ti su događaji značajno doprinijeli prepoznavanju pojedinih prostora klubova (Klub Spirit u Rijeci i Klub Koalicije udruga mladih Kocka u Splitu) te važnosti nezavisne kulture u lokalnom kultunom razvoju.

ove scene i njezinu intenzivniju prisutnost u javnosti, te je krajem te godine kreirano i pilot-izdanje budućeg magazina. No, najistaknutiji događaj koji je obilježio početak ove razvojne faze bila je izložba *Clubture:Podaci* (producirana u partnerstvu sa **Što, kako i za koga – WHW**, **Platformom 9.81** i Multimedijalnim institutom kao dio projekta **Zagreb – Kulturni Kapital Evrope 3000**[2]), u sklopu koje su prezentirani rezultati dvogodišnjeg djelovanja mreže. Izložba je privukla pažnju javnosti diskusijom o marginalizaciji nezavisne kulture i promociji njezinih postignuća. Održana je u veljači 2004. u **Galeriji Nova** u **Zagrebu**, a bila je popraćena i koncertnim programom u klubu Močvara pod nazivom *Clubture:Zabava*.

Izravnim aktivnim uključivanjem u rad platforme **POLICY_FORUM**[3], koja je 2003. pokrenuta na inicijativu Multimedijalnog instituta, mreža Clubture preuzima i važnu ulogu u jačanju utjecaja ove scene u definiranju nacionalnih i lokalnih kulturnih politika. Jedna od najvažnijih akcija provedena je u ožujku 2004., nakon što je **Ministarstvo kulture RH** započelo proces promjene **Zakona o kulturnim vijećima**, i to na vrlo neprimjeren i netransparentan način, s namjerom da ukine neka od postojećih vijeća te da umanji njihovu ulogu u odlučivanju o javnom financiranju u kulturi. Namjera je bila donijeti novi zakon bez ikakve javne rasprave i kroz hitnu saborsku proceduru. Mreža Clubture reagirala je izuzetno brzo (u 24 sata) te je oko POLICY_FORUMA formirana civilna inicijativa. U Zagrebu se okupilo više od 50 predstavnika organizacija iz cijele Hrvatske. Inicijativa je započela javnu raspravu i tematiziranje planiranih promjena. Na koncu je uspjela spriječiti ukidanje vijeća koje je bilo odgovorno za

2 Zagreb – Kulturni kapital Evrope 3000 je platforma za suradnju, nastala kao zajednički projekt Centra za dramsku umjetnost, Multimedijalnog instituta, Platforme 9,81 i Što, kako i za koga – WHW, kojima se kasnije pridružuju BLOK, Kontejner, Bacači sjenki i Community Art. Projekt je pokrenut zajedno s njemačkim partnerom *projekt "relations"*, a uz financijsku potporu Kulturstiftung des Bundes te Kontakt – Arts and Civil Society Program of Erste Bank Group in Central Europe. Kulturni je kapital razvijao suradnje – kako među nositeljima tako i s lokalnim i internacionalnim inicijativama – koje tematiziraju promjene društvenih uvjeta kulturne proizvodnje, unapređuju strukturni položaj nezavisne kulture i preispituju dominantne režime reprezentiranja kulture. Programske aktivnosti Kulturnog kapitala obuhvaćale su konferencije, umjetničke festivale, izložbe, radionice, predavanja, predstavljanja, publikacije, medijske produkcije i dr. Važan dio projekta bile su aktivnosti u polju kulturnih politika, usmjerene na reforme institucionalnog okvira nezavisne kulture – povećanje njene vidljivosti i jačanje njenih resursa.

3 POLICY_FORUM je platforma koja okuplja istaknute organizacije i pojedince koji djeluju na području nezavisne kulture i/ili su zainteresirani za kreiranje novih razvojnih modela kulturnih politika. Radi se o neformalnoj, dinamičnoj, "plutajućoj" platformi. Ona djeluje kao grupa koja se povremeno okuplja kako bi pratila javne politike koje se odnose na razvoj nezavisne kulture na nacionalnoj i lokalnoj razini te koja zagovara promjene u relevantnom institucionalnom okviru, kako u praksama provedbe tako i u legislativi. Grupa okupljena oko POLICY_FORUMA promjenjiva je u svojem broju i strukturi s obzirom na trenutne teme kojima se bavi te se tako veže i uz različite subjekte (mreža Clubture, suradnička platforma Zagreb – Kulturni kapital Evrope 3000, inicijativa Pravo na Grad, pojedine organizacije itd.), odnosno pluta između njih.

nove oblike kulturne produkcije. Time je nezavisna kulturna scena u Hrvatskoj prvi put pokazala da je dovoljno jaka i dovoljno povezana da bi mogla utjecati na relevantan institucionalni okvir svojeg polja djelovanja, ali i na institucionalni okvir ukupne kulturne produkcije.

Jedan od najvažnijih rezultata i dugoročnih efekata predstavlja dokument kojeg je POLICY_FORUM predložio Ministarstvu kulture, a koji definira područje djelovanja i glavne kriterije vrednovanja za **Vijeće za nove medijske kulture**, odgovorno za nove kulturne forme. Dokument je najprije dan na razmatranje Vijeću, koje je prihvatilo prijedloge te koje je dokument proslijedilo **Nacionalnom vijeću za kulturu**, koje se također složilo. Reperkusije su bile odmah vidljive. Naime, prvi idući Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi od tada koristi nove prijavne obrasce, a obrazac za projekte koji se prijavljuju Vijeću za nove medijske kulture oblikovan je prema kriterijima izloženima u dokumentu.

TREĆA FAZA RAZVOJA

ŠIRENJE DJELATNOSTI/FAZA TRANZICIJE (2005.–2007.)

Ključna pokretačka ideja oko koje je oformljen Clubture bila je jačanje organizacija (i nezavisnog kulturnog sektora u cjelini) kroz razvoj modela koji će stimulirati intenzivnu programsku i projektnu suradnju i razmjenu između članica mreže, kao i s drugima koji su zainteresirani za razmjenu raznolikih sadržaja. Kroz trogodišnju provedbu tako ambicioznog i zahtjevnog modela umrežavanja na nekoliko su razina uočeni nedostaci i problemi koji s jedne strane proizlaze iz stanja kapaciteta organizacija i koji su, s druge strane, uzrokovani okolnostima.

Prije svega, ogroman potencijal i raznolikost kulturne produkcije na nezavisnoj sceni u Hrvatskoj postali su evidentni. Međutim, kako bi taj potencijal mogle upotrijebiti na način da razviju uspješniju, raznolikiju i kvalitetniju kulturnu produkciju, organizacijama civilnog društva koje djeluju na ovom području, a koje su dobrim dijelom okupljene oko mreže Clubture, postalo je jasno da moraju iznaći nove načine i forme pomoću kojih će se nositi s nekoliko ključnih problema.

Neke su se pretpostavke kroz praksu programske razmjene pokazale pogrešnima. Prva je pretpostavka bila da će veći broj i kvaliteta sadržaja, zajedno s osiguravanjem veće javne vidljivosti i profilacije aktivnosti, voditi do stabilizacije i jačanja kapaciteta organizacija. No, ono što se stvarno dogodilo jest to da je samo tamo gdje su te aktivnosti bile praćene nekom vrstom izgradnje kapaciteta programski i projektni sadržaj proizveo sinergijske učinke i doveo do značajnog razvoja pojedinih organizacija. Naime, ustanovljeno je da kapacite-

ti organizacija nisu dovoljno razvijeni, i to u mjeri u kojoj se on ne može značajnije promijeniti samo pojačanim programskim djelovanjem. Dapače, pokazalo se da to ima i izravne nepovoljne učinke na tip i kvalitetu programa koji se kroz mrežu dijeli. Između ostalog, slabije razvijene organizacije nisu, zbog nedostatnih resursa (ljudskih, prostornih, financijskih), u mogućnosti aktivnije se uključiti u programsku razmjenu te se postojeći model pokazao za njih prezahtjevnim. S druge strane, neki produkcijski zahtjevniji programi, koji su uglavnom organizirani u Zagrebu, ne mogu se podijeliti s drugim gradovima u Hrvatskoj. Osim spomenutih resursnih nedostataka, kao ključan problem pokazao se i nedostatak publike u drugim gradovima. Tako se pojavljuje jasno izražena potreba uglavnom većih i stabilnijih organizacija da svoje programe dijele izvan granica Hrvatske. Pored navedenog, primjećuje se i nedostatno kratkoročno i dugoročno planiranje te odsustvo strateškog planiranja organizacijskog i programskog razvoja.

Nadalje, pretpostavljalo se da će organizacije, zahvaljujući samoj činjenici ekspanzije i veće vidljivosti programskih aktivnosti, imati i veći utjecaj na relevantna javna (lokalna i nacionalna) tijela odlučivanja te da će tako biti lakše utjecati na unapređenje vlastitog okvira djelovanja. Ni to se nije dogodilo automatski. Postignuta javna vidljivost (ponajprije u lokalnim zajednicama) pružila je samo više ili manje solidnu pozadinu koja organizacijama tek omogućuje da pokrenu zagovaračke aktivnosti kako bi unaprijedile svoj (primarni) lokalni institucionalni okvir. No, njihova sposobnost artikulacije ključnih problema i potreba u okviru diskursa razvijenog oko javnih politika, kao i zagovaračka snaga, pokazale su se slabima i nerazvijenima.

S druge strane, mnoge okolnosti sprečavaju brži razvoj civilnog sektora u kulturi. Golem, stabilan i inertan javni kulturni sektor, dakle javne kulturne ustanove, nije prošao nikakvu transformaciju, niti su uvedene promjene u kulturnim politikama koje bi ukupni kulturni sustav učinile dinamičnijim. Neadekvatan institucionalni okvir (državna i lokalna uprava, kulturna legislativa, financijska i fiskalna ograničenja) sprečava nezavisne organizacije u kulturi da za svoje aktivnosti osiguraju odgovarajuće institucionalne mehanizme praćenja, financijske potpore i evaluacije.

Nakon tri godine permanentne programske aktivnosti i određenih nastojanja koja se tiču vidljivosti i kulturnih politika, kako bi odgovorila na detektirane probleme i potrebe, mreža je početkom 2005. uvela određene promjene u dotadašnje aktivnosti (djelomična modifikacija modela programske razmjene na način da se potiče sudjelovanje organizacija slabije razvijenih kapaciteta) te je započela proces svoje tranzicije i u nekoliko je smjerova proširila opseg djelovanja.

U cilju jačanja javne vidljivosti, učestalije i kvalitetnije medijske prisutnosti kako programa nezavisne scene tako i vrijednosti koje

zastupa, te specifičnog sociokulturnog konteksta kojeg ta scena proizvodi, Clubture je pokrenuo mjesečni časopis ***04*** te portal **Kulturpunkt.hr**. Kako bi odgovorili na potrebu dijeljenja kulturnih programa izvan granica Hrvatske, odabrana je strategija internacionalizacije, odnosno regionalnog širenja programske razmjene.

S obzirom na institucionalni okvir koji nema razvijene elemente poticanja razvoja nezavisnog kulturnog sektora, odabir strategije javnog angažmana i promjene javnog prostora bio je gotovo nužna odluka. Ona se odnosi na praćenje provedbe kulturnih politika na nacionalnoj razini te zagovaranje određenih dugoročnih promjena, ali i mjera manjeg zamaha koje su važne za poticanje razvoja ili stabilizaciju organizacija nezavisne kulture. Tako je fokus programa **Kultura Aktiva** bio na lokalnim kulturnim politikama, odnosno na izgradnji kapaciteta pojedinih organizacija, kreiranju inicijativa, aktivnostima zagovaranja promjena u lokalnim kulturnim politikama i sudjelovanju nezavisnog kulturnog sektora u njihovom kreiranju i provedbi. Paralelno s tim, Clubture se kao mreža, koja okuplja velik broj organizacija koje djeluju na području kulture mladih, aktivno uključuje u procese definiranja i praćenja provedbe nacionalne politike za mlade, i to sudjelujući u radu **Savjeta za mlade Vlade Republike Hrvatske** te kao članica **Mreže mladih Hrvatske**.

Orijentacija na izgradnju kapaciteta i edukaciju u sektoru prati ne samo novi razvojni ciklus same mreže već i određene promjene koje se mogu prepoznati na sceni u cjelini. Većina organizacija prošla je inicijalnu fazu unutar koje su bile prvenstveno okrenute sebi i proizvodnji vlastitog identiteta i prepoznatljivosti, a zatim i fazu orijentacije na suradnju i širenje polja djelovanja, nakon koje dolazi do svojevrsne krize. Takve promjene u unutarnjim dinamikama, kao i novi odnosi u kulturi, trendovi u razvoju gradova i drugi elementi koji proizlaze iz okoline, nametnuli su zahtjev za organizacijskim promjenama (u menadžmentu, komunikacijskim modelima, financiranju itd.), koje je bez dodatnog obrazovanja, razvoja novih znanja i vještina, nemoguće ostvariti. *Organizacije su same shvatile kako je insistiranje na vlastitim temeljnim aktivnostima i unapređivanje njihove izvrsnosti najbolja garancija njihova opstanka i visoko kvalitetnog djelovanja te prepoznatosti u široj zajednici*[4]. Upravo na temelju tih spoznaja mreža Clubture je u suradnji s pojedinim stručnjacima krenula razvijati i provoditi edukacijske programe te je tako 2005. započet program **Edukacija za strateški kulturni menadžment**.

Osim jačanja organizacijsko-menadžerskih kapaciteta pojedinih organizacija u mreži, u edukacijskom su programu sudjelovale i djelatnice mreže. Zahvaljujući tome, uz sudjelovanje članica, kreiran je

4 Dragičević-Šešić, Milena i Dragojević, Sanjin (2005.) *Arts management in turbulent times: Adaptable Quality Management.* Amsterdam: European Cultural Foundation, Boekman Foundation. Str. 17–18

i trogodišnji strateški plan razvoja. U tranzicijskoj fazi ojačana je i organizacijska struktura mreže: već zaposleni stekli su nova znanja i vještine, na određenim projektima i poslovima vezanima uz koordinaciju i administraciju mreže angažirani su novi ljudi te je proširen krug suradnika. Također su unaprijeđena pravila i procedure te su i dokumentirani. Diverzifikaciju programskih aktivnosti pratila je i diverzifikacija financijskih resursa, odnosno osigurana su sredstva različitih domaćih i inozemnih donatora.

PERSPEKTIVE

KUDA DALJE?

U suradnji s vanjskim stručnjacima mreža Clubture je u 2006. provela i istraživanje nezavisnog kulturnog sektora – organizacija koje su participirale u mreži. Osim preciznijeg uvida u organizacijske i programske resurse te kapacitete za suradnju organizacija, istraživanje je dalo zaključke i preporuke usmjerene znanstveno-istraživačkoj zajednici, institucijama koje kreiraju i provode kulturne politike, ali i samim organizacijama. Upravo su te preporuke jedan od bitnijih elemenata na temelju kojih se određuju ključni smjerovi djelovanja Clubturea u idućem razdoblju – kako u smislu kreiranja i provedbi vlastitih aktivnosti tako i zagovaranja provedbe onih koje su u domeni drugih subjekata. Pored toga, u stalnoj komunikaciji s organizacijama nezavisne kulture, u redovnom praćenju ove (ali i šire) kulturne produkcije, te u stalnom praćenju kulturnih (i drugih javnih) politika te relevantnih događanja na međunarodnoj sceni, utvrđene su potrebe te strateški pravci daljnjeg djelovanja.

S jedne strane to su oni ciljevi koji se odnose na razvoj sektora, a usmjereni su na daljnje jačanje kapaciteta organizacija nezavisne kulture (programskih, zagovaračkih, organizacijskih, menadžerskih i posebno kapaciteta za suradnju) te na jačanje javne vidljivosti sektora i postizanje bolje pozicije unutar ukupnog kulturnog polja (ali i šire zajednice). Njima kompatibilni jesu ciljevi koji se odnose na programski i organizacijski razvoj same mreže, usmjereni na njezino širenje i unapređenje unutar organizacijskih oblika, stabilizaciju i razvoj programa, jačanje i stabilizaciju resursa (ljudskih, financijskih, prostornih, tehnoloških i komunikacijsko-informacijskih) te na razvoj međunarodnih i intersektorskih partnerstava i suradnji. Tako će se u idućem trogodišnjem razdoblju raditi na stabilizaciji i unapređivanju triju ključnih programa[5] te na kreiranju i razvoju novih[6]. Također će se nastojati, kroz suradnju s relevantnim institucijama i stručnjacima, provoditi daljnja istraživanja i prikupljanje podataka o

5 Clubture–HR, Regionalna inicijativa Clubturea i portal Kulturpunkt.hr.

6 Primarno se to odnosi na edukacijske programe te programe međunarodne suradnje kroz partnerstva s organizacijama iz Europske Unije.

nezavisnom kulturnom sektoru.

Međutim, stvarnu stabilizaciju, dugoročnu održivost i unapređenje programske i organizacijske izvrsnosti te tako i međunarodne konkurentnosti nije moguće ostvariti bez bitnih intervencija kako u ukupnom (nacionalnom) kulturnom modelu tako i u provođenju lokalnih kulturnih (a i drugih, vezanih) javnih politika. Postojeći kulturni model, koji je prvenstveno usmjeren na potrebe javnih kulturnih ustanova, ne predviđa instrumente pomoću kojih bi se neinstitucionalna kulturna produkcija dovela u ravnopravniju poziciju. Kratkoročno (jednogodišnje) financiranje pojedinih projekata, kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini, jedini je instrument kulturnih politika koji se odnosi na ovaj sektor. Bilo koji drugi oblici financiranja (npr. potpore za organizacijski razvoj), ili drugi poticajni instrumenti (npr. legislativni ili politika dodjeljivanja prostora), ostaju potpuno zatvoreni za nezavisnu produkciju. Istovremeno, ne postoje nikakve mjere za poticanje suradnje između javnog i civilnog sektora, te oni tako uglavnom ostaju bez međusobnog doticaja i utjecaja. Na taj način ne samo da se ne potiče daljnji razvoj nezavisne kulture, nego ovakav model ne djeluje poticajno na razvoj javnog kulturnog sektora, pa čak i ugrožava njezin opstanak.

S obzirom na to da je za značajniju modifikaciju postojećeg modela potrebna široka društvena i politička rasprava, te s obzirom na to da je taj proces iznimno zahtjevan i dugotrajan, potrebno je osigurati dodatne instrumente koji će omogućiti stabilan rast nezavisnog kulturnog sektora, odnosno koji će na institucionalnoj razini na dugoročan, kvalitetan i održiv način odgovoriti na potrebe civilnog sektora. To se, na lokalnoj razini, prije svega odnosi na osiguravanje adekvatne prostorne infrastrukture, te na uspostavljanje intersektorskih partnerstava (partnerstva između institucija vlasti i organizacija civilnog društva) i adekvatnog institucionalnog/organizacijskog oblika za upravljanje tim prostorima.

Na nacionalnoj je razini potrebno osnovati zasebnu instituciju koja će permanentno pratiti razvoj civilnog sektora u kulturi te kreirati razvojne strategije sustavnog poticanja njegova daljnjeg razvoja u segmentima u kojima za taj sektor u postojećem kulturnom modelu ne postoje relevantni instrumenti kulturnih politika. Inicijativa za osnivanje zaklade, čija je svrha poticanje razvoja civilnog kulturnog sektora u Republici Hrvatskoj, snaženjem produkcijskih i organizacijskih kapaciteta, uspostavljanjem potrebne infrastrukture, podizanjem razine profesionalnog djelovanja edukacijom, poticanjem intersektorskih partnerstava i novih modela suradnji na nacionalnoj i regionalnoj razini, te poboljšanjem uvjeta za intenzivnije uključenje u europsku kulturnu suradnju, svakako je adekvatan odgovor na opisanu situaciju.

Pored redovnih programskih aktivnosti, u idućem će razdoblju

ključna odrednica djelovanja Clubturea kao nacionalne platforme civilnih organizacija u kulturi biti zagovaranje upravo takvih rješenja, kako na nacionalnoj tako i na lokalnim razinama.



CLUBTURE PROGRAMI

- CLUBTURE—HR
- KULTURA AKTIVA
- EDUKACIJA—IZGRADNJA KAPACITETA CIVILNOG KULTURNOG SEKTORA
- 04—MEGAZIN ZA HAKIRANJE STVARNOSTI
- PORTAL KULTURPUNKT.HR
  HTTP://WWW.KULTURPUNKT.HR
- REGIONALNA INICIJATIVA CLUBTUREA

BARBAT
BAŠKA
BELI MANASTIR
BELIŠĆE
BJELOVAR
BUJE
BUZET
CRES
ČAKOVEC
ČIŽIĆI
DELNICE
DONNJI LAPAC
DRNIŠ
DUBROVNIK
GLINA
GROŽNJAN
GVOZD
HRVATSKA KOSTAJNICA
IČIĆI
IVANIĆ GRAD
JELSA
KARLOVAC
KISTANJE
KNIN
KOPRIVNICA
KRAPINA
KRIŽEVCI
KRK
KUMROVEC
KUTINA
LABIN
LEPOGLAVA
LINDAR
LUBENICE
MAKARSKA
MALI LOŠINJ
MARINE
NOVI VINODOLSKI
NJIVICE
OMIŠALJ
OPATIJA
OSIJEK
PAZIN
PETRINJA
POPOVAČA
POREČ
POŽEGA
PREGRADA
PULA
PUNAT
RIJEKA
SISAK
SLAVONSKI BROD
SPLIT
ŠIBENIK
TOPUSKO
VALPOVO
VARAŽDIN
VELIKA GORICA
VELIKI TABOR
VINKOVCI
VIS
VRBNIK
VUKOVAR
ZABOK
ZADAR
ZAGREB
ŽUPANJA



CLUBTURE—HR

Program **Clubture–HR,** zbog kojeg i oko kojeg je i izgrađena mreža Clubture, pokrenut je 2002. godine. Ovaj osnovni program mreže temelji se na izravnoj suradnji pojedinih aktera (organizacija civilnog društva, neformalnih inicijativa i umjetničkih organizacija) koji međusobno dijele kulturne i umjetničke sadržaje i/ili zajednički kreiraju projekte i programe. Mreža funkcionira na temelju *peer-to-peer* principa, što znači da organizacije planiraju i provode programske aktivnosti u izravnoj suradnji s drugim organizacijama, bez obzira na to jesu li one članice mreže ili ne. Zahvaljujući ovom programu, platforma Clubture kreira dinamiku scene i jača njenu unutarnju povezanost i koherenciju.

Ovaj program uključuje najrazličitije oblike: performanse, audio i video instalacije, kazališne i plesne predstave, filmske projekcije, predavanja, izložbe, radionice itd. Na taj se način široj javnosti predstavljaju raznovrsni oblici urbane i suvremene kulture i umjetnosti, kulture mladih, aktivistički i socijalno angažirani programi itd.

Ključ dosad već petogodišnje uspješnosti ovog programa jest u njegovom modelu koji osigurava genuinu suradnju većeg broja aktera i raznolikost sadržaja. Radi se o specifičnom, inovativnom i unutar platforme razvijenom **modelu** koji se tijekom godina modificirao prema potrebama u sektoru. Definiraju ga 4 osnovna tipa suradnje: (1) **programska razmjena** – sadržaj se seli u najmanje tri grada; tako se npr. predstava realizira u Zagrebu, Rijeci i Osijeku, a u provedbi pored organizacije nositeljice projekta sudjeluju i organizacije iz gradova/mjesta u koja se sadržaj seli (tzv. *host*-partneri); (2) **partnerska suradnja** – dvije ili više organizacija zajednički osmišljavaju koncept i sadržaj te zajednički realiziraju projekt u jednom ili više gradova/mjesta; (3) **razmjene dijela festivala** ili (4) **razmjene dijela projekta** – pojedini inozemni sadržaji programa festivala/projekta sele se iz matičnog grada realizacije festivala/projekta te gostuju u jednom ili više drugih hrvatskih gradova/mjesta.

Izuzetno je važno dugoročno planiranje i zajedničko prijavljivanje na dostupne fondove, kao i model zajedničkog odlučivanja. O tome koji će se programi i u kojem iznosu financirati iz osiguranih sredstava ne odlučuje nikakvo vijeće ili komisija, već se o programima odlučuje kroz transparentan i matematički precizan sustav ocjenjivanja/bodovanja u kojem pravo i obvezu sudjelovanja imaju svi predlagatelji projekata, kao i sve druge organizacije članice. Zajedničko odlučivanje, izbor i provedba projekata slijede polugodišnju ili godišnju dinamiku (ovisno o količini dostupnih sredstava).

U prvih pet godina zajedničkog rada ostvareni su sljedeći rezultati:

- uključeno je više od 80 organizacija i inicijativa iz cijele Hrvatske, od kojih 36 aktivno kao nositelji projekata (50-ak udruga zasada je sudjelovalo kao *host*-partneri, odnosno primatelji programa);
- ostvareno je 1090 događanja kroz 116 projekata;
- uključeno je više od 50 gradova i mjesta;
- polovica događanja održana je u pet najvećih gradova (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Pula), dok je druga polovica održana u manjim sredinama; preko 80% događanja održano je izvan Zagreba.

Tako je stvorena stabilna platforma koja omogućuje međusobnu suradnju i povezivanje grupa iz različitih djelatnosti, kao što su urbana kultura, društveni aktivizam, ples, izvedbene umjetnosti, novi mediji i tehnologija, vizualna kultura, glazba, suvremena umjetnost, teorija, strip, kultura mladih itd. Ovakvo umreženo programsko funkcioniranje omogućuje ne samo učestalije programe nego i visoku razinu financijske učinkovitosti: relativno mali iznos financijskih sredstava donosi kvalitetu i kvantitetu kulturnih proizvoda koji se distribuiraju na više mjesta, i to kroz kontinuirano djelovanje. Tako je u konačnici krajnjim korisnicima, tj. publici, ponuđen jeftiniji program. Nadalje, raznovrsni umjetnički i kulturni te društveno angažirani programi dovode se i u slabije razvijene krajeve te pojedine sredine koji tako imaju priliku vidjeti specifične sadržaje koji predstavljaju potpunu kulturnu i društvenu novost za njih (npr. projekcije *queer* filmova u Donjem Lapcu). Konačno, na taj način najrazličitije sredine imaju priliku upoznati se s novim trendovima u svijetu suvremene kulture i umjetnosti.

Kako bi se unaprijedila programska suradnja i razmjena te doprinijelo razvoju kulturne produkcije u različitim sredinama, u narednom periodu program Clubture–HR usmjerit će se na izgradnju stabilnih suradnji pojedinih organizacija koje pripadaju istom području djelovanja (npr. film, ples, glazba i sl.), te na sustavno uključivanje organizacija koje do sada nisu sudjelovale u realizaciji projekata suradnje i razmjene.


UMJETNOST

EMINA VIŠNIĆ

KULTURA AKTIVA

Program **KULTURA AKTIVA** (2005.–2007.) sastoji se od različitih aktivnosti zagovaranja i praćenja javnih politika na lokalnim razinama, s ciljem unapređenja institucionalnog okvira koji je relevantan za civilni kulturni sektor. To se prije svega izravno odnosi na kulturne politike, ali i na politike za mlade, te posredno na urbane politike i politike upravljanja prostorima. Program je također uključivao i edukacijski segment, unutar kojeg su kroz radionice i razmjenu iskustava organizacije stjecale znanja o procesu kreiranja javnih politika te razvijale zagovaračke vještine. Konačno, u sklopu programa provedeno je i mapiranje obuhvaćenosti nezavisne kulture u formiranju lokalnih kulturnih vijeća.

S obzirom na institucionalni okvir u kojem djeluju organizacije nezavisne kulture, a koji je prvenstveno utemeljen na servisiranju golemog skupa javnih kulturnih institucija, aktivno zagovaranje promjena u kulturnim politikama pokazalo se kao nužnost, kako na nacionalnoj tako i na lokalnim razinama. U ovom programu prvenstveno je namjera bila ojačati postojeće lokalne zagovaračke inicijative ili doprinijeti stvaranju novih te razviti osviještenost o potrebi da inicijativa za promjenama krene iz nezavisnog sektora. Pritom je ključna metoda bila djelovanje u lokalnim platformama koje povezuju niz zainteresiranih organizacija, koje zatim zajednički djeluju kroz javne aktivnosti (tribine, kampanje), izravno lobiranje (sastanci, dokumenti) ili sudjeluju u radu lokalnih kulturnih vijeća. Pokazalo se da je ova metoda izuzetno uspješna u onim sredinama gdje postoji dovoljan broj zainteresiranih organizacija te gdje postoje osposobljeni i motivirani lideri. Međutim, tamo gdje takve pretpostavke ne postoje, pokazalo se da primjena ove metode ne može rezultirati planiranim uspjehom te da je potrebno uložiti dodatan trud u jačanje i izgradnju lokalnih kapaciteta.

Većina provedenih aktivnosti bila je usmjerena na formiranje transparentnih modela kulturnih politika u lokalnim (regionalnim i gradskim) upravama. U 9 gradova i 4 županije koalicije organizacija (ili rjeđe, pojedine organizacije u suradnji s drugim akterima) kontinuirano su provodile raznolike zagovaračke aktivnosti. Pitanja koja se tiču javnih politika mogu se podijeliti u dva polja. S jedne strane to su pitanja vezana uz lokalne kulturne politike, i to najvećim dijelom one koje se izravno dotiču potreba nezavisne kulturne scene (kao što su pitanje prostora za djelovanje, pitanje načina i stabilnosti financiranja programa, pitanja vrednovanja i vidljivosti postignuća ovog sektora u lokalnoj sredini i tome slično), ali i ona koja se odnose na funkcioniranje lokalnog kulturnog i javnog sektora u cjelini (uvođenje i/ili provođenje procedura, transparentnost i sudjelovanje u procesima donošenja od-

luka, sudjelovanje u odlučivanju, jasnija i učinkovitija provedba odluka, suradnja javnog i civilnog sektora itd.). S druge strane, kao polje koje je po mnogim pitanjima komplementarno ovome prvome, tu su pitanja lokalnih politika za mlade, a osobito ona vezana uz područje slobodnog vremena i kulture mladih, informiranja mladih i sudjelovanja u odlučivanju itd.

Kako bi te aktivnosti bile na adekvatan način pripremljene, bilo je potrebno obučiti i pripremiti organizacije za vođenje zagovaračkih procesa, ali i ustanoviti kakvi su modeli rada i odlučivanja u pojedinim regionalnim i gradskim upravama. Tako je početkom 2005. upućen upit svim lokalnim upravama koje su prema **Zakonu o kulturnim vijećima** do kraja 2004. trebale osnovati kulturna vijeća. To uključuje sve županije (21) i sve gradove koji prema službenim statističkim podacima imaju više od 30 000 stanovnika (20). Čak 20% jedinica lokalne uprave (3 grada i 6 županija) nije odgovorilo na upit, čime su izravno prekršile **Zakon o pravu na pristup informacijama**. Velika većina uprava nije u potpunosti ispoštovala zakonske rokove, a 5 mjeseci nakon zakonskog roka samo je njih 19 (46%) osnovalo kulturno vijeće ili vijeća. Među njima 12 ih je prepoznalo područje novih medijskih kultura, urbane kulture i kulture mladih kao važno za razvoj lokalne kulture. Od toga je samo njih 5 osnovalo zasebna vijeća zadužena za ovo područje, dok je njih 7 uključilo to područje u jedinstveno vijeće koje obuhvaća sve djelatnosti. Niti jedna od uprava nije dala jasan odgovor na pitanje o financiranju programa organizacija koje djeluju na ovom polju, a to ukazuje da nigdje na lokalnoj razini ne postoji, čak ni na razini puke statistike, redovno i sustavno praćenje razvoja ovog sektora.

Već i ovi šturi podaci dali su jasnu potvrdu kako je u lokalnim sredinama nužno intenzivno raditi na osvještavanju važnosti novih kulturnih praksi i njihovom prepoznavanju od strane javnosti, medija, stručnjaka i svakako donositelja odluka. Pritom je na samom početku ovog procesa bilo ključno osigurati sudjelovanje predstavnika civilnog sektora u procesima donošenja odluka. Stoga su u gradovima i županijama koje su uključene u ovaj program bile oformljenje inicijative koje su zajednički predlagale članove kulturnih vijeća, a u konačnici je njih 10-ak uključeno u rad vijeća.

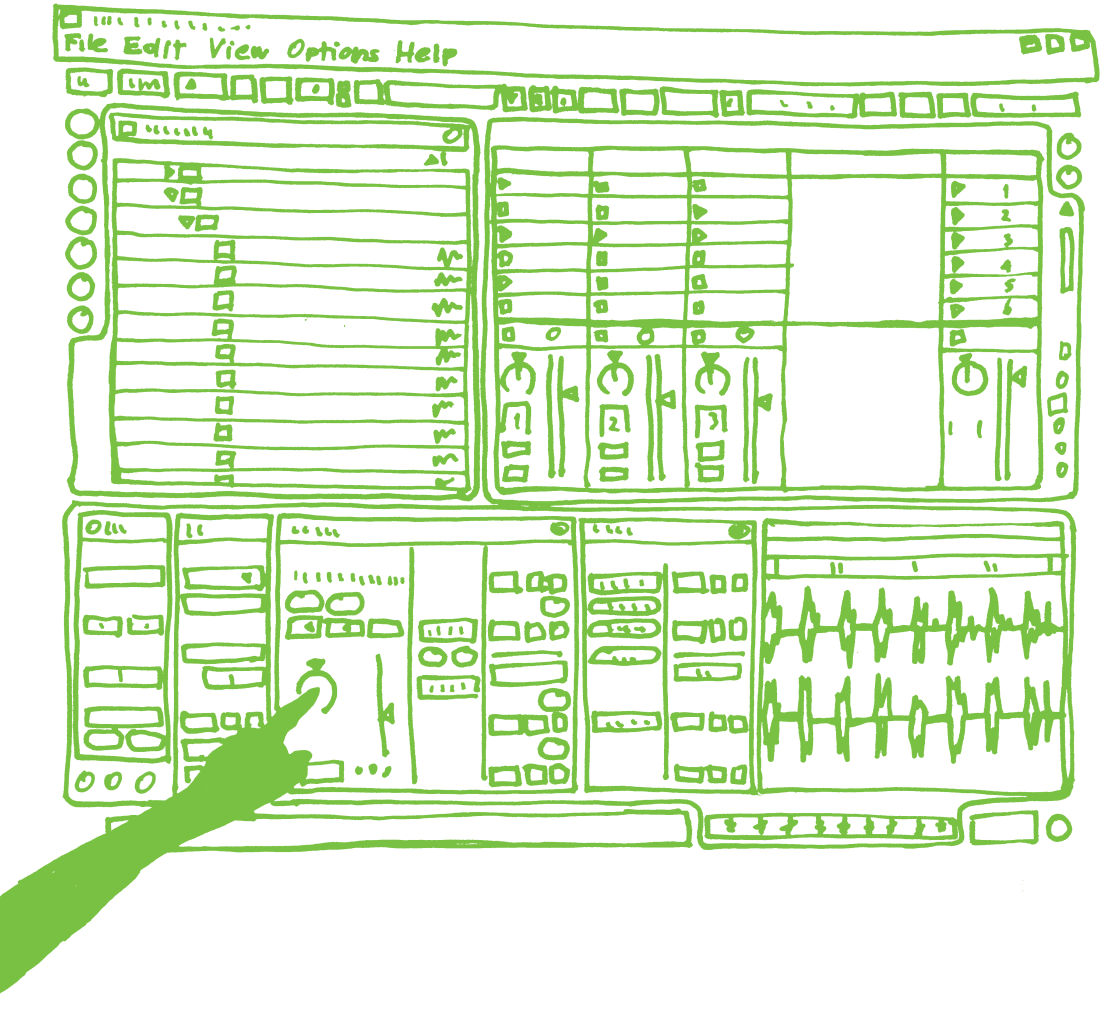
Kroz dosadašnje iskustvo oni su se suočili s mnogobrojnim preprekama pri iniciranju određenih promjena i pomaka u sustavu, kao što su: mjere za poboljšanje učinkovitosti i transparentnosti u financiranju programa (uvođenje jasnih kriterija i procedura); donošenje strateških planova razvoja pojedinih djelatnosti ili općih planova kulturnog razvitka; povećanje sredstava u lokalnim proračunima namijenjenima financiranju nezavisne produkcije; jasno definiranje pitanja sukoba interesa i drugo. Otpor prema takvim promjenama ne dolazi samo od administracije već i od drugih članova vijeća, najčešće predstavnika javnih kulturnih ustanova. Ipak, određeni manji pomaci uspjeli su se

napraviti, no temeljne promjene u ovome smislu morat će ipak biti rezultat strukturnih pomaka i unapređenja rada lokalne uprave u cjelini. Pritom će civilne inicijative, kako u drugim područjima tako i u području kulture, imati izuzetno važnu ulogu u proizvodnji javnog pritiska za donošenjem transparentnih pravila i procedura te u inzistiranju na civilnoj participaciji u procesima donošenja odluka.

Tijekom 2005. i 2006. mreža Clubture organizirala je niz susreta i radionica koje su pojedinim organizacijama pomogle u planiranju i provedbi svojih lokalnih zagovaračkih poduhvata. Tako su one upućene u osnovne metode procesa javnog zagovaranja te su zajednički, uz pomoć facilitatora, napravile planove aktivnosti za pojedine sredine. Kako se kao jedan od temeljnih problema pokazala nedostatna sposobnost artikulacije zahtjeva, organizirana je radionica u kojoj su sudionici dobili osnovna znanja o tome kako napisati i prezentirati *policy* dokument. Izrađeni dokumenti služili su kasnije kao osnova daljnjim zagovaračkim aktivnostima, a na temelju njih je sastavljen i opći dokument koji opisuje situaciju i definira probleme lokalnih kulturnih politika te predlaže ključne ciljeve daljnjeg djelovanja.

Temeljni problemi s kojima će se u sljedećem razdoblju biti potrebno suočiti, kako s pozicije nacionalne kulturne politike tako i u pojedinim sredinama, jesu: neravnopravnost pozicije aktera nezavisne kulture naspram kulturnih ustanova kojima su osnivači država, gradovi ili županije unutar sustava javnog financiranja; programi nezavisne kulture bez obzira na njihovu kvalitetu i značaj nisu dovoljno etablirani kao društveno relevantni u lokalnim zajednicama; netransparentnost sustava financiranja; nedostatak prostora za djelovanje uslijed komercijalizacije prostora u vlasništvu gradova, odnosno županija; trend minorizacije kulturnog sektora u cjelini, koji se očituje u gubitku za kulturu imanentnih kriterija vrednovanja te njezinog stavljanja u funkciju drugih djelatnosti (npr. turizma); nepostojanje razvojnih planova, što ukazuje na to da lokalne uprave i u idućem razdoblju namjeravaju zadržati postojeće stanje.

Kako bi se unaprijedila ne samo pozicija nezavisne kulture u lokalnim kulturnim politikama već i kako bi se doprinijelo dinamizaciji i razvoju ukupne kulturne produkcije pojedine sredine, određena su tri ključna cilja koja je potrebno doseći: (1) utjecati na donošenje dugoročnih planova razvoja u lokalnim sredinama u kojima će se predvidjeti unapređenje položaja nezavisne kulture; (2) ukazati na potrebu postojanja nekomercijalnih prostora za djelovanje nezavisne kulture i izboriti dugoročne ugovore korištenja i (3) izboriti se za promjenu položaja nezavisne kulture u sustavu financiranja na lokalnoj razini. Ovi ciljevi ujedno funkcioniraju i kao preporuke za daljnje samostalno djelovanje inicijativa oformljenih u sklopu programa Kultura Aktiva, kao i onih koje će, potaknute ovim iskustvima, nastajati i u drugim sredinama.


File Edit View Options Help
1
2
3
4
5
6

EMINA VIŠNIĆ

EDUKACIJA—IZGRADNJA KAPACITETA CIVILNOG KULTURNOG SEKTORA

Od samih svojih početaka Mreža je uviđala važnost organizacijskog razvoja, odnosno izgradnje specifičnih znanja, sposobnosti i vještina, te je komponenta transfera znanja i iskustva u neformalnom obliku kroz niz suradničkih programa oduvijek bila važna. Međutim, nakon dvije-tri godine djelovanja, unutar kojih su bile provedene i radionice osnovnih znanja potrebnih za učinkovitije funkcioniranje mreže, uvidom u stanje kapaciteta organizacija te u prednosti i opasnosti koje donose nove okolnosti[1], Clubture se usmjeruje prema jasno strukturiranom, projektno definiranom i pomno planiranom obrazovnom programu te akumulaciji i dugoročnom transferu znanja unutar sektora. Ta orijentacija prati ne samo novi razvojni ciklus same mreže već i određene promjene koje se mogu prepoznati na sceni u cjelini.

Većina organizacija prošla je inicijalnu fazu unutar koje su bile prvenstveno okrenute sebi i proizvodnji vlastitog identiteta i prepoznatljivosti, a zatim i fazu orijentacije na suradnju i širenje polja djelovanja, nakon koje dolazi do svojevrsne krize. Takve promjene u unutarnjim dinamikama, kao i novi odnosi u kulturi, trendovi u razvoju gradova i drugi elementi koji proizlaze iz okoline, nametnuli su zahtjev za organizacijskim promjenama (u menadžmentu, komunikacijskim modelima, financiranju itd.), koje je bez dodatnog obrazovanja, razvoja novih znanja i vještina nemoguće ostvariti. *Organizacije su same shvatile kako je insistiranje na vlastitim temeljnim aktivnostima i unapređivanje njihove izvrsnosti najbolja garancija njihova opstanka i visoko kvalitetnog djelovanja te prepoznatosti u široj zajednici.*[2]

Upravo na temelju tih spoznaja mreža Clubture pokrenula je vi-

1 Povlačenje međunarodnih donatora koji su u mnogome pomogli nastajanju ove scene (prvenstveno Institut Otvoreno Društvo–Hrvatska, odnosno Soros fondacija), te postupno otvaranje pozicija za sufinanciranje programa na nacionalnoj i lokalnim razinama.

2 Dragičević-Šešić, Milena i Dragojević, Sanjin (2005.) *Arts management in turbulent times: Adaptable Quality Management.* Amsterdam: European Cultural Foundation, Boekman Foundation. Str. 17–18

šegodišnji program neformalne razmjene znanja i vještina[3], a istovremeno je u suradnji s pojedinim stručnjacima krenula razvijati i provoditi edukacijske programe. Tako je u 2005. u suradnji sa **Sanjinom Dragojevićem**, jednim od najpriznatijih europskih stručnjaka u ovom području, započet program **Edukacija za strateški kulturni menadžment**. Ovim programom izravno se odgovara na potrebe cjelokupnog civilnog kulturnog sektora, gdje je kao primarna naglašena potreba za stjecanjem znanja i vještina te za njihovom primjenom na području organizacijskog razvoja, strateškog planiranja, kulturnog menadžmenta i kulturnih politika. Edukacijski se programi provode s ciljem poboljšanja kapaciteta u smislu ljudskih, financijskih, prostornih i tehničkih resursa, stabilizacije djelovanja te ostvarivanja povoljnijih pozicija u relevantnoj okolini na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj, osobito europskoj razini.

Program je započeo edukacijskim ciklusom **Organizacijski razvoj i strateško planiranje u neprofitnim kulturnim organizacijama**, koji je trajao godinu i pol dana, a unutar kojeg su sudionici stekli ključna znanja i vještine potrebne za izradu strateških planova razvoja svojih organizacija. Korištena je metodologija koju su razvili **Milena Dragićević-Šešić** i Sanjin Dragojević[4], uz specifične prilagodbe za neprofitne organizacije u **Hrvatskoj.** Tako je Sanjin Dragojević, kao autor i glavni predavač, u suradnji s troje asistenata koji imaju ne samo praksu rada kao voditelji radionica i treneri nego su i izuzetno dobro upoznati s nezavisnom kulturnom scenom u Hrvatskoj (**Ivet Ćurlin**, ujedno i programska voditeljica ovog ciklusa, **Teodor Celakoski** i **Andrija Vranić**), te uz konzultacije s koordinatoricom projekta (**Emina Višnić**), osmislio program koji se sastojao od niza seminara i radionica. Program je također uključivao i izravnu podršku i mentorstvo u razvoju pojedinih strateških planova.

Sudionici obrazovnog procesa stečena znanja i vještine dalje su, više ili manje uspješno, prenosili unutar svojih organizacija, uključujući druge članove u analize djelovanja te izradu strateškog plana organizacije. Tako su oni kroz praktične vježbe u sklopu seminara, a zatim i u vlastitim organizacijama, radili na izradi plana razvoja u osnovnim područjima, kao što su kadrovski razvoj i obrazovna poli-

3 Kako problem podkapacitiranosti organizacija u određenim specifičnim područjima nije na svim razinama prikladno rješavati organiziranjem formalno i čvrsto strukturiranih treninga i radionica, već se prijenos praktičnih znanja i iskustva najbolje može ostvariti u direktnoj komunikaciji i radu na konkretnim aktivnostima, 2005. pokrenut je program Razmjena znanja i vještina – *Organizers in residence*. Program se temelji na jednostavanom modelu organizacijskih gostovanja, gdje član jedne organizacije (gost) odlazi na jedno kraće vrijeme raditi kao asistent na točno definiranim poslovima u drugu organizaciju (*host*). Pritom gost ima mogućnost učenja i usvajanja najboljih praksi, dok *host*-organizacija poboljšava svoj radni kapacitet na određenom projektu. Osim toga, u takvom procesu *host*-organizacija uči strukturirano provoditi jednu u nas još neuvriježenu i uglavnom stihijski provođenu praksu: uključivanje novih članova u projekte i u rad organizacije.

4 Metodologija je predstavljena u prethodno navedenoj publikaciji.

tika, plan materijalnih resursa, odnosi s javnošću, marketing i privlačenje publike, dugoročni proračunski i operativni plan te strateška evaluacija programa i evaluacija postignutog organizacijskog razvoja. Pritom su im individualnim savjetovanjima i konzultantskim posjetima u organizaciji pomagali voditelji radionica i mentori.

U programu su bili zastupljeni različiti tipovi organizacija. One se razlikuju po veličini, programskoj orijentaciji i kapacitetima, ali im je svima zajednička primarna usmjerenost na proizvodnju kulturnih programa. Pored toga, povezuje ih i činjenica da se nakon nekoliko početnih godina rada obilježenih intenzivnim aktivnostima javlja potreba za izgradnjom čvršće organizacijske strukture te razvitkom dugoročnih i strateških smjernica za unapređenje programske djelatnosti i organizacijskih kapaciteta. Seminarski program započelo je 33 sudionika iz 19 organizacija, a uspješno ga je završilo 26 sudionika iz 17 organizacija, što je izrazito velik postotak uspješnosti i ustrajnosti sudionika u sudjelovanju u odnosu na slične programe.

Nakon završenog seminara, organizacije su radile na provjeri izrađenih nacrta strateških planova koji su u suradnji s mentorima revidirani. Oko 50% svih uključenih organizacija u potpunosti je završilo strateške planove, što uključuje sve strateške tablice i narativni dio te naknadnu reviziju planova. Važno je istaknuti da te organizacije planove primjenjuju u svakodnevnom radu, kroz njih prate razvoj organizacija, pomažu im kod prikupljanja sredstava, u razvoju ljudskih i materijalnih resursa te u razvoju programa. Oko 30% organizacija strateške je planove dovelo pred završnu fazu, ali nije napravilo finalnu reviziju i provjeru njihova funkcioniranja. Oko 20% organizacija zbog različitih vanjskih okolnosti i/ili organizacijske nestabilnosti moralo je odustati od finalizacije strateških planova. Sudionici edukacije izrazito su visoko ocijenili kvalitetu i korisnost programa te angažman predavača i voditelja radionica. Čak 71% sudionika navelo je da je kao rezultat sudjelovanja u programu došlo do značajnih promjena u njihovoj organizaciji, dok 93% sudionika smatra da će stečena znanja biti primjenjiva u budućem razvoju njihovih organizacija.

Finalni rezultat ovog dugoročnog edukacijskog procesa jesu stručno educirani mladi profesionalci iz područja nezavisne kulture i višegodišnji strateški planovi (za razdoblje od 2006. od 2008.) uključenih organizacija koje one koriste za definiranje vlastitog razvoja, za lakše pozicioniranje u svojim lokalnim sredinama te kao obvezan dodatak prijavama za višegodišnje institucionalne potpore, i slično. Tako je ovaj edukacijski ciklus, kao i sam proces izrade strateških planova, većini uključenih organizacija bio iznimno koristan. Pored toga, i Clubture je, kao nacionalna mreža, upravo zahvaljujući procesu strateškog planiranja, dostigla novi stupanj stabilnosti te poboljšala svoje funkcioniranje kako na programskoj tako i na organizacijskoj razini.

Nakon završenog prvog edukacijskog ciklusa, program je proširen i zaokružen s još dva segmenta: dodatna edukacija te edukacija trenera. Na temelju analize strateških planova te na temelju propitivanja potreba korisnika tijekom 2006., održani su seminari i treninzi na teme koje su sudionici odabrali kao najvažnije. Tijekom seminara **Kulturne politike i razvoj publike**, pod vodstvom Sanjina Dragojevića, sudionici su imali priliku pobliže upoznati teoretske osnove kulturnih politika, instrumente kulturnih politika kao temeljnih sredstava implementacije kulturnih strateških ciljeva te ciklusa donošenja neke politike (tzv. *policy* ciklus). Ta su znanja zatim primjenjivali na kontekstu kojeg najbolje poznaju – analizirajući kulturne politike gradova i mjesta iz kojih dolaze. U drugom dijelu seminara, nakon uvodnih teorijskih izlaganja, sudionici su primjenjivali praktična znanja na području marketinga, odnosa s javnošću i definiranja i stvaranja publike kao temeljnog evaluativnog čimbenika kulturnih politika. Trening **Projektno planiranje i namicanje sredstava**, pod vodstvom **Mladena Majetića**, omogućio je sudionicima detaljno upoznavanje s osnovama projektnog menadžmenta i prikupljanja sredstava kroz definiranje potreba, razradu strateških i operativnih planova u pažljivo analiziranom lokalnom i globalnom okviru djelovanja.

Grupa od 9 sudionika završila je trening **Facilitacijske vještine** kojeg je vodio Mladen Majetić. Sudionici su stekli ključna znanja i vještine potrebne za vođenje participativnog rada u grupi. One će biti korištene u daljnjem razvoju ukupnog edukacijskog programa, odnosno u izradi novih alata za strateško planiranje u neprofitnim organizacijama. Pored toga, stečene vještine već se koriste za potrebe same Mreže (radionice, sastanci, konferencije), ali i u svakodnevnom radu pojedinih organizacija. Ovaj novostvoreni skup educiranih ljudi nastavit će razvijati edukacijske programe Mreže te širiti stečena znanja iz strateškog menadžmenta u druge organizacije. Na taj se način osigurava dugoročna stabilnost programa, dubinski transfer i daljnji razvoj prema realnim potrebama organizacija.

Krajem 2007. održan je trening **Jačanje kapaciteta nezavisnog kulturnog sektora za proces pridruživanja Europskoj Uniji**, pod vodstvom Andrijane Parić i Sandre Benčić. Sudionici su (26 sudionika iz 17 organizacija) dobili informacije o mogućnostima korištenja sredstava europskih fondova koja su dostupna organizacijama nezavisne kulture u Hrvatskoj, te o mogućnostima suradnje s europskim organizacijama. Pored toga, oni su adekvatno obučeni za pripremu i provedbu projekata u okviru fondova Europske Unije. Također su upoznati s osnovnim načelima, procedurama i institucijama EU-a, procesom priključivanja Hrvatske Uniji i ulogom organizacija civilnog društva u tom procesu.

Time je ovaj dugoročni edukacijski program završen te se može

krenuti u ostvarivanje preduvjeta za njegov daljnji razvoj. S obzirom da je ovako obuhvatan program, koji uključuje veliki spektar organizacija nezavisne kulture, prvi put proveden u Hrvatskoj, na njega se može gledati kao na izrazito uspješan eksperiment, na temelju kojeg se može graditi stabilniji, koncentriraniji i sistematiziraniji program koji se može primjenjivati na razini čitave regije. No, za tako ambiciozan pothvat potrebno je, osim ostvarene akumulacije znanja i iskustava, ostvariti i neke druge preduvjete, prije svega institucionalnu i financijsku stabilnost te osigurati podršku relevantnih kako domaćih tako i međunarodnih organizacija i institucija.



04-MEGAZIN ZA HAKIRANJE STVARNOSTI

U razdoblju od studenog 2004. do ožujka 2006. Clubture je objavljivo časopis **04-megazin za hakiranje stvarnosti**. U tom vremenskom razdoblju izdano je 16 brojeva, u stalnom mjesečnom ritmu, osim dva dvobroja. Obraćajući se u prvom redu mlađoj publici, časopis 04 odabirom tema te angažmanom u njihovoj obradi bitno je pridonio obogaćivanju hrvatskog medijskog prostora. Zamišljen i produciran isključivo kao nezavisni, ponajprije kritički magazin, časopis je poticao kreativnost mladih i neafirmiranih autora. 04 je funkcionirao po mnogočemu kao medijsko lice nezavisne kulturne i civilne scene, ali je svoju prepoznatljivost dugovao i drugačijem pogledu na stvarnost, artikulirajući prije svega sociokulturne karakteristike te scene koja je zanemarivana u najvećem broju tiskovina dostupnih na hrvatskom medijskom tržištu. Privlačnog dizajna, koji je iz broja u broj dobivao na originalnosti i inovativnosti, ovaj je časopis predstavljao jedinu kvalitetnu alternativu nizu ponuđenih časopisa za mlade. Međutim, svoju je publiku pronašao ne samo u mladima, već i u svim korisnicima urbane i suvremene kulture, kao i u onima zainteresiranima za ozbiljno razmatranje globalnih društvenih tendencija i utjecaja tih kretanja na **Hrvatsku** i na širi prostor regije.

04 je neupitno stvarao pozitivan utjecaj na mlade, potičući ih na kulturu kreacije u opreci s kulturom konzumacije, istovremeno stvarajući prostor legitimiteta i vidljivosti za čitav niz društvenih promjena uzrokovanih stvaranjem civilnog društva i nezavisne kulturne scene u Hrvatskoj, kao dijela civilnog društva. Tako su se obrađivane teme kretale u širokom dijapazonu, od kritike globalnog konzumerizma, vodiča za medijske gerilske taktike, razmatranja kulturnih politika i praksi, zagovaranja ljudskih prava, vodiča kroz slobodni softver i softver otvorenog koda do konkretnog propitivanja hrvatske društvene stvarnosti kroz teme kao što su odnos prema manjinama, odnos službene politike prema uporabi droga i ovisnicima, mladima na tržištu rada itd. Posebnu pažnju časopis je posvećivao lokalnom razvoju kulturnih politika, redovito donoseći izvještaje o pomacima lokalnih kulturnih inicijativa, kontekstualizirajući ih sa sličnim inicijativama u regiji, ali i s onima već ustaljenima u europskoj praksi.

Kroz 2005. godinu časopis je, unatoč financijskoj neizvjesnosti, uspio doseći stabilan mjesečni ritam izlaženja, stvorivši vlastitu distribucijsku mrežu kroz platformu **Clubture**, putem knjižara i infoshopova, ali i započinjanjem distribucije magazina na kioscima **Tiska** na prostoru čitave Hrvatske. Izlaskom na kioske 04 je napravio golemi iskorak u odnosu na getoiziranu poziciju nezavisne kulture, pokušavajući postupno doprijeti do većeg broja publike u mjestima udalje-

nima od centra, potičući vrijednosti decentralizacije i koncentričnog širenja krugova participativne kulture, istovremeno preispitujući mogućnosti samoodrživosti i rasta. U rujnu 2005. megazin započinje s regionalnom distribucijom te je od tada dostupan u **Beogradu**, **Novom Sadu**, **Sarajevu**, **Mostaru** i **Skopju**. Regionalna distribucija omogućila je čitateljima upoznavanje s trendovima na hrvatskoj nezavisnoj kulturnoj i civilnoj sceni, ujedno otvarajući prostor za uspostavljanje novih veza među organizacijama i inicijativama koje su nastajale od 90-tih.

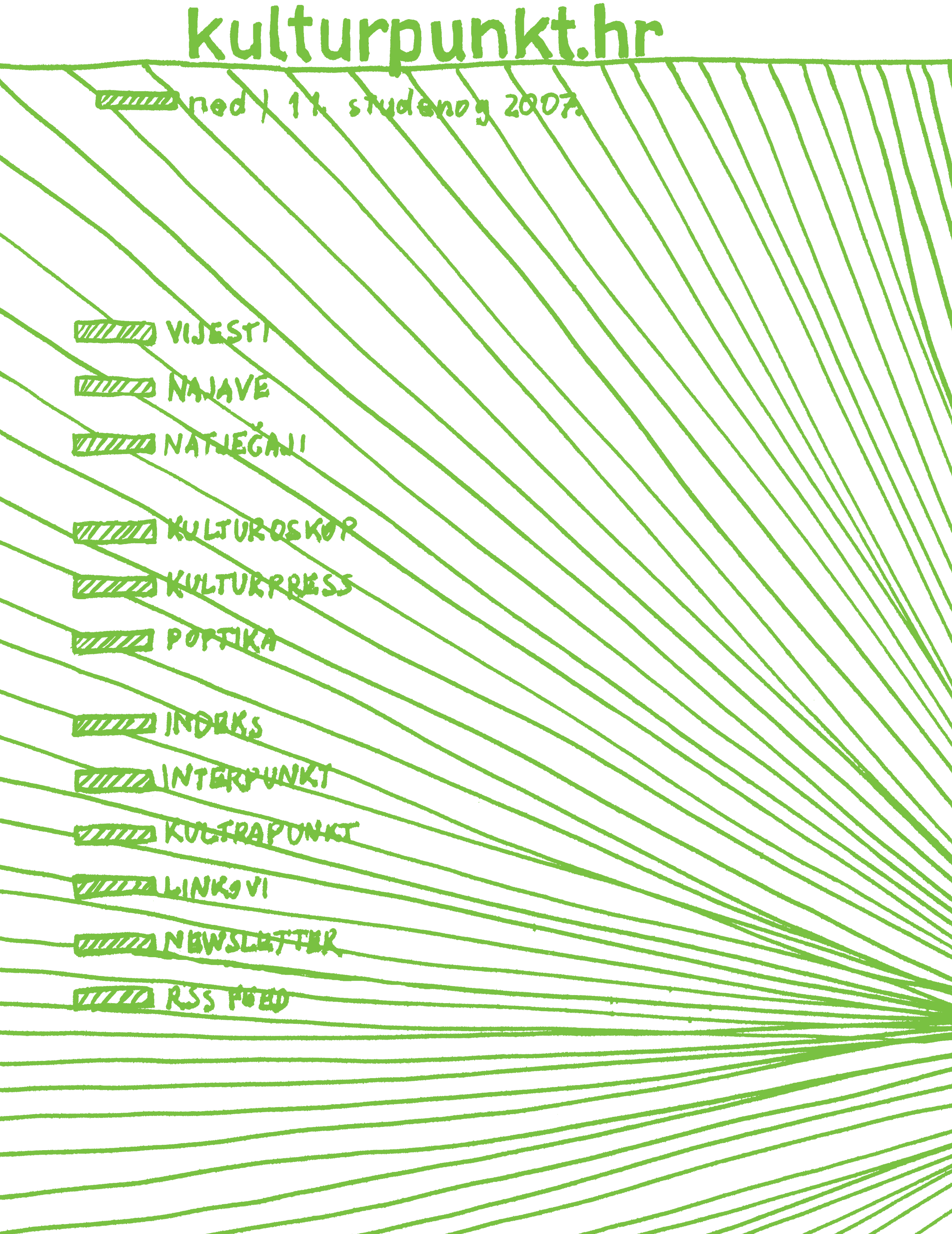
U relativno kratkom roku nezavisna kulturna scena prepoznala je časopis 04 kao vlastiti medij, pa je tako tijekom 2005. časopis bio medijski pokrovitelj brojnim događanjima, a mreža suradnika širila se iz broja u broj. Osim toga, časopis su kao kvalitetnu i vrijednu pojavu prepoznali brojni mediji, kao što su **Radio 101**, **Radio Student**, **Zarez**, **Novi list**, **Glas Istre**, **Zamirzine**, **HTV** (**Dobro jutro Hrvatska**, **Transfer**), **Novosadski dnevnik**, televizija **B92**, te mnoštvo drugih nezavisnih portala i publikacija.

U 2006. godinu magazin je krenuo u novom, redizajniranom obliku s prepoznatljivim logotipom i većim obimom stranica, ali i s reorganiziranom sadržajnom strukturom kojom se pokušalo obuhvatiti čitav niz korisničkih grupa. Pa ipak, ono što se pokazalo presudnim za ovaj magazin, te općenito za nezavisne oblike izdavaštva, bilo je pomanjkanje financijskih uvjeta koji bi osigurali potporu za takav tip rasta. Dinamika rada časopisa 04 uvelike se zasnivala na minimalizaciji troškova te na samoorganizaciji i djelomično na volonterskom radu. Postojeće potpore sektora javnog financiranja bile su daleko od dostatnih, a one od strane povremenih donatora nisu bile dovoljne za održavanje planiranog tipa rasta.

Unatoč djelomičnoj tržišnoj orijentaciji, časopis nije mogao opstati u uvjetima tržišne dinamike, ponajprije zbog specifičnog sadržaja koji cilja na određeni tip publike, malobrojne u hrvatskim okvirima, ali i zbog stava kojim se beskompromisno odricao komercijalizacije i spektakularizacije sadržaja. Tom problemu pokušalo se doskočiti postupnim širenjem publike u Hrvatskoj, putem jačanja distribucijske mreže, ali i širenjem tržišta kroz regionalnu distribuciju. Međutim, s obzirom na postojeće resurse, nije bilo mogućnosti za savladavanjem distribucijsko–prodajne dinamike još nedovoljno razvijenog regionalnog medijskog tržišta. Istovremeno, zbog kritičke orijentacije nije bilo moguće otvoriti prostor bitnijim komercijalnim sponzorstvima ili prodaji oglasnog prostora. Mediji i izdavaštvo u Hrvatskoj gotovo su isključivo uvjetovani tržištem, čime je produkcija tiskanog medija, koji nije isključivo komercijalno i tržišno orijentiran, bitno otežana. O tome dovoljno govori i trenutna situacija na čitavoj civilnoj sceni, na kojoj se neprofitno medijsko izdavaštvo uspjelo održati isključivo na internetu.

Unatoč iskazanom entuzijazmu uredničkog tima i suradnika, nisu se uspjeli osigurati nužni preduvjeti za daljnji razvoj časopisa te je izdavanje *Nulačetvorke* u smislu dugoročnog projekta trenutačno zaustavljeno. Iako je časopis prestao izlaziti u proljeće 2006., zadnji broj objavljen je 2007. kao jedini u toj godini, gdje se još jedanput govorilo o pitanjima nezavisne kulturne producije i trendovima na nezavisnoj kulturnoj i civilnoj sceni. Završni broj časopisa 04 zasigurno predstavlja završetak jednog ciklusa u nezavisnom izdavaštvu u Hrvatskoj, ostavljajući za sobom mnoge otvorene izazove za nezavisni kulturni i civilni sektor i općenito za medijsku kulturu u Hrvatskoj.

04-megazin za hakiranje stvarnosti stvarali su: **Ivana Armanini, Pero Gabud, Vesna Janković, Vid Jeraj**, **Kruno Jošt**, **Ivana Pavić**, **Karolina Pavić**, **Tanja Topolovec**, **Lela Vujanić** i brojni drugi suradnici.


kulturpunkt.hr
ned | 11. studenog 2007.
VIJESTI
NAJAVE
NATJEČAJI
KULTUROSKOP
KULTURPRESS
POPTIKA
INDEKS
INTERPUNKT
KULTRAPUNKT
LINKOVI
NEWSLETTER
RSS FEED

PORTAL KULTURPUNKT.HR
HTTP://WWW.KULTURPUNKT.HR

Već letimičnim pogledom na hrvatski medijski krajolik i površnom će promatraču biti jasno da kulturne rubrike gube prostor, pa čak i iščezavaju, a teme iz kulture uglavnom se, uz nekoliko medija iznimaka koji nažalost potvrđuju pravilo, tretiraju kao (politički) slučaj ili (skandalozni) eksces[1]. Tako je česta praksa da neke od tih tema, umjesto na stranice **Kulture**, urednici smještaju u, za široke mase "pikantnije" rubrike, poput **Estrade**, **Scene** ili **Spektakla**, u kojima je u prvom planu, naravno, ono "privatno". Iako na takav tretman nailazi kultura u cjelini, na medijsku je marginu gotovo potpuno stjerana nezavisna kulturna scena, čije praćenje uglavnom ovisi o osobnom interesu novinara za neko od njenih događanja.

S obzirom na opisano stanje, **Clubture** 2005. pokreće portal **Kulturpunkt.hr**, koji od tada kontinuirano prati nezavisnu kulturnu scenu i suvremenu umjetnost, a svoj prostor otvara i građanskim inicijativama koje vode procese javnog zagovaranja, potičući odgovorne socijalne i političke odluke u **Hrvatskoj**, kao i veće sudjelovanje građana u njihovom donošenju. Osim toga, neizostavni su fokusi portala kultura mladih, urbana kultura, društveni aktivizam, nove tehnologije, alternativne ekonomije, slobodni softver i sl.

Uz informacijski servis, u kojemu se kontinuirano i redovito objavljuju vijesti i najave događanja, na portalu se u rubrikama **Kulturoskop** i **Poptika** mogu pročitati članci i intervjui iz područja kulture te oni koji govore o aktualnim fenomenima popularne kulture. Osim toga, u rubrici **Kulturpress** nude se osvriti na rubrike kulture u dnevnim novinama, dok rubrika **Kultrapunkt** kroz teorijske tekstove pruža uvid u kulturne politike **Jugoistočne Europe**. Portal također sustavno objavljuje raznovrsne tipove natječaja – potpore, edukacije, pozive na sudjelovanja i sl. u Hrvatskoj i svijetu, te je tako važna informativna točka za studente i profesionalace iz područja kulture i umjetnosti.

Do sada je na portalu objavljeno oko **2 500** vijesti i najava, više od **1 000** natječaja, te oko **200** kritičkih članaka o kulturi te fenomenima popularne kulture, a gotovo se svi sadržaji nalaze pod *Creative Commons* licencom koja omogućava njihovo slobodno prenošenje i citiranje, uz navođenje izvora.

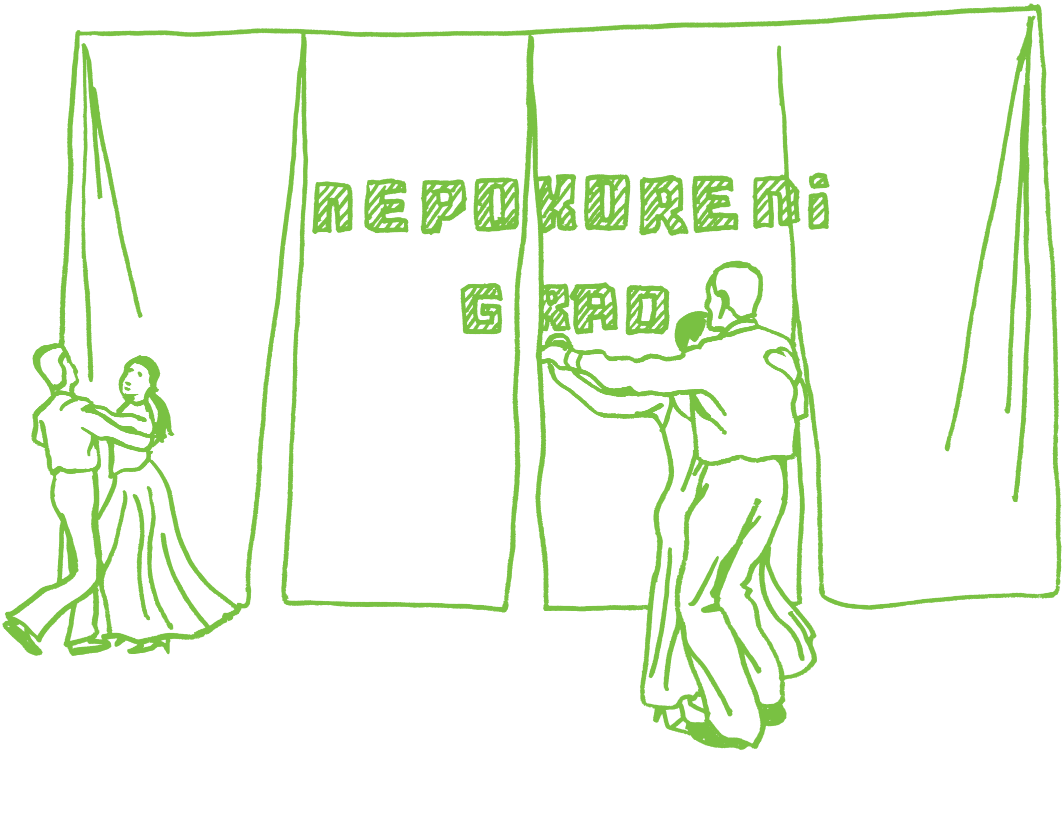
U kreiranju sadržaja Kulturpunkt.hr nastoji uključiti što više mladih i neafirmiranih autora iz cijele Hrvatske, inzistirajući na analitič-

1 Preuzeto iz eseja Andree Zlatar: *Zagovaranje kulture – uloga medija u promociji novih kulturnih vrijednosti*. Policies for culture. URL: HTTP://WWW.POLICIESFORCULTURE.ORG/RESOURCES_CAT.PHP?ID=33&T=H&PAGINARE=2 (18. listopad 2007.)

kom i kritičkom sagledavanju tema te na odbacivanju općeraširenog senzacionalističkog diskursa. Takav, danas nažalost sve rjeđi, urednički pristup nailazi na sve bolji odaziv, tako da je u dvogodišnjem radu stvorena mreža autora kojima je portal svojevrsni poligon na kojem mogu usavršiti kvalitetu pristupa i obrade teme te izvrsnost pisanja.

Portal će nastaviti s kontinuiranim informiranjem o aktivnostima, pozadini, razvoju i ulozi nezavisne scene u hrvatskom društvu, te će i dalje širem čitateljstvu približavati trendove i probleme specifične za njeno djelovanje. Nadalje, osigurat će uvjete za predstavljanje hrvatske nezavisne kulturne proizvodnje i na međunarodnoj sceni. Također, praćenjem razvoja *web* tehnologija, portal će što više nastojati iskoristiti rastuću medijsku snagu i važnost interneta.

Orijentiranošću na područje kulture, sa specifičnim fokusom na nezavisnu kulturnu scenu, jasnom uredničkom politikom koja se ne priklanja praksi senzacionalizma i inzistira na objektivnosti i argumentiranosti, portal Kulturpunkt.hr zauzima važno mjesto u hrvatskom prostoru i uvelike doprinosi njegovoj raznolikosti.


NEPOKORENI
GRAD

EMINA VIŠNIĆ

REGIONALNA INICIJATIVA CLUBTUREA

Hrvatske organizacije mreže Clubture pokrenule su inicijativu za regionalnu suradnju nezavisne kulture. Poticaj im je bio potreba da se pojedini zahtjevniji kulturni programi ostvare kroz suradnju s gradovima u regiji. Temeljni dugoročni cilj ovog programa jest izgradnja samostalne regionalne policentrične mreže – suradničke platforme – nezavisnih, neprofitnih organizacija i inicijativa koja će biti utemeljena na principima intenzivne izravne suradnje i programske razmjene.

Pripremne aktivnosti, koje su uključivale mapiranje organizacija u regiji, regionalni skup na kojem su te organizacije okupljene te na kojem su definirani ključni strateški ciljevi i smjer razvoja, odvijale su se krajem 2004. i početkom 2005. Tijekom 2005. radilo se na pripremi regionalnih suradničkih programa i prikupljanju sredstava za njihovu realizaciju. U 2006. provedena je eksperimentalna, pilot-faza programske razmjene. Njena osnovna koncepcija temeljila se na razmjeni sadržaja koji se događaju u **Hrvatskoj** sa zemljama u regiji, te na dovođenju drugih kvalitetnih sadržaja u Hrvatsku. Druga je važna komponenta bila ostvarivanje projektne suradnje ovdašnjih organizacija s organizacijama u drugim zemljama. Tako je uspostavljena platforma koja je već u prvoj godini uspjela povezati 20-ak organizacija iz Hrvatske, **Slovenije**, **Bosne i Hercegovine**, **Srbije** i **Makedonije,** kojima je u okviru ove platforme omogućena realizacija 8 različitih projekata temeljenih na zajedničkom kreiranju i razmjeni kulturnih sadržaja, pri čemu su ostvarena 33 različita događanja od kojih se 14 održalo u Hrvatskoj.

Program su zajednički osmislile, započele i definirale uključene organizacije, a za proces praćenja realizacije programa, kao i evaluacije istog, te za utvrđivanje smjernica za razvoj buduće platforme, zadužena je **Radna grupa**. Ona je sastavljena od predstavnika organizacija iz različitih zemalja, što je u vođenju programa omogućilo bolju informiranost i upućenost u cjelokupnu realizaciju te raznoliku kompetenciju utemeljenu na različitim iskustvima u pojedinim lokalnim kontekstima.

Slično kao i kod nacionalne mreže, uključenost u regionalnu platformu isključivo je vezana uz sudjelovanje u pojedinim suradničkim projektima. Dakle, platforma je uspostavljena kao dinamična struktura, budući da se novi sudionici uključuju izravnim sudjelovanjem u programskim aktivnostima. Nadalje, izravna suradnja aktera iz različitih sredina osigurava da su podijeljeni sadržaji relevantni za određenu zajednicu s obzirom na upućenost aktera u specifične lokalne potrebe i interese. Tako je izbjegnuta logika isključivo komercijalne

distribucije kulturnih programa, koja karakterizira rad različitih, najčešće glazbenih, distribucijskih agencija. Konačno, svi uključeni akteri sudjeluju i u definiranju daljnjeg razvoja te u izgradnji i utvrđivanju modela suradnje.

U okviru pilot-programa u **Zagrebu** je održana i radna konferencija pod nazivom *Intenzivna programska suradnja nezavisnih kulturnih organizacija s područja Jugoistočne Europe – izgradnja regionalne suradničke platforme*, a okupila je niz organizacija iz regije. Na konferenciji je također održana i javna rasprava *Regionalna suradnja i uloga nezavisne kulture u njezinom razvoju,* na kojoj su kao uvodničari sudjelovali i eminentni domaći i međunarodni stručnjaci te predstavnici relevantnih organizacija i institucija.

Kroz ovu platformu osigurana je veća dostupnost zahtjevnijih sadržaja kako u Hrvatskoj tako i u drugim zemljama regije. Povećao se broj i opseg međunarodnih kulturnih programa u Hrvatskoj, ali je istovremeno omogućeno organizacijama iz jedne zemlje da se prezentiraju i da promoviraju svoje programe u drugim zemljama regije. Pritom je važno naglasiti da su ojačane i stabilizirane postojeće suradničke veze, ali i da su uspostavljene nove. U konačnici, cijeli je program doprinio politici poticanja i promoviranja međunarodne te osobito regionalne kulturne suradnje.

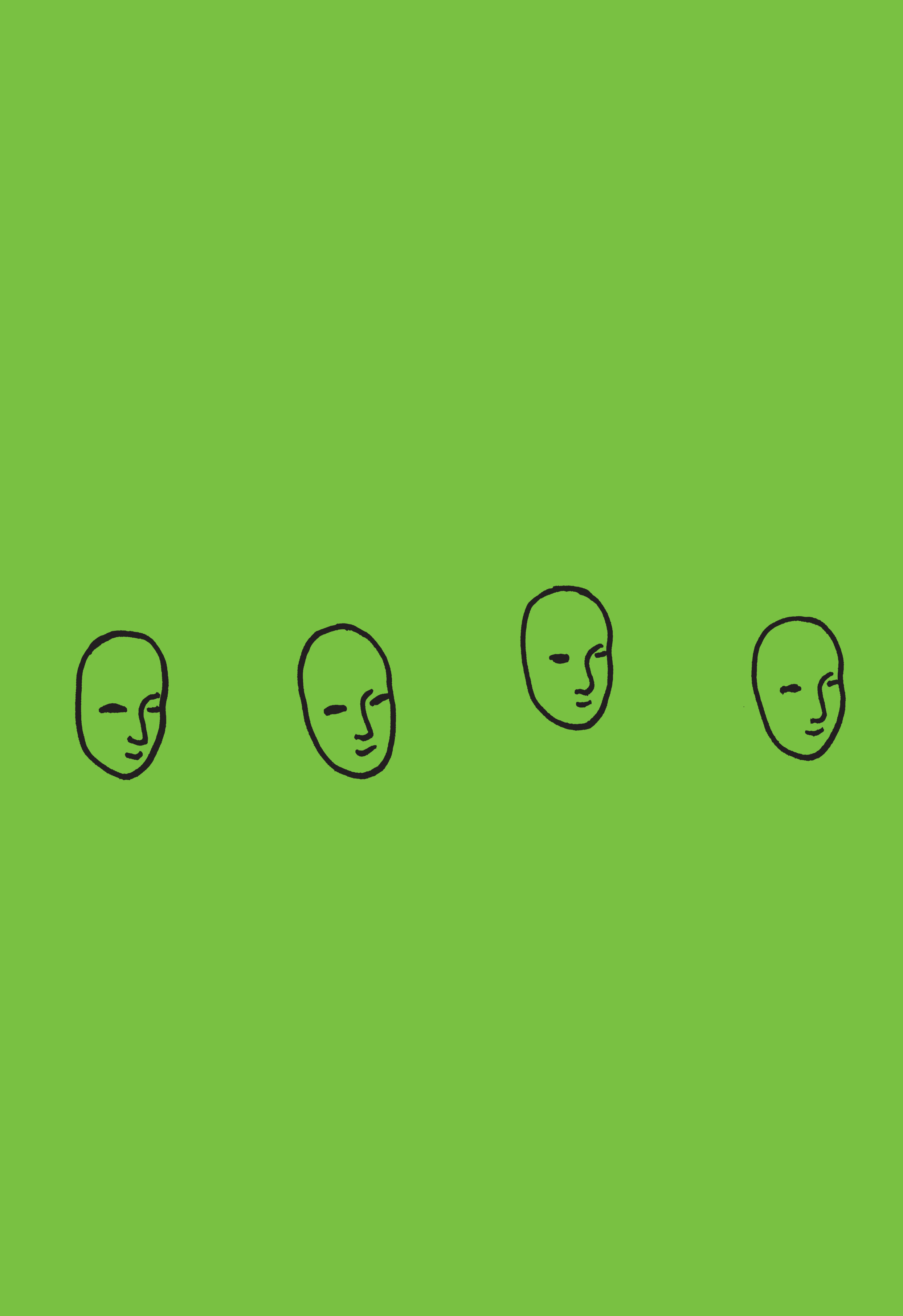
Nadalje, okupljene organizacije imale su mogućnost da kroz programsku suradnju i organizirane skupove podijele svoja iskustva i znanja iz zajedničkog područja kulturne proizvodnje, kao i znanja o trenutnom stanju i smjernicama razvoja kulturnog i civilnog sektora u svakoj od uključenih zemalja. Kroz ovaj su se program učvrstili kanali redovitog protoka informacija i utvrdili mogući poticajni oblici stalne, stabilne i intenzivne suradnje između aktera nezavisnog kulturnog sektora u regiji.

Međutim, unatoč dosadašnjim postignućima i, s obzirom na kontekst djelovanja, izuzetnim i jedinstvenim rezultatima, određeni čimbenici negativno su utjecali na kontinuirani razvoj i rast ovog programa. Prvenstveno se radi o nizu nepovoljnih utjecaja koji proizlaze iz okoline, među kojima je najznačajniji nepostojanje adekvatnog i poticajnog modela financiranja dugoročnih programa regionalne suradnje kako u zemljama regije tako i međunarodno. Također, permanentni problem čine neujednačeni institucionalni okviri u zemljama regije te slabo koordiniranim politikama regionalne suradnje. S druge strane, značajan je i utjecaj onih čimbenika koji su posljedica relativno nestabilne pozicije organizacija nezavisne kulture u cijeloj regiji (nedostatna institucionalna stabilnost, kratkoročno financiranje projekata i programa, nedostatak prostora i sl.). Stoga nije bilo moguće u predviđenom razdoblju dalje razvijati tako širokoobuhvatan, ambiciozan, cjelovit i ekstenzivan program u prethodno zacrtanom smjeru, tako da su se strateška orijentacija i metode dje-

lovanja morale promijeniti.

Nakon jednogodišnjeg eksperimenta suradnje i procesa izgradnje modela koji su u potpunosti potekli “odozdo”, odnosno definirani su od strane samih aktera, kreće se u novu razvojnu fazu koja je strateški odgovor na određene okolnosti, kao i na situaciju na sceni. Stoga je u nadolazećem razdoblju ključno napraviti one formate kroz koje će se okupiti što širi krug organizacija iz regije koji će omogućiti intenzivniju komunikaciju. Na temelju te komunikacije će se definirati dugoročni i stabilni suradnički projekti, osigurati sudjelovanje i podrška stručnjaka i drugih aktera iz zemlje i inozemstva te pripremiti cijelu platformu za izazove i mogućnosti koje donose nove okolnosti vezane uz proces pristupanja **Europskoj Uniji**.

Na taj će način biti ostvareni stabilni temelji koji će omogućiti permanentnu programsku razmjenu između nezavisnih, neprofitnih kulturnih organizacija i inicijativa u regiji, a temeljila bi se na intenzivnoj suradnji, programskoj razmjeni i zajedničkom donošenju odluka. Upravo će uspostava ovako postavljene mreže doprinijeti dugoročnoj održivosti i stabilnosti kulturne suradnje u regiji. Takav dinamičan i učinkovit oblik umrežavanja zadovoljava smjernice suvremenih kulturnih politika koje očekuju od kvalitetne kulturne proizvodnje da je uključena u programe međunarodne suradnje, i to osobito one koja se tiče neposrednog geografskog, društvenog i kulturnog okruženja te se ne zasniva samo na ograničenim oblicima bilateralne suradnje nego aktivno uključuje veći broj aktera koji ravnopravno sudjeluju, kako u kreiranju i proizvodnji sadržaja tako i u funkcioniranju i održavanju same mreže.



VAŽNO JE ZNATI!

STRUKTURA ORGANIZACIJE

Skupština

Skupština je najviše tijelo upravljanja i odlučivanja. Skupštinu čine po jedan predstavnik/ica svake organizacije koja je redovna članica. Sastaje se najmanje jedanput godišnje.

Skupština upravlja politikama razvoja Saveza; odlučuje o Statutu, financijskim planovima i završnim izvještajima, radnim programima i planovima aktivnosti i donosi druge važne i relevantne odluke; bira članove/ice Provedbenog odbora i bira Predsjednika/icu Saveza; odlučuje o članstvu u Savezu.

Popis redovnih članica mreže možete naći na str. 108.

Provedbeni odbor

Provedbeni odbor sastavljen je od sedam članova, od kojih šest izravno bira Skupština, dok Predsjednik/ica automatizmom postaje član Odbora. Predsjednik/ica Saveza je po funkciji ujedno i predsjednik/ica Provedbenog odbora. Članovi Provedbenog odbora uglavnom su predstavnici organizacija članica, ali član odbora može biti i bilo koja druga fizička osoba. Provedbeni odbor je izvršno i operativno

kolegijalno tijelo. Provedbeni odbor bira upravno i administrativno osoblje; predlaže programe aktivnosti i rada i financijske planove; izvršava odluke Skupštine; upravlja resursima Saveza.

Provedbeni odbor ima mandat od jedne (1) godine, s mogućnošću reizbora.

Članovi Provedbenog odbora bili su: Dalibor Bjelić (Aktivist, Split), Edgar Buršić (Monteparadiso, Pula), Teodor Celakoski (MI2, Zagreb), Borko Čupić (UKRIK, Osijek), Nenad Ivić (u ime Instituta otvoreno društvo – Hrvatska), Marino Jurcan (Metamedij, Pula), Saša Lončarić (KVARK, Križevci), Saša Milošević (Institut otvoreno društvo – Hrvatska), Davor Mišković (Drugo more, Rijeka), Denis Pilepić (Spirit, Rijeka), Goran Sergej Pristaš (CDU, Zagreb), Emanuel Starčević (AGI, Osijek), Vesna Šikić (DOMAĆI, Karlovac), Ivica Šimić (HUK, Knin), Boris Šincek (Grad donji, Osijek), Jelena Štulić (Romb, Split), Tanja Topolovec (UKE, Križevci), Petra Zanki (EkS-scena, Zagreb).

Trenutni članovi Provedbenog odbora (ožujak 2007.–ožujak 2008.): Tomislav Domes (MI2, Zagreb), Marijan Galović (Protest, Labin), Luka Krstulović (KUM, Split), Marin Lukanović (Filmaktiv, Rijeka), Sunčica Ostoić (Kontejner, Zagreb), Teo Petričević (ACT, Čakovec).

Predsjednik/ica

Predsjednika/icu Saveza bira Skupština na mandat od dvije godine, s tim da može biti ponovno biran/a. Predsjednik/ica Saveza je po funkciji ujedno i predsjednik/ica Provedbenog odbora i predsjednik/ica Skupštine.

Predsjednik/ica zastupa Savez; pokreće raspravu o određenim pitanjima iz djelokruga Skupštine i Provedbenog odbora; brine se o upoznavanju javnosti s radom Skupštine i njezinih tijela; rukovodi radom Skupštine i Provedbenog odbora; vodi popis članica; obavlja i druge poslove utvrđene Statutom.

Predsjednica Saveza je Emina Višnić.

Tim

Emina Višnić: koordinatorica organizacije te koordinatorica programa Kultura Aktiva i Regionalne inicijative Clubturea (emina@mi2.hr)
Dea Vidović: koordinatorica Clubture–HR programa i glavna urednica portala Kulturpunkt.hr (dea@mi2.hr)
Janja Sesar: suurednica portala Kulturpunkt.hr (janja@kulturpunkt.hr)

Stjepan Jureković: suurednik portala Kulturpunkt.hr (stjepan@kulturpunkt.hr)
Vatroslav Miloš: suurednik portala Kulturpunkt.hr (vatroslav@kulturpunkt.hr)
Katarina Pavić: programska asistentica (kate@mi2.hr)
Sofija Dobrić: administracija (sofija@mi2.hr)
Ružica Gajić Guljašević: administracija (seka@mi2.hr)

ADRESA I KONTAKTI

Savez udruga Klubtura/Clubture
Svačićev trg 1
10 000 Zagreb, Hrvatska
TEL +385 1 45 72 591
FAX +385 1 45 72 592
E-MAIL clubture@clubture.org
URL http://www.clubture.org

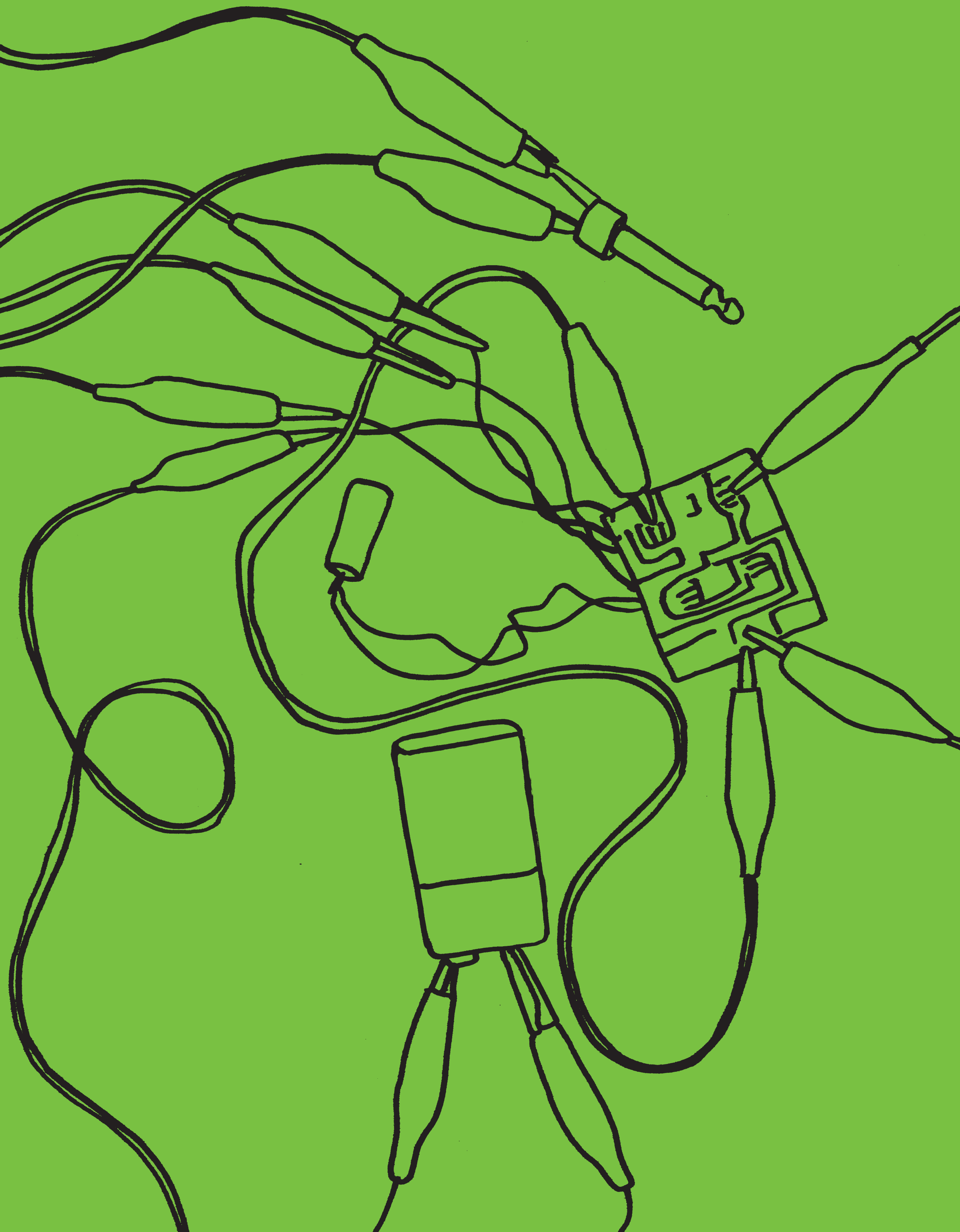
ČLANSTVO U MREŽAMA

Savez je član sljedećih mreža:

- Mreža mladih Hrvatske – http://www.mmh.hr
- Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade – http://www.jedinstvo.info
- European Forum for the Arts and Heritage (EFAH) – http://www.efah.org

DOSADAŠNJI FINANCIJERI

- Balkan Trust for Democracy, Srbija (2006.–2007.)
- Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži (2003.–2004.)
- European Cultural Foundation, Nizozemska (2005.–2006. i 2007.)
- Gradski ured za kulturu grada Zagreba (2003.–2007.)
- INA – Industrija nafte (2005.)
- Institut Otvoreno društvo – Hrvatska (2002.–2004., 2005.–2006.)
- Kraljevsko veleposlanstvo Nizozemske u Zagrebu – Matra KAP Small program (2005.)
- Ministarstvo kulture (2003.–2007.)
- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti – Odsjek za mlade (2006.)
- Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva (2004.–2007.)
- USAID – AED (Academy for Educational Development), SAD-Hrvatska (2005.–2006.).



KRUNO KARDOV & IVANA PAVIĆ

CLUBTURE: PROFIL ORGANIZACIJA I SURADNIČKE PRAKSE

1. UVOD

Ideja o istraživanju i skeniranju situacije u području nezavisnog kulturnog sektora u **Hrvatskoj** proizlazi iz već unaprijed definiranih potreba za istraživanjima u kulturi, koje su iskazane na nekoliko različitih razina. Na nadnacionalnoj razini ističu se potrebe za produbljenjem istraživačkih napora u nekoliko smjerova: utjecaj poslovnog sektora, utjecaj novih tehnologija, istraživanja harmoniziranih okvira rada fondacija, istraživanja o ulozi obrazovnog sustava, te općenito rad na empirijskim studijama o uvjetima rada nezavisnih autora, kao i trajno i nezavisno praćenje situacije različitih grupa umjetnika u promjenjivim uvjetima tržišta i javnih potpora (Cliche et al., 2002.). Na nacionalnoj, kao i na lokalnim razinama, također se neprestano iskazuje potreba za čvrstim podacima kroz izradu strateških dokumenata i kratkoročnih planova djelovanja. U Hrvatskoj je ova potreba tolika da su čak i sami akteri u kulturi napravili otklon od partikularnih zahtjeva prema tijelima javne uprave, te artikulirali zahtjeve od općeg javnog interesa prema kreatorima javnih politika. Izravne produkte ovih inicijativa čine, primjerice, studija *Prilozi kulturnoj strategiji Rijeke,* koju je izradila riječka organizacija **Drugo more,** i deklaracija *Nezavisna kultura i mladi u razvoju grada Zagreba,* donesena nakon niza javnih i stručnih rasprava sredinom 2005. godine.

Imajući stoga u vidu da su potrebe za istraživanjima i praćenjem promjena u nezavisnom kulturnom sektoru, kao najfleksibilnijem dijelu područja djelovanja u kulturi, jasno prepoznate na svim razinama (od kreatora kulturnih politika do samih kulturnih djelatnika), začuđuje činjenica odsustva ne samo istraživanja sinergijskog karaktera (primjerice komparativna istraživanja) nego i istraživanja na razini osnovnih statističkih pokazatelja. Nepostojanje sustavnih podataka o nezavisnom kulturnom sektoru ima dalekosežne posljedice za cijeli sektor, od kojih je najznačajnija nemogućnost kreiranja dugoročnih strategija, koje bi bile u skladu s trenutnim stanjem na terenu i koje bi uzimale u obzir dominantne trendove promjena. Dijalog između aktera u kulturi i kreatora kulturnih politika unaprijed je onemogućen ili sveden na stanje koje karakterizira međusobno nerazumijevanje i optuživanje, dok je polarizacija kulturnog sektora na prostor javnih ustanova i nezavisnog kulturnog sektora učvršćena.

Prema tome, cilj ovog istraživanja bio je ponuditi stabilno tlo za djelovanje različitih aktera u nezavisnom kulturnom sektoru, o kojem se inače vrlo malo zna. Nekoliko područja istraživanja bila su nam od primarnog interesa: osnovne karakteristike organizacija u nezavisnom kulturnom sektoru, organizacijski resursi te suradničke prakse.

1.1. Metodologija

Anketni upitnik kreirao je istraživački tim koji su činili **Kruno Kardov** (Multimedijalni institut), **Ivana Pavić** (Multimedijalni institut) i **Emina Višnić** (SU Klubtura).

Istraživanje je provedeno u proljeće 2006. godine metodom ankete na uzorku od 37 organizacija okupljenih oko mreže **Clubture.** Premda je prvotno bilo zamišljeno da se istraživanje provede na uzorku koji bi činile organizacije cijele nezavisne kulturne scene u Hrvatskoj, ubrzo je postalo jasno da tako nešto u Hrvatskoj još neko vrijeme neće biti moguće. Naime, tijekom pripreme i provedbe istraživanja, koje je uključivalo i intervjue s kreatorima lokalnih kulturnih politika, došli smo do zaključka da ne samo da tijela lokalne i državne uprave ne vode evidenciju o organizacijama koje se javljaju na natječaje, ili, općenitije, koje su aktivne u njihovim lokalnim zajednicama, nego lokalni nadležni uredi često nemaju niti sustavnu evidenciju o organizacijama kojima su davale financijsku potporu ili se pak financijska potpora često daje bez javnih natječaja. Bez čvrstih evidencijskih popisa nije bilo moguće napraviti reprezentativan uzorak na državnoj razini te se istraživanje provelo na organizacijama okupljenima oko mreže Clubture, za koje se može pretpostaviti da čine čvrstu jezgru nezavisne kulturne scene. U pitanju su, naime, organizacije koje imaju dovoljno čvrstu strukturu koja im donekle

omogućuje stabilnost i dugoročnost djelovanja, koje su neprofitne i neovisne o komercijalnom i državnom sektoru, koje su formalno registrirane, koje okupljaju više članova (nisu pothvati pojedinca), te kojima je fokus interesa i aktivnog djelovanja smješten u područje kulture i umjetnosti.

Anketni upitnik sastojao se od 77 pitanja zatvorenog tipa na koja su ispitanici odgovarali anonimno, a prosječno vrijeme ispunjavanja bilo je šezdeset minuta. Anketiranje je izvršeno *online*, upotrebom softvera *PHP Surveyor*. Ispitanici su na upitnik odgovarali samostalno, birajući između unaprijed ponuđenih odgovora. Na taj su način znatno umanjeni troškovi anketiranja i unosa podataka, ali je donekle umanjena i kvaliteta dobivenih podataka, s obzirom na to da na neka pitanja koja smo procijenili osjetljivima nije bilo obvezno odgovoriti.

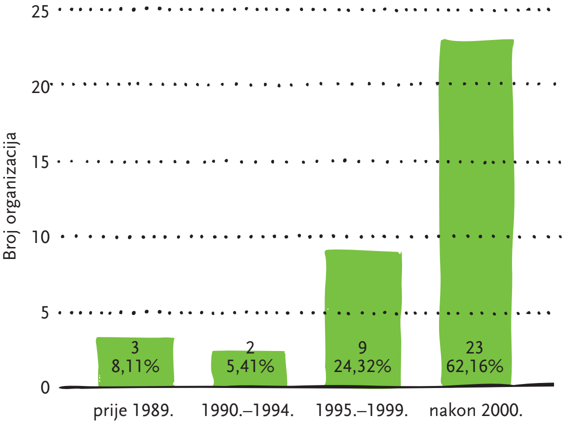
S obzirom na to da su najčešće mjerene nominalne i ordinalne vrijednosti, pri obradi podataka korištene su uglavnom metode deskriptivne statistike (postoci, frekvencije), te neparametrijske metode ($\chi2$ test, **Kendallov** koeficijent suglasnosti i **Spearmanov** koeficijent ranga). Tamo gdje je priroda i kvaliteta podataka dozvoljavala, izvršena je faktorska analiza.

2. PROFIL ORGANIZACIJA

2.1. Starost i prostorna distribucija

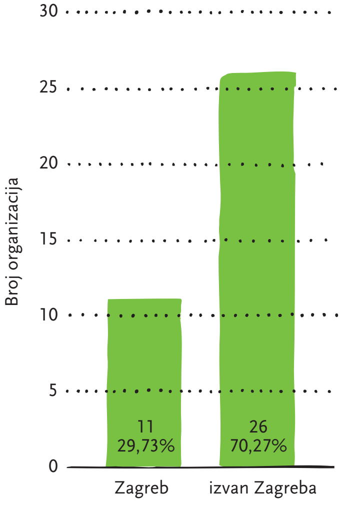
Organizacije nezavisne kulturne scene, okupljene oko mreže Clubture, izrazito su mlade (slika 1). Prije 1990. godine počelo ih je djelovati tek 8,1%, njih 28,7% je s djelovanjem započelo tijekom 90-ih, a najveći broj organizacija ima manje od četiri godine djelovanja (čak njih 62,2% počelo je djelovati u razdoblju od 2000. do 2004. godine). U ovakvoj starosnoj strukturi suradničkih organizacija mreže Clubture vrlo dobro se ogledaju i neke od posljedica u razvoju nezavisne kulturne scene koje su uzrokovali tranzicijski procesi, što je analizirala **Dea Vidović** (rad u ovoj knjizi). U tom smislu, veliko povećanje broja organizacija koje su počele djelovati nakon 2000. može biti rezultat širih demokratizacijskih procesa koji su imali posrednog utjecaja i na kulturni sektor. Pored promjena koje su se odvijale u cjelokupnom području civilnog društva, u ovom su se vremenskom razdoblju odvijale i promjene izravno vezane uz kulturni sektor, poput izmjena postojeće zakonske regulative i izgradnje institucionalne infrastrukture na državnoj razini (osnivanje **Ureda za udruge Vlade RH,** donošenje **Zakona o kulturnim vijećima** itd.). Također, u istom se razdoblju bilježi i značajniji rad na razvoju lokalnih kulturnih politika kroz osnivanje gradskih i županijskih kulturnih vijeća. Iako se ne može točno i sa sigurnošću utvrditi koliki su utjecaj sve ove promjene imale na

razvoj organizacija nezavisne kulturne scene, ipak se može pretpostaviti da su one, usprkos meandriranju, imale pozitivan učinak na bujanje ovih organizacija.



SLIKA 1. Početak djelovanja organizacija

Ako pogledamo prostorni razmještaj po sjedištima organizacija, tada se primjećuje da organizacije iz **Zagreba** čine 29,7% naspram 70,3% organizacija čija su sjedišta u drugim hrvatskim regijama i gradovima (slika 2). No, ukoliko sjedišta organizacija promatramo pojedinačno, tada je jaz između Zagreba i ostalih gradova u Hrvatskoj vidljiviji, a slika prostornog razmještaja organizacija mreže Clubture jasnija. Naime, raspon broja organizacija po pojedinom gradu kreće se tek na razini od 3% do 8%, što čini grad Zagreb prostorom s najvećom pojedinačnom koncentracijom organizacija u mreži Clubture.



SLIKA 2. Sjedište organizacije

Podatak o prostornoj distribuciji dobiva dodatno značenje kada se u obzir uzme rezultat istraživanja, koji nam kazuje da su organizacije općenito orijentirane na niže razine djelovanja. Tako ih je čak 78,4% ocijenilo da na lokalnoj razini djeluje izrazito često, dok samo 5,4% na lokalnoj razini djeluje povremeno, što je ujedno i najniža vrijednost u odgovorima, budući da nije zabilježena niti jedna organizacija koja ne djeluje u svom neposrednom lokalnom okruženju. Kako se može vidjeti iz tablice 1, koja prikazuje različite razine rangirane na temelju prosječnih vrijednosti, nakon lokalne razine slijedi regionalna (subnacionalna), a tek potom nacionalna i međunarodna razina na kojima organizacije najrjeđe djeluju. Relativno visok Kendallov koeficijent slaganja (Kendall W=0,51) govori nam da su organizacije obuhvaćene ovim istraživanjem podjednako ocjenjivale djelovanje svojih organizacija na ponuđenim razinama, što nas pak upućuje na zaključak da su organizacije okupljene oko Clubture mreže općenito orijentirane na lokalnu razinu.

Koliko često vaša organizacija djeluje na navedenim razinama: (skala: 1-nikada, 2-rijetko, 3-povremeno, 4-često, 5-izrazito često)	**Rang $\bar{x}$**
Lokalna	3,69
Regionalna	2,43
Nacionalna	1,99
Međunarodna	1,89
N=37, Kendall W=0,51, $\chi 2=56{,}57$, $p \leq 0{,}000$	

TABLICA 1. Orijentiranost organizacije

Ovakva orijentiranost na djelovanje u vlastitim gradovima i županijama upozorava na važnost i nužnost razvijanja mehanizama javnih potpora od strane tijela lokalne uprave. Naime, može se pretpostaviti da će organizacije ovakvog profila s vremenom ovisiti u većoj mjeri o lokalnim izvorima financiranja, ali isto tako će gajiti i najveća očekivanja od tijela lokalne uprave u različitim vidovima suradnje.

2.2. Područja djelovanja

Uz do sada navedene osnovne karakteristike organizacija, zanimljiv je i podatak o područjima u sferi kulture u kojima one najčešće djeluju. Budući da je jedna od specifičnosti nezavisne kulturne scene izrazita fleksibilnost i sloboda u nadilaženju unutarnjih podjela na tradicionalna polja djelovanja, u istraživanju se organizacijama ostavila mogućnost da procijene bliskost niza različitih područja u kulturi. Na taj su način organizacije mogle, s obzirom na svoje dotadašnje

aktivnosti, podjednako bliskima ocijeniti više područja bavljenja, na temelju čega se u obradi podataka može dobiti vrijedna informacija o tome oko kojih se to područja u kulturi okuplja najveći broj organizacija. Od ukupno 29 kulturnih područja koja su uvrštena u anketni upitnik, i to na temelju učestalosti pojavljivanja u različitim javnim natječajima za financijske potpore, ovdje ćemo zbog preglednosti izdvojiti samo prvih deset. Kako se može vidjeti iz tablice 2, područja urbane kulture i kulture mladih bliska su najvećem broju organizacija, a potom slijede područja vezana uz film i video, vizualnu umjetnost, edukaciju, nove medije i tehnologije itd. U interpretaciji ovih rezultata valja imati u vidu da ova rang lista ne znači da su sve organizacije jednako bliskima ocjenjivale navedena područja (nešto niži Kendallov W koeficijent slaganja govori nam da je riječ tek o umjerenoj povezanosti), nego samo da ova područja veći broj organizacija u određenoj mjeri smatra bližima nego neka druga.

U kojoj je mjeri svako od ponuđenih područja blisko području djelovanja vaše organizacije? (skala od 1-izrazito daleko do 5-izrazito blisko)	**Rang $\bar{x}$**
Urbana kultura	23,32
Kultura mladih i slobodno vrijeme mladih	22,58
Film, video	21,54
Vizualna umjetnost	21,28
Edukacija	20,91
Novi mediji i tehnologije	20,22
Klupska kultura	20,12
Glazba	19,50
Novine, časopisi, radio, TV, internet-portali	19,14
Kulturne politike	18,54

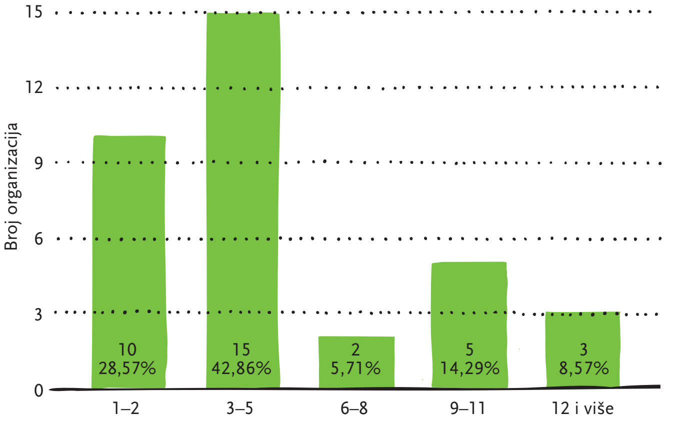
N=37, Kendall W=0,39, $\chi2$= 404,01, p≤0,000

TABLICA 2. Područja djelovanja – prvih 10

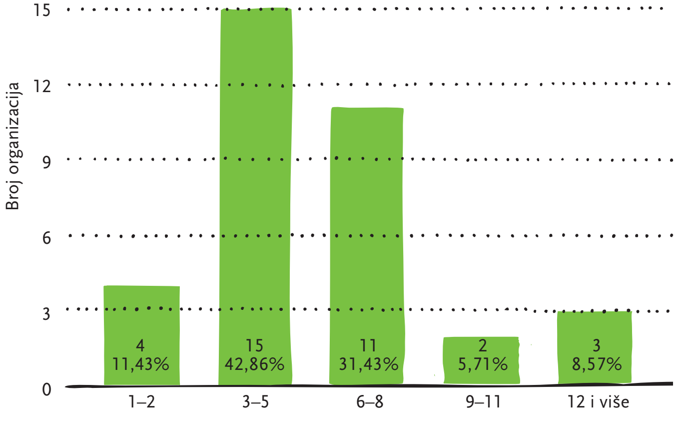
2.3. Projekti

Kao posljednji podatak vezan uz opći profil organizacija možemo navesti rezultate koji se tiču osnovnih informacija o broju projekata. Kako je vidljivo iz slika 3 i 4, u 2004. godini najveći broj organizacija imao je između tri i pet projekata (njih 42,9%), dok je tek manje od polovice ispitanih organizacija imalo više od pet. Situacija u 2005. godini bila je nešto drugačija, no i tada su organizacije s najviše pet projekata bile brojnije. Ovdje vrijedi istaknuti i činjenicu da između

navedenih varijabli postoji visoka pozitivna korelacija (Spearman ρ=0,85, p≤0,01), što znači da su organizacije s većim brojem projekata u 2004. imale i veći broj projekata u 2005. Također, zanimljivo je da je ustanovljena i relativno visoka negativna korelacija između starosti organizacije i broja projekata koje organizacije imaju (Spearman ρ=-0,58, p≤0,01), odnosno, možemo ustvrditi da mlađe organizacije imaju i manje projekata.



SLIKA 3. Broj projekata u 2004. godini



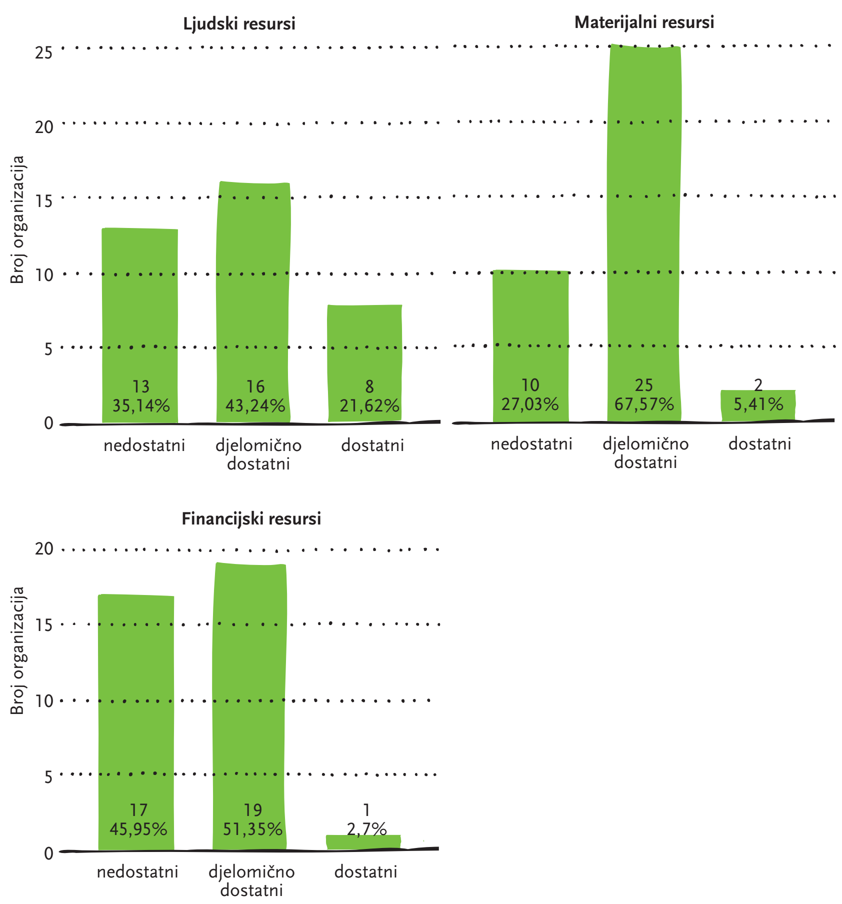
SLIKA 4. Broj projekata u 2005. godini

3. RESURSI

Jedan od temeljnih preduvjeta za stabilnost organizacije i mogućnost dugoročnog planiranja jesu osigurani temeljni resursi, poput financijskih, tehničkih, prostornih i ljudskih, te smo stoga u anketnom upitniku značajan dio prostora posvetili tom području. Neka od pitanja vezana uz resurse, na koja smo pokušali dobiti odgovor, tiču se, primjerice, toga u kojoj mjeri organizacije koriste prednosti infor-

macijske tehnologije, imaju li organizacije stalni prostor koji koriste te kakvi su uvjeti korištenja, koliki je godišnji prihod organizacija te kakva je struktura financijskih potpora s obzirom na njihovo trajanje. Isto tako, zanimalo nas je i kakva je struktura ljudskih resursa u smislu članstva, voditelja projekata, spolne ravnomjernosti, omjera zaposlenih i honorarnih članova organizacija i dr.

Prije nego što se dobije dublji uvid u resurse organizacija, valja navesti podatak koji nam govori kako su organizacije same procijenile dostatnost vlastitih resursa. Kako je prikazano na slici 5, kao najmanje dostatan resurs organizacije navode onaj financijski, a nakon njega materijalni te potom ljudski. Zanimljivo je da organizacije mreže Clubture u pravilu niti jedan od ponuđenih resursa ne ocjenjuju dostatnim, te ih je najveći broj organizacija nastojao ocijeniti srednjom vrijednošću, tj. tek djelomično dostatnima. Moguće daljnje tumačenje ovih rezultata znatno je ograničeno budući da je u odgovorima na ovo pitanje zabilježen vrlo nizak stupanj suglasnosti između organizacija (Kendall W=0,085, $\chi2=6{,}256$, $p\leq 0{,}05$).



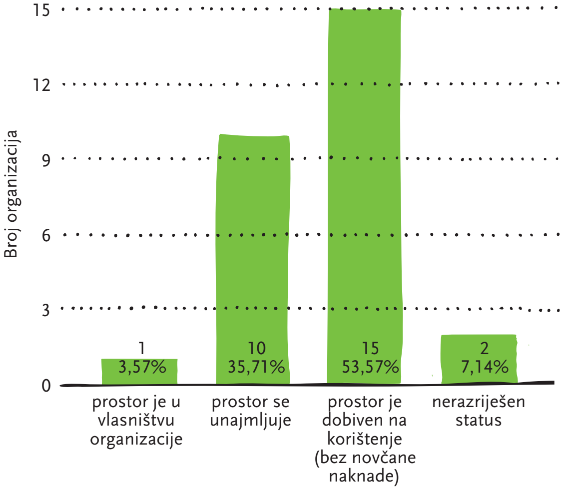
SLIKA 5. Samoprocjena dostatnosti resursa

3.1. Tehnički i informacijski resursi

Nakon rezultata o samoprocjeni resursa zanimljivo je vidjeti podatke o točnom broju tehničkih i informacijskih resursa koje organizacije posjeduju. Kako se može i pretpostaviti, veća opskrbljenost određenim vrstama tehničke opreme pojavljivala se kod udruga kojima je upravo ta vrsta opreme neophodna za obavljanje njihove osnovne djelatnosti. Ipak, bitno je naglasiti da određenom broju udruga nedostaju osnovni materijalni resursi koji su potrebni za normalno funkcioniranje svake organizacije. Tako čak 5 odnosno 14,7% organizacija ne posjeduje računalo niti pisač, njih 9 odnosno 25% nema telefonski priključak, dok ih 19 odnosno 52,8% nema *broadband* pristup internetu. No, bez obzira na lošu sliku o kapacitetima nekih organizacija koju nam ovi podaci daju, dodatno zabrinjava činjenica da velik broj organizacija općenito slabo iskorištava informacijske resurse koji su često dostupni za besplatno korištenje. Tako *mailing*-listu za vlastite članove ima samo 22 odnosno 37,1% organizacija, 8 odnosno 21,6% ih nema vlastite *web*-stranice, a njih 13 odnosno 37,1% ne koristi *mailing*-liste putem kojih bi obavještavali javnost o svojim aktivnostima.

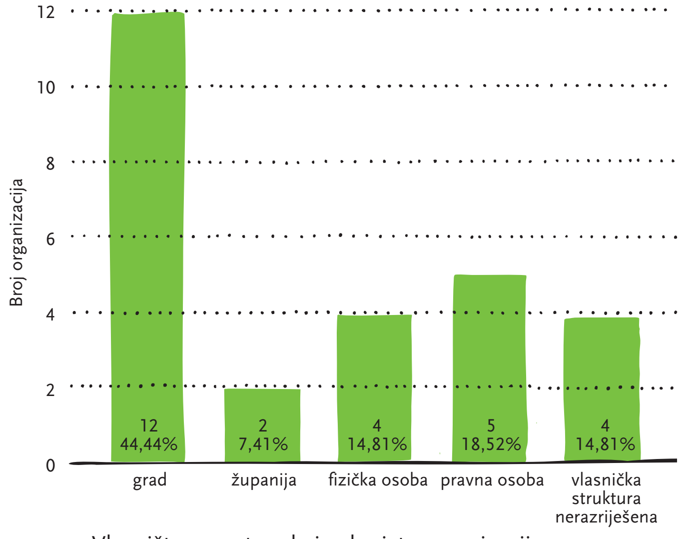
3.2. Prostorni resursi

Ako obratimo pozornost na rezultate istraživanja vezane uz prostorne resurse (slika 6), možemo primijetiti da većina organizacija ima prostor koji stalno koristi (28 odnosno 75,7%). Samo je jedna organizacija vlasnik prostora, dio organizacija prostor unajmljuje (35,7%), a većina organizacija prostor koristi bez novčane naknade (53,6%). Samo se dvije organizacije (7,1%) nalaze u situaciji nerazriješenog statusa glede korištenja prostora.



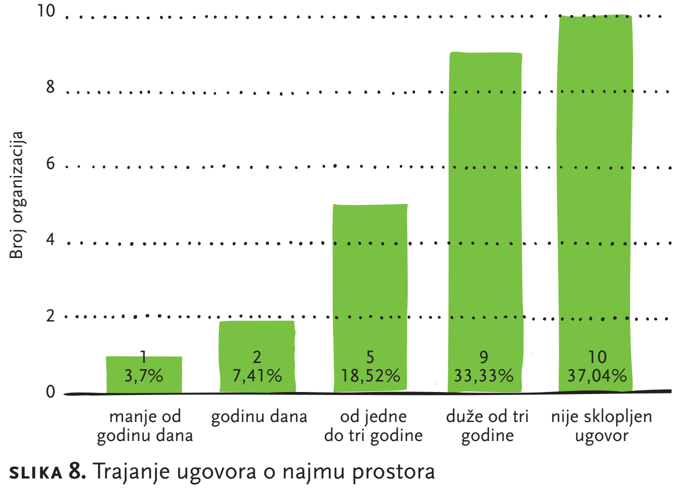
SLIKA 6. Uvjeti korištenja prostora

U slučaju organizacija koje koriste prostor koji nije u njihovom vlasništvu, vlasnik prostora najčešće je grad (u 44,4% slučajeva) ili pravna osoba (u 18,2% slučajeva). Kod 14,8% organizacija vlasnik je fizička osoba, a vlasnička struktura nije razriješena kod 14,8% organizacija (slika 7).



SLIKA 7. Vlasništvo prostora kojeg koriste organizacije

Na relativno nepovoljnu situaciju ukazuje podatak da pored 9 organizacija koje nemaju stalni prostor za korištenje, kod čak 37% organizacija ugovor o najmu uopće nije sklopljen. Kod 33,3% organizacija ugovor je sklopljen na duže od tri godine, a kod 18,5% od jedne do tri godine (slika 8).

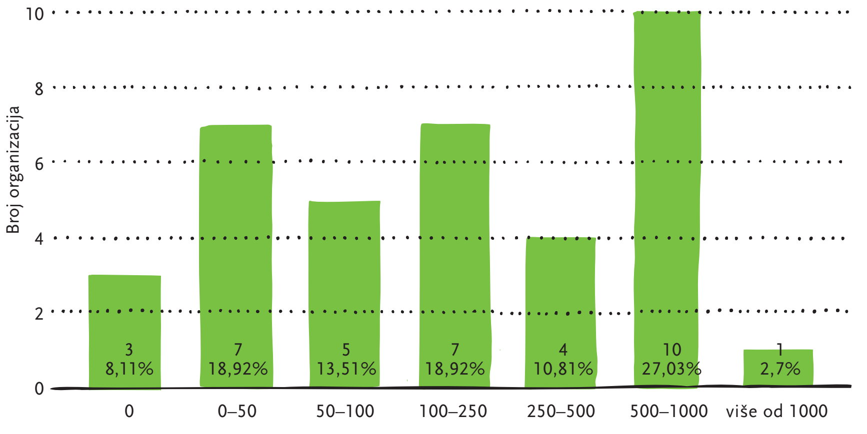


SLIKA 8. Trajanje ugovora o najmu prostora

3.3. Financijski resursi

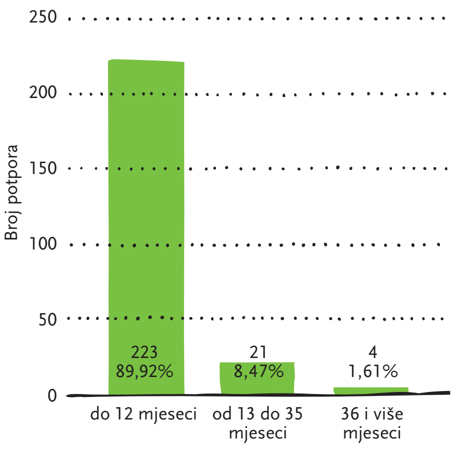
Što se tiče financijskih resursa, iz slike 9 vidljivo je da tek manji

broj organizacija ima značajne godišnje prihode (veće od 1.000.000 kuna), najveći broj ih ima srednje ili niske, dok čak 3 organizacije u 2005. godini uopće nisu imale prihoda. Kako se može i očekivati, ovi su podaci pozitivno korelirani s prethodno analiziranim brojem projekata koje su organizacije provodile u istom razdoblju. (Spearman $\rho=0{,}48$, $p\leq0{,}01$)



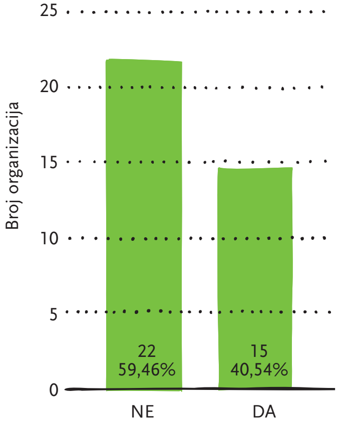
SLIKA 9. Ukupni godišnji prihod organizacija u 2005. godini (izraženo u .000)

Iz podataka o financijskim potporama koje su organizacije dobile tijekom 2004. i 2005. godine (slika 10) vidljivo je da je većina potpora bila dodijeljena na kraće vremensko razdoblje, što može imati negativan utjecaj na mogućnost dugoročnog planiranja i financijsku stabilnost organizacije. Od ukupno 248 financijskih potpora, koliko su anketirane organizacije dobile u 2004. i 2005. godini, čak 223 odnosno 90% financijskih potpora dodijeljeno je na razdoblje do 12 mjeseci, samo 21 odnosno 8% potpora trajalo je do dvije godine, a tek 4 odnosno 2% potpora trajalo je do tri godine.



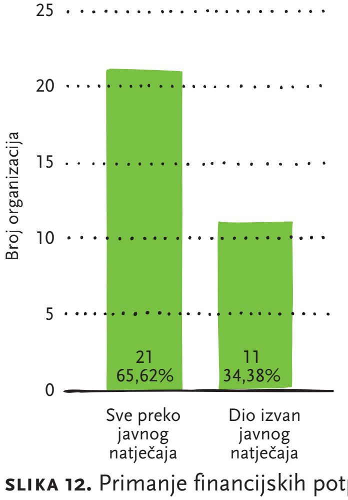
SLIKA 10. Broj financijskih potpora u 2004. i 2005. godini po vremenu trajanja potpora

Imajući u vidu prethodno opisanu strukturu trajanja financijskih potpora, kao i činjenicu da su organizacije mreže Clubture prvenstveno projektno i programski orijentirane, iznimnu važnost za kontinuitet djelovanja organizacija predstavljaju institucionalne potpore. One, naime, organizacijama mogu pružiti minimalnu stabilnost i neovisnost u odnosu na moguće nagle promjene u prioritetima fondacija i tržišnim diskontinuitetima. I u ovom se slučaju organizacije mreže Clubture nalaze u nepovoljnoj situaciji, budući da je tek 15 odnosno 40,5% organizacija dobilo takvu potporu tijekom 2004. i 2005. godine (slika 11).



SLIKA 11. Broj organizacija koje su dobile institucionalnu potporu u 2004. i 2005. godini

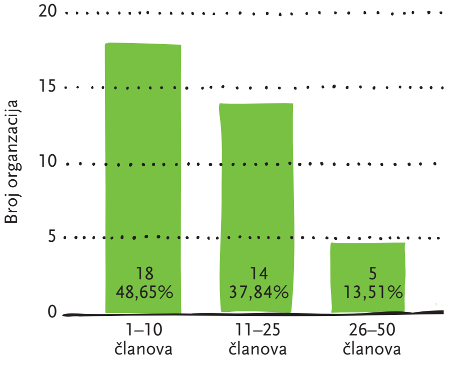
Posebno je zanimljiv podatak da je od 32 organizacije, koje su ostvarile prihode i koje su odgovorile na pitanje o primanju financijskih sredstava izvan javnih natječaja, čak njih 11 odnosno 34,4% prihvatilo financijska sredstva izvan propisane procedure (slika 12). Pritom su 2 organizacije izvan sustava javnog natječaja uspjele osigurati sve svoje prihode.



SLIKA 12. Primanje financijskih potpora izvan javnog natječaja

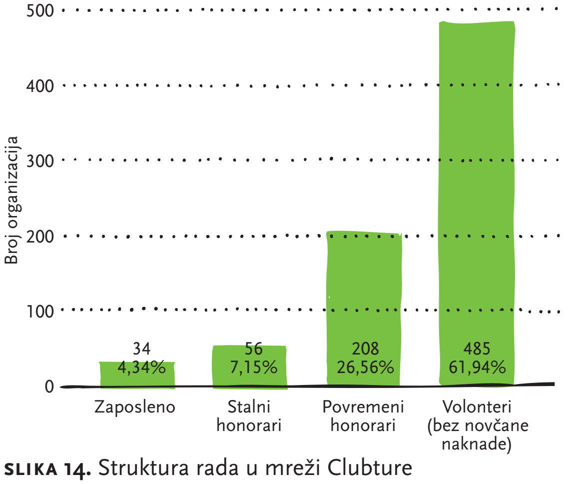
3.4. Ljudski resursi

Podaci o članstvu (slika 13) pokazuju da najveći broj organizacija (18 odnosno 48,7%) ima manje od 10 aktivnih članova, pod čime se podrazumijevaju oni članovi koji aktivno sudjeluju u programima i projektima. Između 11 i 25 aktivnih članova ima 14 odnosno 37,8% organizacija, a svega nekoliko organizacija ima preko 25 članova (5 odnosno 13,5%).



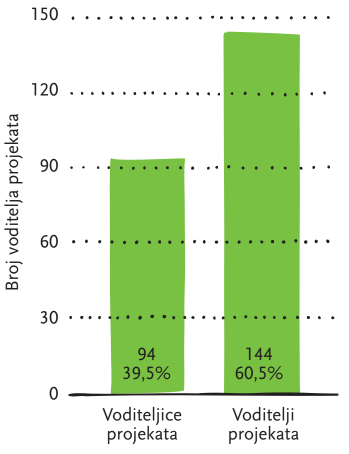
SLIKA 13. Broj aktivnih članova u 2005. godini

Kako je vidljivo iz slike 14, organizacije se u najvećem dijelu temelje na volonterskom radu ili osobama koje primaju samo povremene honorare. U ukupnom broju organizacija obuhvaćenima ovim istraživanjem zaposlene su tek 34 osobe, što iznosi 4,3%.



SLIKA 14. Struktura rada u mreži Clubture

Pored zabilježene nepovoljne strukture zaposlenosti u organizacijama mreže Clubture, zabilježena je i relativno niska spolna ravnomjernost u menadžmentu organizacija, tj. među osobama koje vode projekte i programe (slika 15). Tako su od prosječnog broja voditelja projekata i programa u mreži Clubture čak 60% njih muškarci.



SLIKA 15. Spolna ravnomjernost u menadžmentu organizacija

4. SURADNJA

S obzirom na to da su uzorak činile isključivo organizacije povezane sa suradničkom mrežom Clubture, ne iznenađuje podatak da sve one imaju iskustva u sudjelovanju u suradničkim projektima. Suradnja se najčešće vodila s nevladinim organizacijama kojima je kultura osnovno polje djelovanja te nije zabilježena niti jedna organizacija koja nije ostvarila tu vrstu suradnje. Njih 10,8% tako je surađivalo barem povremeno, dok je ostatak surađivao često (29,7%) ili izrazito često (59,5%). Nakon toga slijedi suradnja s pojedincima umjetnicima ili stručnjacima. Potom po broju ostvarenih suradničkih projekata slijede nevladine organizacije kojima kultura nije primarno polje djelovanja, pri čemu samo jedna organizacija nije nikada surađivala s NVO-om izvan vlastitog sektora (35,1% ih je tu vrstu suradnje ostvarivalo povremeno a 40,5% često). Najrjeđe je ostvarivana suradnja s poslovnim sektorom, Ministarstvom kulture te ostalim državnim tijelima (tablica 3).

Iz ovih podataka dalo bi se zaključiti da su organizacije uglavnom orijentirane na suradnju unutar vlastitog sektora, na što zasigurno utječe činjenica da su ispitivane organizacije okupljene oko mreže Clubture koja potiče upravo ovakve vidove suradnje. Pored toga, vrijedi spomenuti i to da visoka učestalost suradnji ostvarenih između organizacija i gradskih vlasti dodatno ide u prilog tezi o primarno lokalnom karakteru organizacija.

Navedite koliko često surađujete sa sljedećim akterima: (skala: 1-nikada, ..., 5-izrazito često)	**Rang $\bar{x}$**
Nevladine organizacije u kulturi	8,82
Pojedinci-umjetnici	8,04
Pojedinci-stručnjaci	6,76
Nevladine organizacije kojima primarna djelatnost nije vezana uz kulturu	6,01
Tijela gradske uprave	5,84
Javne ustanove u kulturi	4,99
Javne ustanove kojima primarna djelatnost nije vezana uz kulturu	4,28
Poslovni sektor	3,88
Ministarstvo kulture	3,43
Ostala državna tijela	2,95
N=37, Kendall W=0,48, $\chi 2$= 160,39, p≤0,000	

TABLICA 3. Učestalost suradnji s različitim akterima

4.1. Unutarsektorska suradnja

Najzastupljeniji oblik suradnje među organizacijama unutar sektora bio je vezan uz zajednički rad na projektima ili razmjenu programa (tablica 4). Ovaj podatak lako bi mogao biti uvjetovan uzorkom, s obzirom na to da se radilo o organizacijama okupljenima oko mreže Clubture, pa je naglašen upravo onaj vid suradnje kojeg mreža potiče. Izrazito često je ostvarivana i suradnja vezana uz korištenje prostora, pa je samo jedna organizacija odgovorila da nikada nije surađivala na ovakav način. Često su predmet suradnje bile i razmjene tehničkih i ljudskih resursa, dok se najrjeđe ostvarivala suradnja vezana uz financije.

Imajući u vidu suradnju s drugim organizacijama iz područja nezavisne kulture u protekle dvije godine, navedite u kojoj mjeri su bili zastupljeni sljedeći oblici suradnje: (skala: 1-nikada, ..., 5-izrazito često)	Rang $\bar{x}$
Suradnja vezana uz programe/projekte	3,74
Suradnja vezana uz korištenje prostora	3,34
Suradnja vezana uz tehničke resurse	2,95
Suradnja vezana uz ljudske resurse	2,84
Suradnja vezana uz financijske resurse	2,14
N=37, Kendall W=0,20, $\chi 2$= 29,89, p≤0,000	

TABLICA 4. Najčešći oblici suradnje s organizacijama nezavisne kulturne scene

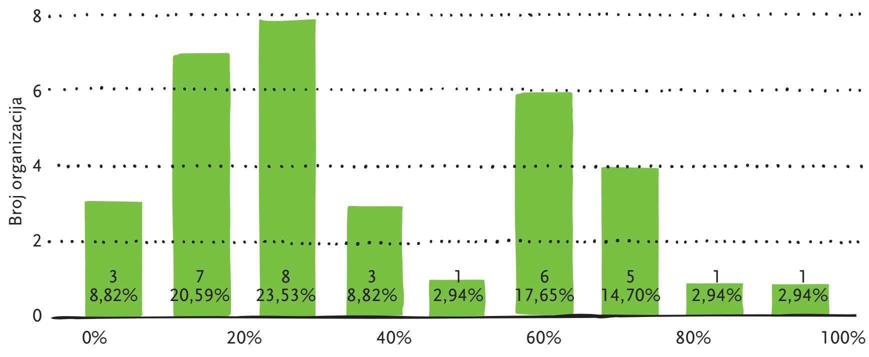
Upitane o motivaciji kod ostvarivanja unutarsektorske suradnje, kao najvažniji motiv za suradnju organizacije su istaknule zajedničko osmišljavanje i realizaciju događanja (37,8% važno, 54,1% izrazito važno). Slijedi razmjena relevantnih informacija i kontakata koju su sve organizacije ocijenile važnom (56,8%) ili izrazito važnom (43,2%). Visoko su vrednovani i razlozi koji bi mogli imati pozitivan utjecaj na jačanje organizacije i kvalitetu programa (poput širenja područja djelovanja, stjecanja novih znanja i vještina, savjetovanja u kreiranju programa) i povećanje vidljivosti i legitimnosti (pristup lokalnoj zajednici, osiguravanje legitimnosti kod donatora, osiguravanje legitimnosti u stručnim i profesionalnim krugovima). Nešto su slabije naglašeni oni razlozi za suradnju koji se odnose na prikupljanje i razmjenu resursa (zajedničko prikupljanje sredstava, dijeljenje financijskih sredstava, osoblja ili opreme te prezentacijskog prostora), a uz dijeljenje uredskog prostora, što je ocijenjeno kao najmanje bitan razlog za suradnju, na samom dnu ljestvice našli su se i uvjet donatora i pridobivanje političke podrške (tablica 5). Bitno je napomenuti da organizacije nisu bile ograničene na odabir određenog broja faktora koji ih motiviraju na suradnju, nego su sve ponuđene razloge ocjenjivale na skali od 1 do 5. Iako je Kendallov test pokazao nizak stupanj slaganja u ocjenama kojima su organizacije vrednovale motive za suradnju, i najmanje naglašen razlog (pridobivanje političke podrške) u konačnici je ocijenilo važnim 24,3% organizacija, a 8,1% izrazito važnim. Zanimljivo je primijetiti da su organizacije prenošenje stečenih znanja i vještina drugim organizacijama vrednovale kao jedan od najvažnijih motiva za suradnju, koji je tek nešto slabije izražen od stjecanja novih znanja i vještina od drugih organizacija, što bi moglo ukazivati na altruistički karakter mreže.

Rezultati istraživanja koji su vezani uz načine informiranja o potencijalnim partnerskim organizacijama pokazuju da se organizacije informiraju najčešće putem individualnih kontakata, te kroz mreže i saveze kojih su članice. Internet, mediji, pisani materijali i preporuke pojedinaca i drugih organizacija često su korištena sredstva za informiranje o drugim organizacijama, dok u drugi plan padaju organizirane multimedijalne prezentacije i preporuke donatora. Ovakvom poretku ne treba se posebno čuditi ako se u obzir uzme prethodno ustanovljena niža razina korištenja informacijskih resursa, no valja također podsjetiti, u skladu sa ustanovljenim resursima, da relativno često korištenje interneta kao sredstva informiranja o suradničkim organizacijama čini nevidljivima potencijalne partnerske organizacije koje nemaju vlastite internetske stranice.

Ocijenite važnost svakog od ponuđenih razloga s obzirom na to u kojoj mjeri utječe na vašu motivaciju za suradnju s drugim organizacijama iz područja nezavisne kulture: (skala: 1-u potpunosti nevažno,..., 5-izrazito važno)	Rang $\bar{x}$
Osmišljavanje i organizacija događanja	13,07
Razmjena relevantnih informacija i kontakata	13,07
Povećanje javne vidljivosti i prisutnosti u medijima	11,89
Širenje područja djelovanja	11,69
Stjecanje novih znanja i vještina od drugih organizacija	11,42
Prenošenje stečenih znanja i vještina drugim organizacijama	11,00
Promocija aktivnosti	10,73
Pristup pojedincima (umjetnicima, stručnjacima...)	9,88
Osiguravanje logističke podrške	9,51
Osiguravanje legitimnosti kod donatora te u stručnim i profesionalnim krugovima	9,47
Pristup lokalnoj zajednici	9,22
Savjetovanje u kreiranju programa	9,08
Zajedničko prikupljanje financijskih sredstava	8,76
Dijeljenje financijskih sredstava, osoblja, opreme	8,70
Dijeljenje prezentacijskog prostora	8,05
Uvjet donatora	5,49
Pridobivanje političke podrške	5,27
Dijeljenje uredskog prostora	4,70
N=37, Kendall W=0,28, $\chi 2$=177,13, p≤0,000	

TABLICA 5. Motivacija za suradnju

Analizom podataka o broju projekata koje su organizacije realizirale tijekom 2004. i 2005. ustanovili smo osrednju povezanost (Spearman ρ=0,44, p≤0,01) između broja realiziranih projekata i broja projekata odrađenih u suradnji s drugim organizacijama nezavisne kulturne scene. S obzirom na utvrđenu statističku značajnost ove korelacije, možemo utvrditi da su one organizacije koje imaju više projekata sklonije suradnji. Međutim, ako usporedimo pojedinačne podatke o udjelima suradničkih projekata u svim realiziranim projektima, vidjet ćemo da su suradnički projekti iznosili 31,7% ukupnog broja projekata. Slika 16 prikazuje udjele suradničkih projekata u svim projektima realiziranima tijekom 2004. i 2005.



SLIKA 16. Udio suradničkih projekata u ukupnom broju projekata u 2004. i 2005. godini

Organizacije se najčešće uključuju u suradnje u ranim razvojnim fazama projekta: 76% organizacija odgovorilo je da povremeno, često ili izrazito često osmišljava projekte i planira aktivnosti u suradnji s partnerskim organizacijama. U kasnijim fazama projekta povremeno se uključivalo 32,4% organizacija. Izrazito se rijetko događalo da su organizacije sudjelovale u projektu isključivo kao puki izvršitelj projektnih aktivnosti druge organizacije. No, unatoč tome, organizacije su relativno rijetko zajednički prikupljale sredstva za njihovu provedbu (10,8% često, 8,1% izrazito često). Kako bi se ovi pokazatelji mogli interpretirati na relevantan način, valjalo bi podrobnije istražiti čimbenike koji proizlaze iz okvira u kojem nezavisna kulturna scena djeluje, kao što su uvjeti donatora, mogućnosti postizanja boljih financijskih rezultata, ili pak one koji su vezani uz povjerenje i postojeće odnose među akterima u kulturi.

U velikom broju slučajeva organizacije su sudjelovale u projektima na način da su pružale određeni servis ili uslugu drugim organizacijama (51,4% često, 18,9% izrazito često), dok su takve tipove suradnje znatno rjeđe koristile (13,5% često, 2,7% izrazito često). Činjenica da suradnja između organizacija često počinje već u najranijoj fazi kroz osmišljavanje projekata, te da su rijetki slučajevi u kojima se suradnja odvijala samo preko izvršavanja već unaprijed zacrtanih aktivnosti (27% nikada, 35,1% rijetko), sugerira nam da se radi o relativno čvrstoj i kvalitetnoj suradnji koja se temelji na jasnoj podjeli uloga, ravnopravnosti u određivanju projektnih aktivnosti i kvalitetnom korištenju kreativnih potencijala organizacija. No, podatak da su se rijetko zajednički prikupljala financijska sredstva (21,6% nikada, 29,7% gotovo nikada, 29,7% povremeno), kao i podatak da je 51,4% organizacija izjavilo da su povremeno sudjelovale u projektima tako da su samo pružale servise i usluge, može nam ukazati na nejednake razvijenosti organizacija unutar mreže Clubture. Ovo je svakako područje kojem bi se trebala posvetiti dodatna pozornost u narednim istraživačkim pothvatima, budući da nije posve razvidno u kojoj se

mjeri suradnja ostvaruje među nejednako razvijenim organizacijama te koliko je suradnja obilježena potrebom za kreativnim dijeljenjem znanja i uključivanjem u projekte.

O kvaliteti suradnje, kao i o potrebi i tendenciji za dugoročnim održavanjem uspostavljenih partnerstava, govori podatak da su se suradnje među organizacijama ponavljale često (43,3%) i izrazito često (16,2%). Ovakvi su rezultati i očekivani, budući da uspostavljanje suradnje u smislu punopravnog partnerstva zahtijeva za ovaj sektor značajna ulaganja resursa (prvenstveno ljudskih), kao i investiranje u zahtjevan proces izgradnje međusobnog povjerenja.

Velik broj suradničkih projekata i podatak o njihovom ponavljanju ipak ne svjedoče o značajnijoj formalizaciji suradničkih praksi. Podaci pokazuju da su unutarsektorske suradnje često neformalne prirode: jedna trećina organizacija potvrdila je da su one nikada ili rijetko definirane u pisanom obliku (24,3% nikada, 43,2% gotovo nikada). O nedostatku praksi koje bi vodile institucionalizaciji i podizanju kvalitete suradnji unutar sektora govori i podatak da je izuzetno rijetko provođena zajednička evaluacija uspješnosti zajedničkih projekata/programa (29,7% nikada, 29,7% gotovo nikada, 21,6% povremeno), a još rjeđe evaluacija samog procesa suradnje (nikada 40,5% i gotovo nikada 16,2%). Ovi podaci mogu imati dvojako značenje. S jedne strane, oni mogu biti rezultat nedovoljne razvijenosti organizacijske kulture, neosviještenosti ili nepridavanja važnosti strukturiranoj evaluaciji na temelju koje bi se unapređivao organizacijski rad (a onda i suradnički projekti). S druge strane, temeljni uzrok moguće je pronaći u činjenici da nezavisne kulturne organizacije djeluju u izrazito nestabilnim uvjetima, tj. u "turbulentnim okolnostima" (Dragičević Šešić i Dragojević, 2005.), zbog kojih su one u gotovo permanentnoj situaciji "preživljavanja". Takva situacija, naime, prisiljava aktere u kulturi da visoko na ljestvicu prioriteta postavljaju prikupljanje sredstava i implementaciju projekata, a da se faza pomnog istraživanja potreba, kao i faza evaluacije, doživljava kao svojevrsni (ne prijeko potrebni) luksuz. U prilog ovoj posljednjoj tezi ide i činjenica da najveći broj projekata i financijskih potpora traje najduže godinu dana.

Prostorna raspoređenost aktera s kojima su organizacije ostvarivale suradnju svjedoči o njihovom lokalnom karakteru. Najčešće se partnerstvo ostvarilo na lokalnoj razini, među akterima iz istoga grada i s onima iz ostalih gradova u Hrvatskoj. Po učestalosti slijede suradnje ostvarene u partnerstvu s organizacijama iz zemalja **Europske Unije** (bez zemalja iz regije **Jugoistočne Europe**), koje su ostvarivane češće nego suradnja sa zemljama iz regije **Zapadnog Balkana** te sa ostalim zemljama Jugoistočne Europe. Na samom se dnu nalazi suradnja s partnerima iz **SAD**-a, koju je povremeno ostvarivalo 16,2% organizacija. Ovdje zabilježena prevalencija suradničkih projekata s partnerima iz zemalja Europske Unije nad partnerstvima u regiji i

Jugoistočnoj Europi mogla bi biti objašnjena činjenicom da uslijed postupka uključivanja Hrvatske u europske integracije sve više europskih fondova postaje dostupno, a oni pak često kao uvjet postavljaju da je nositeljica projekta organizacija iz zemlje članice.

4.2. Suradnja s javnim ustanovama

Ispitanici su bili upitani da na skali od jedan do pet procijene koliko se često njihova suradnja s lokalnim kulturnim ustanovama temeljila na razmjeni određenog tipa resursa (financijskih, prostornih, tehničkih ili ljudskih), te na zajedničkom radu na programima ili projektima. Pri interpretaciji ovog dijela podataka bitno je napomenuti da je diverzifikacija među odgovorima koje su ispitanici davali izrazito visoka (Kendallov W=0,2), pa se rezultati ne mogu smatrati jasnim pokazateljem realnog stanja. Kao što je vidljivo iz tablice 6, suradnja je najčešće bila vezana uz korištenje prostora, zatim uz tehničke resurse, a organizacije su s kulturnim ustanovama najrjeđe surađivale u pogledu financija.

Imajući u vidu suradnju s kulturnim ustanovama u vašem gradu u protekle dvije godine, navedite u kojoj mjeri su bili zastupljeni sljedeći oblici suradnje: (skala: 1-nikada, ..., 5-izrazito često)	**Rang $\bar{x}$**
Suradnja vezana uz korištenje prostora	3,61
Suradnja vezana uz tehničke resurse	3,49
Suradnja vezana uz ljudske resurse	3,18
Suradnja vezana uz programe/projekte	2,46
Suradnja vezana uz financijske resurse	2,27

N=37, Kendall W=0,20, $\chi2$=29,33, p≤0,000

TABLICA 6. Najčešći oblici suradnje s lokalnim kulturnim ustanovama

Većina organizacija ima iskustva u izravnoj suradnji s tijelima lokalne/regionalne uprave (izravno je surađivalo 62,2%), no, 37,8% tih organizacija naglašava da inicijativa za suradnju nije dolazila od predstavnika lokalnih vlasti – ona je najčešće rezultat zagovaranja i prethodnog javnog pritiska od strane samih organizacija. Unatoč tome što uspješnost realizacije partnerstva prvenstveno ovisi o angažmanu samih organizacija, one suradnju s lokalnom upravom uglavnom ocjenjuju pozitivno, u smislu da je "urodila konkretnim i za nas povoljnim rezultatima" (s ovom se tvrdnjom složilo 45,9% organizacija).

S obzirom na činjenicu da je profil organizacija takav da su prvenstveno orijentirane na djelovanje na lokalnoj razini, ohrabrujući je

podatak koji govori da su organizacije nezavisne kulture u većini slučajeva prepoznate kao partneri lokalnim upravnim tijelima u kulturi. Međutim, veći angažman lokalne uprave te bolje poznavanje i razumijevanje kulturne produkcije i uvjeta rada nezavisne kulturne scene s jedne strane, te jačanje kapaciteta samih organizacija s druge, čine se kao ključni elementi na kojima je potrebno raditi u sljedećem razdoblju, kako bi unutarsektorska suradnja u kulturnom polju postala uspješnija, održivija i dugoročnija.

4.3. Suradnja s poslovnim sektorom

Kada je pak u pitanju poslovni sektor, samo je jedna organizacija izjavila da u tom području nikada nije ostvarila suradnju. Kako bi se utvrdilo moguće postojanje latentnih dimenzija vezanih uz stavove o suradnji sa poslovnim sektorom, ispitanicima je bio ponuđen niz tvrdnji o kojima su se izjašnjavali na 5-stupanjskoj **Likertovoj** skali. Na rezultatima je provedena faktorska analiza glavnih komponenti s varimax rotacijom. Ekstrahirana su četiri faktora, koja zajedno tumače 64,16% varijance, što ukazuje na postojanje četiri različite skupine organizacija s obzirom na njihov stav o ovoj tematici. Bitno je napomenuti da faktorska analiza odražava latentnu strukturu stavova, ali ne i hijerarhijski odnos ustanovljenih dimenzija.

Pobornici suradnje s komercijalnim sektorom smatraju da je kroz ovaj vid suradnje moguće steći specifična znanja iz područja upravljanja, te da ona potiče razvoj i rast kvalitete. Financiranje projekata od strane komercijalnih sponzora vide kao pokazatelj njihove kvalitete, dok sredstva od državne ili lokalne uprave može dobiti svatko. Smatraju da samo ovakav način financiranja omogućuje održivost organizacija na nezavisnoj kulturnoj sceni, a kao problem vide njihov nedostatak znanja i sposobnosti da za svoje aktivnosti zainteresiraju komercijalne sponzore. Ukoliko se radi o značajnim iznosima, ove su organizacije spremne na postizanje kompromisa s komercijalnim sponzorom.

Dio organizacija načelno podržava **odmjerenu** suradnju s poslovnim sektorom, a financiranje od strane biznisa smatraju pokazateljem kvalitete projekta. Naglašavaju da je bitno pažljivo odabrati suradnike, među kojima ističu male lokalne kompanije, ali odbijaju suradnju s velikim korporacijama.

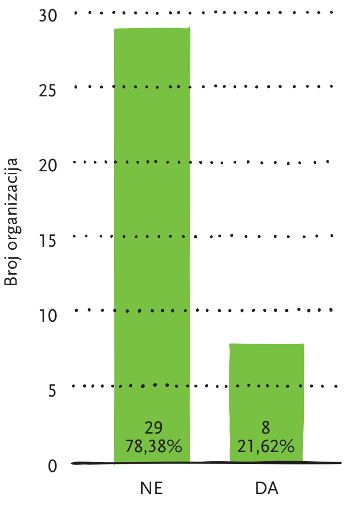
Protivnici suradnje s poslovnim sektorom smatraju da je zbog njegove konzervativnosti svaki pokušaj pristupanja od strane predstavnika nezavisne kulture unaprijed osuđen na neuspjeh, a da suradnja kompromitira nezavisne kulturne organizacije i negativno utječe na kreativnost i slobodu umjetničkog izražavanja. Smatraju da sponzorstva od strane poslovnog sektora ne potiču rast i razvoj kvalitete nego, naprotiv, da je koče i unazađuju.

Četvrta grupa organizacija također izražava negativan stav i ističe **jaz** između organizacija nezavisne kulture i poslovnog sektora jer smatraju da poslovni sektor nije u stanju razumjeti aktivnosti i postignuća nezavisne kulture, te da mu suradnički projekti služe samo kako bi se, u svrhu stjecanja profita, poslužio kreativnim *inputom* koji dolazi sa nezavisne scene.

5. ODRŽIVOST I ORGANIZACIJSKA KULTURA

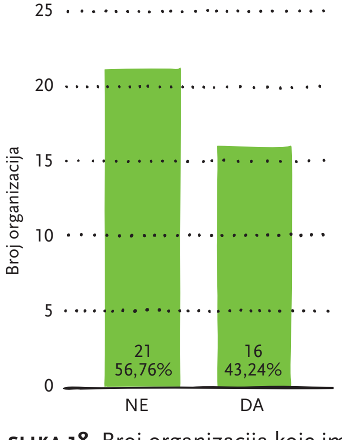
Imajući u vidu prethodno prikazane podatke, a naročito rezultate vezane uz resurse i profil organizacija, javlja se nekoliko pitanja koja su važna za buduće aktivnosti mreže Clubture. Riječ je, naime, o stabilnosti organizacija i sposobnosti za dugoročno planiranje. Rezultati istraživanja vezani uz financijske i prostorne resurse već su naznačili da organizacije djeluju u relativno nepovoljnim strukturnim uvjetima, koje karakterizira odsustvo dugoročnih financijskih potpora i nesigurnost u korištenju prostornih resursa. Može se očekivati da će u tako zacrtanim vanjskim uvjetima mogućnosti dugoročnog planiranja organizacijama biti znatno smanjene, no, kako su promjene tih okvira u velikoj mjeri izvan dosega utjecaja samih organizacija, u istraživanju je valjalo obratiti pozornost i na područja nad kojima organizacije imaju puno veći stupanj kontrole. S tim ciljem smo u anketni upitnik uvrstili pitanja vezana uz metode prezentacije organizacija vanjskom svijetu, pitanja vezana uz ulaganja u vlastite ljudske resurse te postojanje strateških planova. Budući da se ovdje pretežno radi o ljudskim resursima i području organizacijskog upravljanja, kroz ove rezultate možemo dobiti osnovne obrise razvijenosti organizacijske kulture među suradnicama mreže Clubture.

Kako je vidljivo na slici 17, čak 78,4% organizacija ne predviđa u godišnjem budžetu organizacije posebna financijska sredstva za edukaciju ključnih ljudi iz menadžmenta (za potrebe ovog istraživanja ljudi iz menadžmenta su definirani kao voditelji projekata i programa). Takav rezultat, osim što nam sugerira nisku razinu ulaganja u vlastite ljudske resurse, ukazuje nam i na potencijalnu problematičnu točku za unutarsektorsku suradnju općenito, budući da je najčešći zabilježeni oblik suradnje upravo onaj vezan uz programe i projekte, gdje su znanja i vještine ključnih ljudi često presudni za uspjeh. S druge pak strane, o tome da u organizacijama postoji potreba za edukacijom govori nam i prije spomenuti podatak da je stjecanje novih znanja i vještina vrlo visoko rangirano na ljestvici motivacije za suradnju s organizacijama nezavisne kulturne scene. Ovdje vrijedi iznijeti i podatak da između edukacije ključnih ljudi iz menadžmenta organizacije i osiguranosti institucionalne potpore nije ustanovljena povezanost.



SLIKA 17. Predviđenost posebnih financijskih sredstava za edukaciju osoba u menadžmentu organizacija

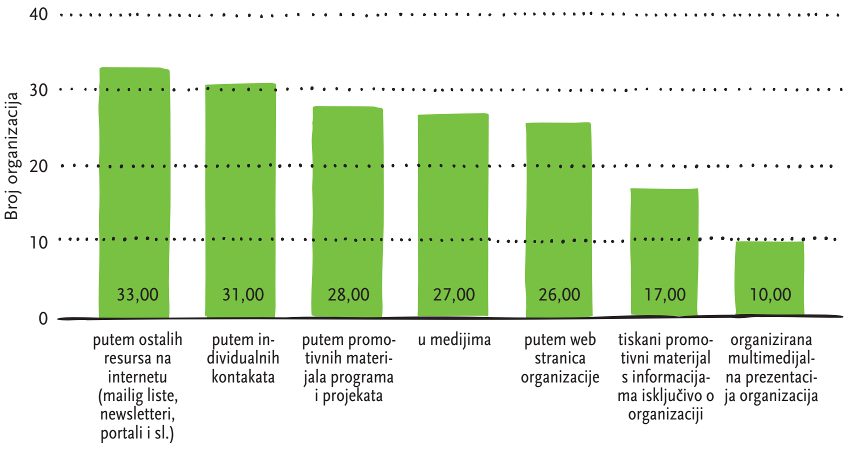
Kada je u pitanju broj organizacija koje imaju izrađen strateški plan, tada je situacija nešto bolja nego u prethodnom slučaju, iako i ovdje više od polovice organizacija nema strateški plan (slika 18). Tako, na primjer, trenutno važeći strateški plan ima tek 43,2% organizacija, dok se njih 56,8% nije posvetilo strateškom planiranju. I u ovom slučaju valja istaknuti činjenicu da nije ustanovljena povezanost između dobivanja institucionalne potpore i strateškog planiranja. Od manjeg broja organizacija koje imaju izrađen strateški plan, njih 7 (43,8%) ga je izradilo u sklopu svog redovitog poslovanja, a kod istog je broja organizacija strateški plan nastao kao rezultat treninga ili konzultacija s vanjskim stručnjacima, dok je kod 2 (12,5%) organizacije nastao kao uvjet donatora.



SLIKA 18. Broj organizacija koje imaju izrađen važeći strateški plan

Posljednje pitanje koje se izravno tiče područja organizacijske kulture i jačanja pozicije vlastite organizacije jest način prezentaci-

je same organizacije vanjskim akterima (slika 19). Najveći broj organizacija za predstavljanje same organizacije koristi internetske resurse (33 organizacije odnosno 89,2%) i individualne kontakte (31 ili 83,2%). Potom slijede prezentacije putem promotivnih materijala programa i projekata (28 ili 75,7%), putem medija (27 ili 73%) te *web*-stranica organizacije (26 ili 70,3%). Kako se može primijetiti, za ove je vrste predstavljanja u pravilu karakteristično to da su slučajne i ograničene (npr. kroz individualne kontakte), ili pak da su pasivne i usputne (npr. kroz projekte i programe). Predstavljanje primarno vlastite organizacije, što znači davanje sveobuhvatnih informacija o aktivnostima, projektima, ljudima, resursima, ciljevima, itd., koristi tek manji broj organizacija, i to putem tiskanih promotivnih materijala njih 17 ili 45,9%, te putem organiziranih multimedijalnih prezentacija njih 10 odnosno 27% organizacija.



SLIKA 19. Način prezentacije organizacije vanjskim akterima

6. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja omogućili su stjecanje jasnog uvida u osnovne karakteristike organizacija mreže Clubture, ali su ukazali i na određene problematične točke koje bi mogle predstavljati prepreke u budućem djelovanju. Iz obrađenih podataka vidljiva je neravnomjerna geografska raspodjela organizacija, kao i nesrazmjer u veličini uključenih organizacija. Iz podataka o prosječnoj starosti organizacija može se zaključiti kako je osnivanjem mreže Clubture stvoren okvir koji pruža mogućnost novijim i manjim organizacijama da lakše izgrade kapacitete neophodne za uspješan početak djelovanja u sektoru nezavisne kulture. Drugim riječima, osim što organizacijama često osigurava minimalna sredstva za programsku suradnju, ovakav sustav suradnje u mnogome olakšava i proces prijenosa potrebnih znanja i vještina, te omogućava održivost onima koji trenutno djelu-

ju u nepovoljnim lokalnim uvjetima. Osim neposrednog pozitivnog utjecaja na rad organizacija, mreža ima i posredni utjecaj na razvoj nezavisne kulture u lokalnim sredinama, kao i na opće promjene u lokalnim i regionalnim kulturnim politikama.

Jedan od osnovnih rezultata istraživanja ukazao je na to da u mreži Clubture brojnošću dominiraju organizacije lokalnog karaktera, što se vidi u činjenici da organizacije najčešće djeluju na lokalnim razinama te da unutar tih prostornih okvira najčešće biraju i partnere za suradnju. Stoga je od izrazite važnosti razvijanje mehanizama javnih potpora od strane tijela lokalne uprave, kao i stvaranje dobrih modela suradnje s lokalnim akterima, te izgradnja lokalnih publika. Uz izuzetak nekoliko većih organizacija, Clubture čine uglavnom male organizacije koje se najčešće financiraju iz lokalnih izvora. Orijentiranost na lokalni nivo izrazito utječe i na neformalni dogovorni karakter suradničkih projekata koje organizacije provode izvan mreže, a koji se rijetko formaliziraju kroz pisane ugovore. S druge strane, manjak financijskih sredstava, neriješeni status radnog prostora, te pretjerano oslanjanje na volonterski rad mogli bi ozbiljno umanjiti šansu organizacijama u daljnjem rastu i razvoju. Rezultati nam pokazuju kako većina organizacija kao glavne razloge za suradnju navodi one koji utječu na kvalitetu programa i unutarnje jačanje organizacije, ali zapostavljaju upravo one koji bi mogli dovesti do rješenja ključnih problema većine organizacija, a to su nedostatak financijskih sredstava i nepostojanje stalnog radnog prostora koji bi se mogao koristiti na duži vremenski rok. Uz to, većina organizacija funkcionira na programsko-projektnoj osnovi, bez institucionalne potpore, realizirajući projekte do jedne godine trajanja. Stavljanje fokusa na programsko-projektnu komponentu, bez ulaganja sredstava u edukaciju vodećih članova organizacije, nedostatak strateškog planiranja i zapostavljanje ključnih problema u konačnici bi moglo voditi iscrpljivanju i naposljetku gašenju pojedinih organizacija. Stoga bi se organizacije trebale usmjeriti na dugoročnije planiranje, a naglasak staviti na izradu dugoročnih strategija, edukaciju postojećih članova i regrutiranje novih, što bi osiguralo kontinuirano funkcioniranje organizacija, a time i mreže.

Ovo istraživanje može predstavljati početak u daljnjim, prijeko potrebnim nastojanjima da se prikupe i na primjeren način obrade temeljni podaci o stanju, rezultatima i uvjetima kulturne produkcije u Hrvatskoj. Kako je već dobro poznato, hrvatski kulturni sustav, tj. njegov institucionalni okvir, treba doživjeti strukturnu transformaciju kako bi mogao pratiti nove dinamike, pa i prepoznati postignuća i potencijale nezavisne kulturne scene. Kako bi ukupna kulturna produkcija u Hrvatskoj mogla napredovati, potrebno je unaprijediti sustav na način da se kreiraju dugoročne strategije njegova razvoja, kako na nacionalnoj tako i na lokalnim razinama. Nužni preduvjet za

to svakako su empirijska i dubinska istraživanja koja će jasno opisati trenutno stanje, ukazati na ključne probleme i potrebe te na mjesta potencijala kulturnog razvitka. Tek na temelju njih mogu se kreirati razvojne strategije, zacrtavati ciljevi, određivati prioriteti, ali i uspostaviti evaluacijski kriteriji i pokazatelji uspješnosti.

LITERATURA

*** "Policy forum" *newsletter*, *Zarez* br. 5/101, 27. ožujka 2003. Str. 23-26. (tema: Fizički prostori neovisnih kulturnih inicijativa)

*** "Policy forum" *newsletter*, *Zarez* br.6/139, 7. listopada 2004. Str. 23-26. (tema: Kulturne mreže i politička participacija)

Alper, Neil O.; Galligan, Ann (1999) "Recession to Renaissance: A Comparison of Rhode Island Artists 1981 and 1997". *Journal of Arts Management, Law & Society*. 29(3):178-204.

Cliche, Daniell; Mitchell, Ritva; Wiesand, Andreas (2002) *Creative Europe. On Governance and Management of Artistic Creativity in Europe*. (An ERICarts Report presented to the Network of European Foundations for Innovative Co-operation – NEF).

Cvjetičanin, Biserka; Katunarić, Vjeran (ur.) (2001) *Hrvatska u 21. stoljeću. Kultura*. Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske

Dragičević Šešić, Milena; Dragojević, Sanjin (2005) A*rts management in turbulent times. Adaptable Quality Management*. Amsterdam: European Cultural Foundation, Boekmanstudies

Filicko, Therese; Lafferty, Sue Anne (2002) "Defining the Arts and Cultural Universe: Lessons from the Profiles Project". *Journal of Arts Management, Law & Society*. 32(3):185-205.

Greffe, Xavier (2004) "Artistic Job in the Digital Age". *Journal of Arts Management, Law & Society*. 34(1):79-94.

Ilczuk, Dorota (2001) *Cultural Citizenship. Civil Society and Cultural Policy in Europe*. Amsterdam: Boekmanstudies-CIRCLE.

Kaple, Deborah A.; Morris, Lori; Rivkin-Fish, Ziggy; DiMaggio, Paul (1996) *Data on Arts Organizations: A review and needs assessment, with design implications*. Center for Arts and Cultural Policy Studies, Princeton University

Katunarić, Vjeran (2004) "Toward the New Public Culture". U: Švob-Đokić, Nada (ur.) *Cultural Transitions in Southeastern Europe: Collection of papers from the course on "Managing Cultural Transitions, Southeastern Europe", Dubrovnik, 9-16 May 2004.* Zagreb: Institute for International Relations.

McCarthy, Kevin F.; Jinnett, Kimberly (2001) *A New Framework for Building Participation in the Arts*. RAND

Mišković, Davor (ur.) (2004) *Prilozi kulturnoj strategiji Rijeke*. Rijeka: Drugo More

Morato, Arturo Rodriguez (2003) "The Culture Society: A New Place for the Arts in the Twenty-First Century". *Journal of Arts Management, Law & Society*. 32(4):245-256.

Toepler, Stefan (2000) "From Communism to Civil Society? The Arts and the Nonprofit Sector in Central and Eastern Europe". *Journal of Arts Management, Law & Society*. 30(1):7-19.



CLUBTUREOVA LISTA

REDOVNE ČLANICE

Pravo na punopravno članstvo u mreži Clubture stječu one organizacije koje su kao nositeljice projekata sudjelovale u programskoj razmjeni i suradnji. Nakon uspješno završenog projekta organizacija se praktički automatizmom prima u članstvo, ali uz potvrdu Skupštine. Pored toga, redovne članice mreže mogu postati i one organizacije koje su uključene u druge aktivnosti mreže.

Iz redovnog članstva isključuju se organizacije koje krše Statut, ne izvršavaju obveze ili svojim postupcima štete ugledu mreže i ugledu ostalih članica. Pojedina članica za koju se jedno od navedenog ustanovi može se isključiti iz redovnog članstva isključivo odlukom Skupštine. Pored tih uobičajenih odredbi, Clubture je kao i kod uključivanja razvio sustav isključivanja s obzirom na sudjelovanje članica u aktivnostima mreže. Tako organizacije koje nisu 3 puta zaredom sudjelovale u programu razmjene i suradnje na bilo koji način (kao nositelji, partneri, *host*-partneri ili barem kao predlagači) ili nisu sudjelovale u procesu odabira prijedloga, ili ukoliko tri puta zaredom nisu sudjelovale u radu Skupštine, prestaju biti redovne članice i postaju pridružene članice mreže. Iako se i ovdje radi o automatizmu, Skupština potvrđuje isključivanje pojedine članice.

Popis organizacija koje su stekle i zadržale pravo na punopravno članstvo u mreži:

Aktivist

AKTIVIST

ADRESA Savska bb, Split
TEL +385 21 54 05 37
FAX +385 21 54 05 39
E-MAIL INFO_AKTIVIST@YAHOO.COM
KONTAKT OSOBA Dalibor Bjelić, **E-MAIL** DABA@SOK.HR
GODINA OSNIVANJA 2001.
PROSTOR Klub Kocka, 1300 m², Savska bb, Split. Prostor upravlja Koalicija udruga mladih – KUM.
Aktivist promiče i širi alternativnu kulturu i društveni aktivizam.

ART RADIONICA LAZARETI – ARL

ADRESA Frana Supila 8, Dubrovnik
TEL +385 20 32 46 33
FAX +385 20 32 46 66
E-MAIL ARL@DU.HTNET.HR
KONTAKT OSOBE Slaven Tolj, Srđana Cvijetić, **E-MAIL** ARL@DU.HTNET.HR
GODINA OSNIVANJA 1988. (1995. registrirani kao NVO)
PROSTOR Galerija Otok i Klub Karantena, 250 m², Frana Supila 8, Dubrovnik
RADNO VRIJEME Galerija Otok: svaki dan osim nedjelje: 10.00-18.00; Klub Karantena: ovisno o programu
ARL programe i aktivnosti realizira kroz 4 grupe: umjetnički programi (Galerija Otok, Scena Karantena i sl.), radionice, zagovaranje, seminari, konferencije itd. (Protuotrov), koncerti, slušaonice i druge klupske aktivnosti (Klub Karantena) i Karantena projekt (inicijativa i projekt obnove i revitalizacije kompleksa Lazareta).

autonomni centar

AUTONOMNI CENTAR KULTURE – ACT

ADRESA Kralja Tomislava 31, Čakovec
TEL +385 40 39 00 47
FAX +385 40 39 00 48
E-MAIL INFO@ACTNOW.HR
URL HTTP://WWW.ACTNOW.HR
KONTAKT OSOBA Teo Petričević, **E-MAIL** TEO@ACTNOW.HR
GODINA OSNIVANJA 2003.
PROSTOR Autonomni centar, 169 m², K. Tomislava 31, Čakovec
RADNO VRIJEME 15.00–22.00
ACT osigurava promjene na području lokalnih kulturnih politika i politike prema mladima, promiče i uvodi nove informacijsko-komunikacijske tehnologije, stvara nezavisni slobodni medijski prostor, potiče razvoj civilnog društva te promiče alternativne i ekološke interese građana/ki.

AUTONOMNI KULTURNI CENTAR – ATTACK

ADRESA Budmanijeva 12, Zagreb
TEL +385 1 605 5438
FAX +385 1 605 5438
E-MAIL akc.attack@gmail.com
URL http://www.attack.hr
KONTAKT OSOBA Sanja Burlović, **E-MAIL** sanasole@net.hr
GODINA OSNIVANJA 2001.

ATTACK povezuje pojedince i skupine koji promiču aktivistički pristup prema novim komunikacijskim tehnologijama i medijima, oblike alternativnog kulturnog stvaralaštva i prava građana na samoorganiziranje u izgradnji autonomnog civilnog društva. Udruga organizira manifestacije, radionice, tribine, izdaje publikacije, nosače zvuka, video zapise i sl.

AUTONOMNA TVORNICA KULTURE

ADRESA Vukovarska 52c, Zagreb
TEL +385 1 61 78 174
E-MAIL komikaze5001@gmail.com, libra_libera@softhome.net
URL http://www.jedinstvo.hr/komikaze; http://www.litkon.org; http://www.jedinstvo.hr/libra/
KONTAKT OSOBA Ivana Armanini, **E-MAIL** mios_maos007@yahoo.com
GODINA OSNIVANJA 1997.

Autonomna tvornica kulture stvara i širi kulturu i političku alternativu, osiguravajući prostor u javnosti svima koji se žele kreativno izraziti. U organizaciji djeluju umjetnički projekti poput strip magazina Komikaze, časopisa za teoriju i drugo Libra Libera i mreže za diseminaciju književnosti Litkon.

BACAČI SJENKI

ADRESA Bosanska 10, Zagreb
TEL +385 1 37 60 026
FAX +385 1 485 57 29
E-MAIL bacaci_sjenki@europe.com
URL http://shadowcasters.blogspot.com
KONTAKT OSOBA Boris Bakal, **E-MAIL** katedrala@priest.com
GODINA OSNIVANJA 2006.

Bacači sjenki djeluju od 2002. kao umjetnička organizacija, a od 2006. i kao udruga građana. BS su umjetnička i produkcijska platforma za interdisciplinarnu suradnju, stvaralaštvo te promišljanje intermedijalnih umjetnosti: propituju postojeće koncepte individualnog i kolektivnog identiteta, narav i proturječja globalizacijskih procesa te društvene, političke i kulturne teme koje ukazuju na "slijepe pjege" pojedinog društva.

CENTAR ZA DRAMSKU UMJETNOST – CDU

ADRESA Prilaz Gjure Deželića 26, Zagreb
TEL +385 1 4846 176
FAX +385 1 4846 180
E-MAIL cdu@zamir.net
URL http://www.cdu.hr
KONTAKT OSOBA Ana Šeba, **E-MAIL** ana@cdu.hr
GODINA OSNIVANJA 1995.

CDU djeluje u polju izvedbenih umjetnosti i dokumentarnog filma. Pored izdavanja publikacija (časopis Frakcija i biblioteka Akcija) i organiziranja radionica, seminara, konferencija i sl., Centar kroz projekt FACTUM producira dokumentarne filmove i organizira festival dokumentarnog filma ZagrebDox.

DOMAĆI – UDRUGA ZA KREATIVNI RAZVOJ

ADRESA Struga 1, Karlovac
TEL + 385 47 600 996
FAX +385 47 416 995
E-MAIL domachi@domachi.hr
URL http://www.domachi.hr
KONTAKT OSOBA Vesna Šikić, **E-MAIL** vesna@domachi.hr
GODINA OSNIVANJA 2001.
PROSTOR Centar za mlade na Gazi, 250 m², Struga 1, Karlovac
RADNO VRIJEME 10.00–18.00 i prema potrebi

Udruga je osnovana u svrhu osvještavanja aktivnog i kreativnog sudjelovanja u razvoju zajednice. Domaći organiziraju koncerte, izložbe, performanse, seminare, predavanja, tribine, radionice, konferencije i dr. Udruga ujedno potiče uključivanje mladih u život i rad zajednice.

DOMINO

ADRESA Ožujska 9, Zagreb
TEL +385 98 789 973
FAX +385 1 4820 094
E-MAIL zvonimir.dobrovic@gmail.com
URL http://www.queerzagreb.org
KONTAKT OSOBA Zvonimir Dobrović, **E-MAIL** zvonimir.dobrovic@gmail.com
GODINA OSNIVANJA 2003.

Domino kroz umjetnost, teoriju i aktivizam osvještava specifičnosti temeljene na raznim kombinacijama rodova i spolova te (ne)pripadajućim identitetima. Velik dio programskih djelatnosti temelji se na produciranju i ugošćivanju kulturnih sadržaja s homoseksualnim, lezbijskim, biseksualnim, transrodnim i *queer* predznakom.

DRUGO MORE

ADRESA Omladinska 4, Rijeka
TEL +385 51 212 957
FAX +385 51 212 957
E-MAIL DAVOR@DRUGO-MORE.HR
URL HTTP://WWW.DRUGO-MORE.HR
KONTAKT OSOBA Davor Mišković, **E-MAIL** DAVOR@DRUGO-MORE.HR
GODINA OSNIVANJA 1999.
PROSTOR Molekula, 309 m², Delta 5/I, Rijeka. Prostorom upravlja Savez udruga Molekula.
RADNO VRIJEME ovisno o programu

Produkcijom, promocijom, istraživanjima, obrazovanjem i diseminacijom informacija u području kulture Drugo more je usmjereno prema suvremenoj umjetničkoj sceni – likovnoj, glazbenoj, izvedbenoj i filmskoj. Pored organiziranja umjetničkih događanja, Drugo more uspostavlja referentni okvir djelovanja kroz teorijska predavanja, okrugle stolove, edukacijske programe i sl.

EKSPERIMENTALNA SLOBODNA SCENA – EkS-scena

ADRESA studio-Vukovarska 68, ured-Laginjina 9, Zagreb
TEL +385 1 4617 127
FAX +385 1 4617 127
E-MAIL MAIL-TO-EKS@MI2.HR
URL HTTP://WWW.EKS-SCENA.HR
KONTAKT OSOBA Zrinka Užbinec, **E-MAIL** MAIL-TO-EKS@MI2.HR
GODINA OSNIVANJA 2001.

EkS-scena promiče i afirmira suvremeni ples i druge oblike izvedbenih umjetnosti. Kroz radnu platformu organizacija programira svakodnevne plesne treninge, radionice, rezidencije, audicije, predavanja i prezentacije, potpomaže ostvarivanje autorskih projekata te osmišljava i organizira projekte samostalno ili u suradnji s drugim umjetnicima, udrugama i organizacijama u kulturi.

FANTASTIČNO DOBRA INSTITUCIJA – FADE IN

ADRESA Nova Ves 18, Zagreb
TEL +385 1 466 7817
FAX +385 1 466 7815
E-MAIL FADEIN@FADEIN.HR
URL HTTP://WWW.FADEIN.HR
KONTAKT OSOBA Magdalena Petrović, **E-MAIL** OFFICE@FADEIN.HR
GODINA OSNIVANJA 2000.

Produkcijski studio FADE IN afirmira kulturu civilnog društva i angažirano djelovanje te istražuje društvene probleme s područja ljudskih prava, ekologije, kulture mladih. Reportaže, emisije, dokumentarne, animirane i eksperimentalne filmove prikazuje na televiziji i festivalima, a kroz radionice o tehnikama video produkcije potiče mlade na samostalnu proizvodnju.

FAR

ADRESA Deželićeva 18, Zagreb

TEL +385 1 4814 893

FAX +385 1 4829 477

E-MAIL raf@revijaamaterskogfilma.hr

URL http://www.revijaamaterskogfilma.hr

KONTAKT OSOBA Hrvoje Laurenta, **E-MAIL** bib@propelerfilm.com

GODINA OSNIVANJA 2007.

FAR organizira međunarodnu Reviju amaterskog filma, najveću smotru takvog tipa u ovom dijelu Europe.

GOKUL – GRAĐANSKA ORGANIZACIJA ZA KULTURU

ADRESA Matije Gupca 53/1, Zabok

TEL +385 91 893 2023

FAX +385 1 49 210 060

E-MAIL gokul@gokul.hr

URL http://www.gokul.hr

KONTAKT OSOBA Nenad Borovčak, **E-MAIL** nenad@gokul.hr

GODINA OSNIVANJA 1999.

Gokul organizira koncerte, izložbe, kreira multimedijske CD-e, snima video spotove itd. U zadnjih nekoliko godina organizacija je fokusirana na organiziranje filmskih projekcija i međunarodnog festivala kratkometražnog filma – Tabor Film Festivala.

KAZALIŠTE DASKA

ADRESA S. i A. Radića 2a, Sisak

TEL +385 44 52 29 14

FAX +385 44 52 29 14

E-MAIL daska.teatar@yahoo.com

KONTAKT OSOBA Nebojša Borojević, **E-MAIL** borko_daska@yahoo.co.uk

GODINA OSNIVANJA 1997.

PROSTOR Daskalište, prostor za izvedbu predstava, proba, radionica i sl., 100 m^2, S. i A. Radića 2a, Sisak

RADNO VRIJEME 17.00–21.00

Daska je istraživačko i eksperimentalno kazalište. Proučava rusku avangardu, ulično kazalište, dramski odgoj, kazalište za djecu, a kroz poetsko kazalište Republica Poetica scenski prikazuje poeziju.

KONTEJNER | biro suvremene umjetničke prakse

ADRESA Trnovečka 3, Sesvete
TEL +385 98 605 290
FAX +385 1 4616 033
E-MAIL KONTEJNER@KONTEJNER.ORG
URL HTTP://WWW.KONTEJNER.ORG
KONTAKT OSOBA Sunčica Ostoić, **E-MAIL** SUNCICA@KONTEJNER.ORG
GODINA OSNIVANJA 2002.

KONTEJNER je usmjeren na kustoski rad, produkciju projekata i organizaciju izložbi iz područja suvremene umjetnosti koja kritički propituje uloge i značenja znanosti, tehnologija i tijela u suvremenom društvu.

KREATIVNI VEZNIK ALTERNATIVNOG RAZVOJA KULTURE– K.V.A.R.K.

ADRESA Koprivnička 70, Križevci
TEL +385 48 711 073
FAX +385 48 711 073
E-MAIL INFO@UDRUGA-KVARK.HR, KONTAKT@KLUBKULTURE.ORG
URL HTTP://WWW.UDRUGA-KVARK.HR, HTTP://WWW.KLUBKULTURE.ORG
KONTAKT OSOBA Saša Lončarić, **E-MAIL** SAJO@KLUBKULTURE.ORG
GODINA OSNIVANJA 2000.
PROSTOR Klub kulture, 195,20 m^2, Mažuranićev trg 1, Križevci
RADNO VRIJEME ovisno o programu

K.V.A.R.K. okuplja neafirmirane i afirmirane likovne, književne, glazbene i ine stvaraoce. Različitim akcijama upoznaje javnost s radom svojih članova te s radom kulturnih stvaralaca i drugih srodnih udruga. Udruga organizira izložbe, tribine, predavanja, radionice, predstave te glazbena događanja.

KULTURNO UMJETNIČKA UDRUGA ROMB

ADRESA Savska bb, Split
TEL +385 21 540 537
FAX +385 21 540 539
E-MAIL NELA.KOCKA@GMAIL.COM
KONTAKT OSOBA Nela Perković, **E-MAIL** NELA.KOCKA@GMAIL.COM
GODINA OSNIVANJA 1999.
PROSTOR Klub Kocka, 1300 m^2, Savska bb, Split. Prostorom upravlja Koalicija udruga mladih – KUM.
RADNO VRIJEME ovisno o programu

ROMB djeluje u području suvremene i urbane kulture i kulture mladih. Kroz programe koje organizira mladima omogućava kvalitetno provođenje slobodnog vremena, a u radu s korisnicima promiče volonterski rad i vrijednosti civilnog društva.

LABIN ART EXPRESS XXI – LAE XXI

ADRESA Rudarska 1, Labin
TEL +385 52 85 70 41
FAX +385 52 85 70 41
E-MAIL LAE@PU.T-COM.HR
URL HTTP://WWW.LAE.HR
KONTAKT OSOBA Dean Zahtila, **E-MAIL** LAE@PU.T-COM.HR
GODINA OSNIVANJA 1991.
PROSTOR KuC Lamparna, 1000 m², Rudarska 1, Labin
RADNO VRIJEME pon-čet: 18.00–23.00; pet-sub: 18.00–2.00

LAE podržava "drugačija", nezavisna, *underground* i *off* događanja. Promovira sve one pojedince, grupe i projekte koji se u svom radu vode načelom da umjetnost danas mora biti: mlada, sveobuhvatna, moderna, surova, moralna i sintetična. LAE organizira izložbe, koncerte, predstave, filmske i video projekcije, radionice, tribine i sl.

LOKALNA BAZA ZA OSVJEŽENJE KULTURE – [BLOK]

ADRESA Bosanska 15, Zagreb
TEL +385 1 3768 626
FAX +385 1 3768 626
E-MAIL BLOK@MAIL.INET.HR
URL HTTP://WWW.URBANFESTIVAL.HR; HTTP://WWW.SIRIVRHNJE.ORG
KONTAKT OSOBE Vesna Vuković, **E-MAIL** VESNA@URBANFESTIVAL.HR; Sonja Soldo, **E-MAIL** SONJA@URBANFESTIVAL.HR
GODINA OSNIVANJA 2001.

[BLOK] producira i organizira inovativna umjetnička događanja, radi na širenju i promjeni javnog prostora kroz poticanje sudjelovanja građana, provodi hibridne umjetničko-istraživačke projekte usmjerene na promišljanje društvenih fenomena i urbane strukture te stvara i održava kontinuitet umjetničkog djelovanja u javnom prostoru.

mi2 multimedijalniinstitut

MULTIMEDIJALNI INSTITUT [MI2]

ADRESA Preradovićeva 18, Zagreb
TEL +385 1 4856 400
FAX +385 1 4855 729
E-MAIL MI2@MI2.HR
URL HTTP://WWW.MI2.HR
KONTAKT OSOBA Tomislav Medak, **E-MAIL** TO-ME@MI2.HR
GODINA OSNIVANJA 1999.
PROSTOR klub za net.kulturu MAMA, 200 m², Preradovićeva 18, Zagreb
RADNO VRIJEME pon-sub 10.00–22.00; ned: 16.00–22.00

[MI2] zagovara društveno-kritičko djelovanje na području tehnologija te urbanog razvoja i građanskog sudjelovanja u javnim procesima; razvija tehnološka i pravna rješenja za slobodan pristup digitalnim alatima i kulturnim dobrima, prati najnovije tendencije na području filozofije, socijalne teorije i mediologije, predstavlja suvremene novomedijske, filmske i glazbene umjetnosti, jača neovisni kulturni sektor i zagovara progresivne kulturne politike.

PLATFORMA 9,81 – INSTITUT ZA ISTRAŽIVANJA U ARHITEKTURI

ADRESA Jakova Gotovca 1, Zagreb

TEL +385 1 46 35 881

FAX +385 1 46 35 881

E-MAIL info@platforma981.hr

URL http://www.platforma981.hr

KONTAKT OSOBA Marko Sančanin, **E-MAIL** sancanin@platforma.hr

GODINA OSNIVANJA 2000.

Platforma 9,81 razvija kulturu prostora, provodi istraživanja i edukaciju u polju arhitekture i urbanizma te utječe na prostorne politike.

POKRET ZA KULTURU MLADIH – PKM

ADRESA Savska bb, Split

TEL +385 21 54 05 37

FAX +385 21 540 539

E-MAIL klipaklaps@gmail.com

KONTAKT OSOBA Darko Čop, **E-MAIL** klipaklaps@gmail.com

GODINA OSNIVANJA 1997.

PROSTOR Klub Kocka, 1300 m^2, Savska bb, Split. Prostorom upravlja Koalicija udruga mladih – KUM.

RADNO VRIJEME ovisno o programu

PKM promovira i prezentira domaće i inozemne glazbene skupine, pri čemu su u fokusu elektronska, eksperimentalna i metal glazba.

RESTART

ADRESA Z. Kunc 3, Zagreb

TEL +385 91 5315 205

E-MAIL restart@restarted.hr

URL http://www.restarted.hr

KONTAKT OSOBA Oliver Sertić, **E-MAIL** oliver@restarted.hr

GODINA OSNIVANJA 2007.

RESTART stvara alternativne medijske kanale kroz edukaciju, produkciju, distribuciju i tehničku pomoć, a fokusiran je na promociju aktivizma, ljudskih prava i nezavisne kulture. Udruga okuplja filmske i medijske djelatnike koji su angažirani na polju dokumentarnog, eksperimentalnog i animiranog filma.

UDRUGA FILMAKTIV

ADRESA Mrkopaljska 25, Rijeka
TEL +385 51 541 098
E-MAIL filmaktiv@filmaktiv.org
URL http://www.filmaktiv.org
KONTAKT OSOBA Marin Lukanović, **E-MAIL** marin.lukanovic@gmail.com
GODINA OSNIVANJA 2004.
PROSTOR Molekula, 309 m², Delta 5/I, Rijeka. Prostorom upravlja Savez udruga Molekula.
RADNO VRIJEME ovisno o programu
Filmaktiv educira mlade o osnovnim znanjima i vještinama izrade dokumentarnog ili eksperimentalnog filma, promovira filmsku kulturu i proizvodnju.

UDRUGA GRAĐANA SPIRIT

ADRESA Bl.Polića 2/1, Rijeka
TEL +385 51 320 232
FAX +385 51 320 232
E-MAIL spirit@spirit-ri.hr
URL http://www.spirit-ri.hr
KONTAKT OSOBA Denis Pilepić, **E-MAIL** pille@poriluk.com
GODINA OSNIVANJA 1997.
PROSTOR Kam'in, 152 m², Bl. Polića, Rijeka
RADNO VRIJEME 17.00–23.00 i ovisno o programu
Teme koje SPIRIT pokriva iz područja su kulture i umjetnosti, a od svojih početaka je realizirao oko 1500 programa (koncerti, radionice, izložbe, tribine itd.), izdao 3 broja časopisa, 3 CD izdanja te 30-tak DVD video izdanja.

UDRUGA METAMEDIJA

ADRESA Koparska 31, Pula
TEL +385 52 211 364
FAX +385 52 211 364
E-MAIL marino@metamedia.hr
URL http://www.metamedia.hr
KONTAKT OSOBA Marino Jurcan, **E-MAIL** marino@metamedia.hr
GODINA OSNIVANJA 2001.
PROSTOR Metamedia klub i studio, 200 m², Gajeva 3, Pula
RADNO VRIJEME 17.00–22.00 i ovisno programu
Metamedij promovira audio vizualnu umjetnost, multimediju i net kulturu kroz organiziranje koncerata, izložbi, festivala, filmskih projekcija i sl.

UDRUGA MLADIH ORLANDO

ADRESA Branitelja Dubrovnika 41, Dubrovnik
TEL +385 20 312 674
FAX +385 20 312 675
E-MAIL klub_umo@yahoo.com
URL http://www.klub-orlando.com
KONTAKT OSOBA Marko Milenković, **E-MAIL** markomilenkovich@gmail.com
GODINA OSNIVANJA 1999.
PROSTOR Klub Orlando, 600 m², Branitelja Dubrovnika 41, Dubrovnik
RADNO VRIJEME ovisno o programu
Orlando organizira kulturne, zabavne, humanitarne i sportske manifestacije, a u javnom djelovanju potiče društvenu svijest o problemima mladih osoba kojima pruža mogućnost sudjelovanja u programima udruge.

UDRUGA MONTEPARADISO

ADRESA Gajeva 3, Pula
TEL +385 52 506 460
FAX +385 52 384 070
E-MAIL monteparadiso@monteparadiso.hr
URL http://www.monteparadiso.hr
KONTAKT OSOBA Edgar Buršić, **E-MAIL** edgar@monteparadiso.hr
GODINA OSNIVANJA 1998.
PROSTOR Klub Monteparadiso, Hacklab, 480 m², Gajeva 3, Pula
RADNO VRIJEME ovisno o programu
Kolektiv Monteparadiso nastao je radi organizacije *punk/hardcore* koncerata i Monteparadiso Festivala. Tijekom godina djelatnosti su se proširile na nove medije, *free software* i *wireless* zajednice, performanse itd.

UDRUGA OTOMPOTOM

ADRESA Bogišićeva 18, Zagreb
E-MAIL otompotom@net.hr
URL http://www.otompotom.hr
KONTAKT OSOBE Ivan Klepac, **E-MAIL** klepac@net.hr; Slave Lukarov, **E-MAIL** slave@net.hr
GODINA OSNIVANJA 2003.
Tri sezonska radnika iz Zagreba povoljno, brzo i kvalitetno izvode poslove na poljima programiranja, edukacije, organizacije i izložbi. Izrađujemo i kratke, ali kvalitetne filmove raznih žanrova te male, ali efektne *web* stranice. Ni fizički nam posao nije stran pa tako oblikujemo, modeliramo, sviramo, bojamo i ilustriramo. Uz izvršenje naručene usluge nudimo i besplatno brejnstormanje, kao i besplatnu dostavu u kuću. Gratis piće ne odbijamo ni u radno vrijeme. Slave Lukarov (35/186/75), Ivan Klepac (32/186/75) i Monika Gajić (32/173/57).
ŠIFRA OTOMPOTOM

UDRUGA ZA PROMOVIRANJE HUMANOSTI I URBANE KULTURE – HUK

ADRESA Tomislavova 90, Knin
TEL +385 22 66 47 06
FAX +385 22 66 47 06
E-MAIL huk@zamir.net
URL http://www.huknet.hr
KONTAKT OSOBA Mihailo Kragulj, **E-MAIL** mkragulj@inet.hr
GODINA OSNIVANJA 2001.

HUK promovira, prezentira i proizvodi nove kulture i aktivizam mladih kroz organiziranje glazbenih, kazališnih, književnih, filmskih i drugih događanja.

UDRUGA ZA RAZVOJ KREATIVNOG ŽIVLJENJA – K-zona

ADRESA Miramarska 107, Zagreb
E-MAIL commonzone@gmail.com
URL http://cunterview.net
KONTAKT OSOBA Gabrijela Ivanov, **E-MAIL** gabrijela.ivanov@gmail.com
GODINA OSNIVANJA 2005.

K-zona uspostavlja balans rodnih uloga na područjima umjetnosti, medija i informacijsko komunikacijskih tehnologija. U sklopu projekta http://www.cunterview.net promovira umjetnice, potiče građansko novinarstvo žena, razmjenu znanja i vještina i dr.

UDRUŽENJE ZA RAZVOJ KULTURE – URK

ADRESA Lučko 47b, Zagreb
TEL +385 1 6055 599
FAX +385 1 6055 599
E-MAIL mochvara@urk.hr
URL http://www.mochvara.hr, http://www.urk.hr
KONTAKT OSOBA Kornel Šeper, **E-MAIL** mochvara@urk.hr
GODINA OSNIVANJA 1996.
PROSTOR Klub Močvara, 259 m², Trnjanski nasip bb, Zagreb
RADNO VRIJEME ovisno o programu

Udruga promovira suvremenu umjetnost te urbanu kulturu i kulturu mladih. Osnovna područja rada su edukacija i organizacija kulturnih događanja (koncerti, izložbe, radionice, projekcije, predstave, tribine, festivali itd.).

UMJETNIČKA ORGANIZACIJA STUDIO ARTLESS

ADRESA Prilaz sv. Josipa Radnika 16, Zagreb
TEL +385 1 2305 627
E-MAIL zeljko.zorica@zg.htnet.hr
URL http://www.studio-artless.hr
KONTAKT OSOBA Željko Zorica, **E-MAIL** zeljko.zorica@zg.htnet.hr
GODINA OSNIVANJA 2004.

STUDIO ARTLESS organizira i producira umjetnička događanja, festivale, filmove, kazališne predstave i izložbe u području suvremene umjetnosti i teorije, a kroz umjetnost i kulturu zagovara teme od javnog interesa.

URBANA KULTURA I EDUKACIJA – UKE

ADRESA S. Radića 21, Križevci
TEL +385 48 682 837
FAX +385 48 682 837
E-MAIL udrugauke@gmail.com
URL http://www.uke.hr
KONTAKT OSOBA Kruno Jošt, **E-MAIL** udrugauke@gmail.com
GODINA OSNIVANJA 2003.

UKE potiče, pomaže i razvija kontinuirano kulturno djelovanje kroz nove medijske kulture i neformalnu edukaciju, međunarodnu kulturnu razmjenu, istraživanje te produkciju zasnovanu na principima slobodne i otvorene kulture.

ŠTO, KAKO I ZA KOGA – WHW

ADRESA Baruna Trenka 4, Zagreb
TEL +385 1 4922 478
FAX +385 1 4922 478
E-MAIL whw@mi2.hr
URL http://www.whw.hr
KONTAKT OSOBA Sabina Sabolović, **E-MAIL** whw@mi2.hr
GODINA OSNIVANJA 2001.
PROSTOR Galerija Nova, 200 m², Teslina 7, Zagreb
RADNO VRIJEME ut–pet: 12.00–20.00; sub: 11.00–14.00

Svi projekti udruge WHW osmišljeni su kao platforma za otvaranje rasprave o relevantnim društvenim pitanjima kroz umjetnost, teoriju i medije, te kao model suradnje i razmjene znanja i iskustava među kulturnim institucijama iz različitih područja.

ZADAR SNOVA

ADRESA I. Meštrovića 9, Zadar
TEL +385 23 25 41 77
FAX +385 23 25 41 77
E-MAIL office@zadarsnova.hr
URL http://www.zadarsnova.hr
KONTAKT OSOBE Kristijan Mičić, **E-MAIL** kristijan@zadarsnova.hr; Samanta Stepčić, **E-MAIL** office@zadarsnova.hr
GODINA OSNIVANJA 1997.
PROSTOR ACME, prezentacijski i prostor za radionice, 20 m², N. Matafara 2a, Zadar
RADNO VRIJEME 9.00–21.00

Sredstvo djelovanja Zadar snova su suvremene kulturne politike i umjetnost. Interes organizacije su umjetnička ko/produkcija, prezentacija i promocija izvedbenih i novomedijskih umjetnosti, primjena multimedije u kulturi i umjetničkom stvaralaštvu te provedba edukacijskih programa.

ZONA KUMROVEC

ADRESA Josipa Broza 6, Kumrovec

E-MAIL zonakumrovec@net.hr

KONTAKT OSOBA Krasnodor Miksa, **E-MAIL** krasnodor@inet.hr

GODINA OSNIVANJA 2002.

Zona Kumrovec radi na različitim programima s ciljem uključivanja mladih u organizaciju sadržaja koje nemaju priliku doživjeti u ruralnim zajednicama Kumrovca i Krapinsko-zagorske županije. U sklopu događanja Zone Kumrovec mladi su u mogućnosti izraziti svoje kreativne sposobnosti kroz razne radionice te edukaciju i praksu.

PRIDRUŽENE ČLANICE

Organizacije i inicijative koje su sudjelovale u mreži Clubture kao partneri, host-partneri ili u nekim drugim aktivnostima, a nisu stekli pravo članstva te one koje su to pravo izgubile:

- Agencija za rješavanje nerješivih društvenih problema, Zagreb
- AGI, Osijek
- Amandla, Rijeka
- Amaterska plesna skupina IDA, Bedekovčina
- Arterija, Delnice
- Atlas Kistanje, Kistanje
- BADco., Zagreb
- Baranjska udruga mladih, Beli manastir
- Buka, Bjelovar
- Centar za mir i nenasilje i ljudska prava, Osijek
- CM Belišće, Belišće
- CM Čakovec, Čakovec
- Community Art, Zagreb
- Diskrepancija, Zagreb
- Distorzija, Pula
- DUNAV, Osijek
- EASA, Zagreb
- FAUL, Zagreb
- GAS, Velika Gorica
- Grad Donji, Osijek
- Hyper, Koprivnica
- IKS, Petrinja
- Info Veritas, Dubrovnik
- INK, Hrvatska Kostajnica
- Juma, Imotski
- KAMP, Požega
- KCM, Kutina
- Kino klub Split, Split
- Klub Nessi, Osijek
- Klub prijatelja, Varaždin
- KM Bad Taste, Pazin
- KM BUM, Buzet
- KM Glina, Glina
- KM Plan B, Lošinj
- KM Osijek, Osijek
- KM Šibenik, Šibenik
- KM Valpovo, Valpovo
- Kneja, Čakovec
- Komin, Rab
- Krug, Osijek
- KSET, Zagreb
- KUD Mladi grad, Buje

- Kufer, Zagreb
- Kulturni front, Opatija
- Kulturtreger, Zagreb
- Kumašin, Šibenik
- KUMS, Sisak
- Lošinj Events, Lošinj
- M.A.K., Koprivnica
- Mali mrak, Pula
- Maslina, Punat
- MKC Vinkovci, Vinkovci
- Moji Ičići, Ičići
- Most, Beli manastir
- Nansen dijalog centar, Osijek
- Nekultura, Osijek
- Nobilis, Čakovec
- No Cut, Split
- Nova Grupa, Zagreb
- NUM, Lepoglava
- Plan B, Lošinj
- POINT, Križevci
- Pristojno društvo, Pula
- PRONI – klub mladih, Osijek
- Prostor +, Rijeka
- Protest, Pula
- PUŽ, Slavonski Brod
- RAI, Rijeka
- Ri Rock, Rijeka
- Ruta, Cres
- Safe House, Križevci
- SDLJ, Kutina
- Stršljen, Drniš
- Studio KaPula, Pula
- Submedia, Cres
- Suncokret, Gvozd
- Škatula, Rijeka
- Tempus Fugit, Zagreb
- Udruga I, Poreč
- Udruga Nebo, Zagreb
- Ukrik, Osijek
- UMKO, Koprivnica
- Urlam, Sisak
- Užas, Županja
- Veliki, mali čovjek, Pazin
- VIMIO, Vukovar
- Zdravo društvo, Zagreb
- ZMAG, Zagreb
- ZVUK, Zadar

- Zvuk prirode, Osijek
- Ženska grupa Donji Lapac, Donji Lapac
- ZIG, Gvozd

Popis organizacija iz zemalja regije koje su do sada aktivno sudjelovale u razmjeni programa i izgradnji suradničke mreže u sklopu Regionalne inicijative Clubturea:

- Akcija Sarajevo, Agencija za kulturni razvoj, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
  URL HTTP://WWW.AKCIJA.ORG.BA
- Belgradeyard Soundsystem, Beograd, Srbija
  URL HTTP://WWW.BELGRADEYARD.COM
- Činč - Inicijativa za istraživanje i produkciju savremene muzike, “live” i vizuelnih umetnosti, Beograd, Srbija
  URL HTTP://WWW.CHINCH.ORG
- DC-Digital Culture, Subotica, Srbija
  URL HTTP//WWW.TRENCHTOWN.ORG
- Galerija Kapelica, Ljubljana, Slovenija
  URL HTPP://WWW.KAPELICA.ORG
- Kataman, Kulturno-umetniško društvo, Ljubljana, Slovenija
  URL HTPP://WWW.KATAMAN.ORG
- Kontrapunkt - Kulturen centar Točka, Skopje, Makedonija
  URL HTPP://WWW.KONTRAPUNKT-MK.ORG
- KUD Mreža, Kulturno-umetniško društvo, Ljubljana, Slovenija
  URL HTPP://WWW.METELKOVA.ORG
- Maska, Zavod za založniško, kulturno in producentsko dejavnost, Ljubljana, Slovenija
  URL HTTP://WWW.MASKA.SI
- Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
  URL HTTP://WWW.MLADI.BA
- Omladinski kulturni centar Abrašević, Mostar, Bosna i Hercegovina
  URL HTPP://WWW.OKCABRASEVIC.ORG
- O3ONE, Beograd, Srbija
  URL HTTP://WWW.O3.CO.YU
- Remont – nezavisna umetnička asocijacija, Beograd, Srbija
  URL HTPP://WWW.REMONT.CO.YU
- Rex kulturni centar – Fond b92, Beograd, Srbija
  URL HTTP://WWW.REX.B92.NET
- TkH – Centar za teoriju i praksu u izvođačkim umetnostima, Beograd, Srbija
  URL HTPP://WWW.TKH-GENERATOR.NET

HR